

Widar Aalrust Kristoffersen

Presuming on the good will of the Saudi Arabians

Reagan-administrasjonens salg
av AWACS til Saudi-Arabia

Masteroppgave i historie - lektorutdanning
Veileder: Tore Tingvold Petersen
Trondheim, mai 2017

Widar Aalrust Kristoffersen

Presuming on the good will of the Saudi Arabians

Reagan-administrasjonens salg
av AWACS til Saudi-Arabia

Masteroppgave i historie - lektorutdanning
Veileder: Tore Tingvold Petersen
Trondheim, mai 2017

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Forord

Nå som arbeidet med masteroppgaven nærmer seg slutten er det mange som fortjener takk.

Først og fremst, takk til professor Tore Tingvold Petersen, som har levd opp til alle mine forventninger. Takk for klare tilbakemeldinger, og for givende diskusjoner om større og mindre svakheter ved oppgaven. Det endelige resultatet ville vært annerledes, og langt svakere, uten disse innspillene.

Takk til Institutt for historiske studier ved NTNU, som bidro ved å finansiere arkivbesøket i USA. De mange ansatte som har vært behjelpelige med alle mine spørsmål om oppgaven og studiene fortjener også takk.

Til sist vil jeg rette en takk til de ansatte ved Ronald Reagan Library i Simi Valley. De gjorde oppholdet ikke bare produktivt, men også svært hyggelig. Jeg anbefaler et besøk til alle interesserte.

Alle feil er selvfølgelig mine egne.

Widar Aalrust Kristoffersen

Trondheim, våren 2017

Innholdsfortegnelse

Aktører	iv
Forkortelser	vii
1 Innledning	1
1.1 Historiografi	2
1.2 Funn	5
1.3 Metode	7
1.4 Kildene	8
1.5 Oppgavens relevans for skoleverket	10
2 Historisk bakgrunn	11
2.1 USA i Persiabukta og Saudi-Arabia	11
2.2 Destabiliserende hendelser, 1979-1980	12
2.3 Splid og konsensus: Reagan-administrasjonens utenrikspolitikk	14
3 AWACS: utenriks eller innenriks? 20. januar – 15. september	15
3.1 AWACS-salget under Reagan-administrasjonen	16
3.2 Fra avgjørelse til kunngjøring, 26. februar til 26. april	18
3.3 Richard Allens kontroll over AWACS-salget	20
3.4 NSCs informasjonskampanje	24
3.5 Slutten på salgets første fase, juli – 15. september	27
4 Kompromissforsøk, 15. september – 1. oktober	31
4.1 “Why the AWACS Sale Is Good for Us”	32
4.2 Behovet for et kompromiss	34
4.3 Forhandlinger om Glenns forslag med saudiaraberne	36
4.4 Kronprins Fahd begrenset skaden	40
4.5 Administrasjonens reaksjon	43

5 Reagans personlige innsats, 1. – 28. oktober	45
5.1 “Begin or Reagan”	47
5.2 Reagans møte med senator Robert Byrd	49
5.3 Formaliseringen av den nye strategien	52
5.4 Samarbeid med næringsliv og interesseorganisasjoner	54
5.5 Anwar Sadats død	57
5.6 Politisk og personlig press mot senatorer	59
6 Sluttvurderinger	63
6.1 Epilog	64
7 Kildeliste	65
7.1 Arkivmateriale	65
7.1.1 WHORM: Subject Files	65
7.1.2 Staff and Office Files	66
7.1.3 Presidential Handwriting File	68
7.2 Trykte primærkilder	68
7.3 Bøker	69
7.4 Artikler	72
7.5 Rapporter	75
7.6 Nettressurser	76
Vedlegg: Robert Packwoods brev og resultatet av avstemningen 28. oktober	81

Aktører

Administrasjonsmedlemmer

Richard Allen	Nasjonal sikkerhetsrådgiver, januar-desember 1981.
James Baker, III	Stabssjef, 1981-1985; finansminister, 1985-1988; utenriksminister, 1989-1992, stabssjef, 1992-1993.
George H. W. Bush	Visepresident, 1981-1989, USAs 41. president 1989-1993.
William Casey	CIA-sjef, 1981-1987.
Red Cavaney	Nestleder, Office of Public Liaison.
Richard Darman	Stabssekretær.
Elizabeth Dole	Leder, Office of Public Liaison.
Max Friedersdorf	Reagans sjefsrådgiver for kongresspørsmål.
Alexander Haig	Utenriksminister, 1981-1982.
Geoffrey Kemp	Rådgiver for Sørvest-Asia, NSC.
Michael Mansfield	USAs ambassadør til Japan.
Edwin Meese, III	En av Reagans nærmeste rådgivere, med ansvar for politiske tiltak og samarbeid mellom Det hvite hus og resten av USAs statsapparat.
Richard Murphy	USAs ambassadør til Saudi-Arabia, juli 1981-1983.
Robert Neumann	USAs ambassadør til Saudi-Arabia, mai-juli 1981.
Lyn Nofziger	Leder, Office of Political Affairs.
Ronald Reagan	USAs 40. president, 1981-1989.
Ed Rollins	Nestleder, Office of Political Affairs.
Jacob Stein	Rådgiver for jødiske spørsmål, Office of Public Liaison.
Caspar Weinberger	Forsvarsminister, 1981-1987.

Andre i USA

Zbigniew Brzezinski	Nasjonal sikkerhetsrådgiver under Carter, 1977-1981.
Harold Brown	Forsvarsminister under Carter, 1977-1981.
Jimmy Carter	USAs 39. president, 1977-1981.
Frederick Dutton	Profesjonell lobbyist for Saudi-Arabia ved firmaet Dutton & Dutton.
Gerald Ford	USAs 38. president, 1974-1977.
Henry John Heinz, II	Forretningsmann, eier av Heinz-konsernet og senator Heinz' far.
Henry Kissinger	Nasjonal sikkerhetsrådgiver og utenriksminister under Ford og Nixon, 1969-1977.
Henry Luce, III	Forretningsmann, eier av TIME-konsernet.
Robert McNamara	Forsvarsminister under Kennedy, 1961-1968.
Edmund Muskie	Utenriksminister under Carter, 1980-1981.
Richard Nixon	USAs 37. president, 1969-1974.
Robert T. Powers	Forretningsmann, sjef for Nalco (tidligere National Aluminate Corp.)
Gordon Zacks	Forretningsmann, eier av R. G. Barry Corp.

Andre

Menachem Begin	Israels statsminister, 1977-1983.
Saddam Hussein	Iraks president, 1979-2003.
Hosni Mubarak	Egyptis visepresident, 1975-1981, president 1981-2011.
Anwar Sadat	Egyptis president, 1970-1981.
Yitzhak Shamir	Israels utenriksminister, 1980-1986.
Raoul Wallenberg	Svensk diplomat og Rettferdig blant nasjonene.

Saudi-Arabia

Faisal Alheglan

Saudi-Arabias ambassadør til USA.

Prins Abdullah bin Abdulaziz al Saud

Andre visestatsminister; tredjemann i arverekken; Khalid, Fahd og Sultans halvbror.

Prins Bandar bin Sultan bin Abdulaziz al Saud

Prins Sultans sønn; oberstløytnant i flyvåpenet; uoffisiell utsending til USA; ambassadør fra 1983.

Kronprins Fahd bin Abdulaziz al Saud

Saudi-Arabias kronprins og i praksis regjeringsoverhode; Sultans bror og Bandars onkel.

Kong Khalid bin Abdulaziz al Saud

Saudi-Arabias statsoverhode; Abdullah, Fahd og Sultans halvbror.

Prins Sultan bin Abdulaziz al Saud

Saudi-Arabias forsvars- og luftfartsminister; Fahds bror og Bandars far.

Prins Turki bin Faisal bin Abdulaziz al Saud

Saudi-Arabias etterretningssjef.

En fullstendig liste over senatorene i den 97. Kongressen, inkludert resultatet av den avgjørende avstemningen, finnes på side 83.

Forkortelser

ACEA	Arms Control and Export Act.
AWACS	Airborne Warning and Control System; også brukt om modellen E-3 Sentry.
FO	Foreign Affairs, WHORM-kategori.
MER	Multiple Ejection Rack.
ND	National Security/Defense, WHORM-kategori.
NSC	National Security Council. ¹
OMB	Office of Management and Budget.
OPA	White House Office of Political Affairs.
OPL	White House Office of Public Liaison.
PLO	Palestine Liberation Organization.
RRPL	Ronald Reagan Presidential Library.
SFRC	Senate Foreign Relations Committee, senatskomite.
SRCC	Senate Republican Campaign Committee, partiorganisasjon.
SO	Social Affairs, WHORM-kategori.
SP	Speeches, WHORM-kategori.
UTC	United Technologies Corporation.
VFW	Veterans of Foreign Wars of the United States.
WHORM	White House Office of Records Management.

---

¹ NSC brukes om både National Security Council, det høyeste rådgivende organet for presidentens sikkerhetspolitikk, bestående av lederne for sikkerhetspolitiske organer og ledet av presidenten, og det som mer nøyaktig bør kalles NSC-staben, en organisasjon som bistår den nasjonale sikkerhetsrådgiveren og består av eksperter på forskjellige sikkerhetspolitiske temaer. Denne oppgaven omtaler sistnevnte som NSC fordi rådet bare ble samlet én gang i forbindelse med salget, for å treffe den offisielle avgjørelsen rundt 1. april.

1 Innledning

Klokken fem på ettermiddagen, den 28. oktober 1981, satte president Ronald Reagan seg ved skrivebordet for å følge avstemningen over salget av AWACS-fly til Saudi-Arabia. Saken hadde dominert nyhetsbildet og Reagans arbeidshverdag gjennom hele måneden, og vært det største utenrikspolitiske initiativet i Reagan-administrasjonens første år.² Fire amerikanske presidenter, mer enn to dusin fremstående tidligere politikere og lederne for to av USAs tre viktigste allierte i Midtøsten hadde erklært sin støtte for salget. Til tross for støtten og presidentens innsats var avstemningen jevn nok til at Reagan fulgte stemmene enkeltvis over telefonen. Da det ble klart at administrasjonen hadde lykket med tre stemmers margin, og flyene kunne selges, strømmet Reagans nærmeste rådgivere inn med lykkeønskninger.³

Motsetningene mellom den brede støtten og den marginale seieren er påtakelige. Reagan hadde ikke selv foreslått AWACS-salget, men arvet avgjørelsen fra Jimmy Carter. Selv om Reagan hadde anklaget Carters utenrikspolitikk for å være for ettergivende under valgkampen hadde han brukt alle sine politiske ressurser for å få gjennomslag for et av Carters initiativer. Det er en interessant prioritering i seg selv. Reagan og Carter hadde grunnleggende forskjellige syn på utenrikspolitikken, men var enige om AWACS-salget. Enigheten om salget var altså svært bred. Allikevel var nesten halve Senatet uvillige til å godta presidentens argumenter om at salget tjente USAs nasjonale interesser.

AWACS-salget var en del av Reagan-administrasjonens strategi for Midtøsten, bygd opp rundt konseptet *strategic consensus*.⁴ Denne strategien forutsatte at alle USAs allierte i området ønsket å begrense Sovjetunionens innflytelse, og dermed kunne overbevises til å samarbeide. Hendelser både utenriks og innenriks forhindret at denne strategien kunne fungere. Dette bidro til å gjøre AWACS-salget så kontroversielt som det ble.

---

² Reagan husket det som et av sine mest tidkrevende tiltak: "With the exception of two or three votes on our tax and spending cut legislation, I spent more time in one-on-one meetings and on the telephone attempting to win on this measure than on any other." Ronald Reagan, *An American Life: The Autobiography* (New York, NY: Simon & Schuster, 1990), 416. Rachel Bronson setter inn ordene "[Saudi arms] measure" uten at det etter min mening finnes noe grunnlag for dette i originalen. Rachel Bronson, *Thicker than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia* (New York, NY: Oxford University Press, 2006), 158.

³ George J. Church, "AWACS: He Does It Again." *Time* 118, no. 19 (November 9, 1981): 12.

⁴ Raymond L. Garthoff, *The Great Transition: American-Soviet Relations and the End of the Cold War* (Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1994), 689.

Oppgaven omhandler en begrenset del av salget. Selve overføringen av flyene skjedde ikke før i 1984,⁵ og salget påvirket et forhold som fremdeles vedvarer. Det naturlige sluttpunktet for denne oppgaven er allikevel den 28. oktober, da Senatet stemte mot å blokkere AWACS-salget. De politiske beslutningene ble gjort før dette. Det var i månedene før salget at Reagan og hans administrasjonsmedlemmer hadde muligheten til å påvirke salget. En klar startdato er vanskeligere å bestemme. Salget ble opprinnelig foreslått av Carter-administrasjonen, og det hadde vært interessant å se hvordan denne avgjørelsen ble tatt. Omfanget på oppgaven tillater ikke dette. Derfor er fokuset på Reagan-administrasjonen, selv om det også her er noe uklart når arbeidet med salget faktisk begynte. Kontinuiteten mellom Carters og Reagans politikk for Midtøsten er omdiskutert, og AWACS-salget ville vært et interessant tema å forske på i denne sammenhengen, særlig i forbindelse med Carters og Reagans andre våpensalg til landene i området. Her er det rom for videre forskning.

1.1 Historiografi

Litteraturen om Reagans utenrikspolitikk er selvfølgelig omfattende, og Midtøsten er ikke noe unntak. Området ble viktigere på 80-tallet, etter revolusjonen i Iran, den sovjetiske invasjonen av Afghanistan, konflikten i Libanon og Iran-Irakkriegen. Historikere forbinder gjerne Reagan-administrasjonens politikk rundt 1980 med senere hendelser, som Contra-skandalen og krigen mot Irak i 1991.⁶ Saudi-Arabias uformelle allianse med USA og landets oljeressurser har vært viktige siden andre verdenskrig, en utvikling sjahens fall bidro til. Det har ført til stabilitet i forholdet mellom landene, samtidig som området har vært preget av plutselige omveltninger. Dette fører til et historiografisk fokus på spørsmål om kontinuitet og brudd.

Det er rimelig å dele litteraturen i to skoler. Den ene mener at Reagans utenrikspolitikk fulgte Carters, og at likhetene var større enn forskjellene.⁷ Disse påpeker gjerne at den

---

⁵ Michael A. Palmer, *Guardians of the Gulf: A History of America's Expanding Role in the Persian Gulf, 1833-1992* (New York: The Free Press, 1992), 121.

⁶ Bronson, *Thicker than Oil*; H. og G.R. Teicher. *Twin Pillars to Desert Storm: America's Flawed Vision in the Middle East from Nixon to Bush* (New York: William Morrow, 1995); Jason H. Campbell, "The Ties That Bind: The Events of 1979 and the Escalation of U.S.-Saudi Security Relations during the Carter and Reagan Administrations" i *Imperial Crossroads: The Great Powers and the Persian Gulf*, red. Jeffrey R. Macris og Saul Kelly (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2012); Anthony H. Cordesman, *Saudi Arabia: Guarding the Desert Kingdom* (Boulder, CO, Westview, 1995); Olav Njølstad, "The Carter Legacy: Entering the Second Era of the Cold War" i *The last decade of the Cold War: from conflict escalation to conflict transformation*, red. Olav Njølstad (London: Frank Cass, 2004). David W. Lesch går lengst i å se 1979 som et vendepunkt. Se David W. Lesch, *1979: The Year That Shaped the Middle East* (Boulder, CO: Westview, 2001).

⁷ James M. Scott, *Deciding to Intervene: The Reagan Doctrine and American Foreign Policy* (Durham: Duke University Press, 1996); Gary Sick, "The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment," i *The Middle East and the United States: A Historical and Political Reassessment*, red. David W. Lesch (Boulder, CO: Westview, 2003): 357-370.

amerikanske responsen på hendelsene i 1979 hovedsakelig hadde begynt under Carter, som grunnleggingen av Rapid Deployment Force (RDF) og støtten til opprørerne i Afghanistan og til landene rundt det sovjetisk-påvirkede Etiopia.⁸ Disse historikerne tolker Iran som den største trusselen mot USAs interesser, både på grunn av ustabiliteten i Persiabukta og fordi USA fremstod som maktesløst, spesielt under gisselkrisa.⁹ At amerikanske presidenter har prioritert adgang til olje over sine egne utenrikspolitiske ideer er en gjennomgående tanke, mest eksplisitt formulert av Gary Sick.¹⁰

Den andre skolen fremhever Reagans egne initiativer, som utvidelsen av RDF og våpensalg til amerikanske allierte, konfrontasjonen med Libya og økningen i støtte til opprøret i Afghanistan.¹¹ For disse historikerne må Reagans politikk for Midtøsten forstås i sammenheng med den kalde krigen. En vanlig tolkning er at Sovjetunionen var den største trusselen, på grunn av invasjonen av Afghanistan og en mulig intervensjon mot det ustabile styret i Iran.¹² Denne oppgaven støtter at Reagans syn på utenrikspolitikken var grunnleggende ulikt Carters, selv om resultatet var likt i praksis. Michael Palmer har påpekt et spesielt viktig poeng: av hensyn til Carters upopularitet forsøkte Reagan-administrasjonen å fremstille sin utenrikspolitikk som mest mulig forskjellig fra Carters, selv når tiltakene deres ellers lignet.¹³

Medlemmer av begge disse skolene mener at Reagan-administrasjonens utenrikspolitikk var preget av kompromisser, ikke en overordnet strategi.¹⁴ Reagans nedprioritering av utenrikspolitikk og interne konflikter hemmet lenge utviklingen av en tydelig utenrikspolitisk linje.¹⁵ AWACS-salget bekrefter langt på vei at dette synet stemmer. Utenriksminister Alexander Haigs avskjed i midten av 1982 er et viktig historiografisk

---

⁸ Scott, *Deciding to Intervene*, 36-37.

⁹ Se bl.a. Peter L. Hahn, *Crisis and Crossfire: The United States and the Middle East Since 1945* (Dulles, VA: Potomac, 2005), 72-76; F. Gregory Gause, III, *The International Relations of the Persian Gulf* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 54-56.

¹⁰ Sick, "The United States in the Persian Gulf," 291.

¹¹ Bronson, *Thicker than Oil*; Mark P. Lagon, *The Reagan Doctrine: Sources of American Conduct in the Cold War's Last Chapter* (Westport, CT: Praeger, 1994); Raymond L. Garthoff, "The US role in Winding Down the Cold War, 1980-90," i *The last decade of the Cold War*, red. Olav Njølstad (London: Frank Cass, 2004): 149-162; Terry L. Deibel, "Why Reagan Is Strong", *Foreign Policy*, no. 62 (Spring 1986): 108-125.

¹² Eric Hooglund, "Reagan's Iran: Factions Behind US Policy in the Gulf", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 151, (March-April 1988): 28-31; Bronson, *Thicker Than Oil*, 162; Jason H. Campbell, "The Ties That Bind," 138; Terry L. Deibel, "Hidden Commitments", *Foreign Policy*, No. 67 (Summer, 1987): 53-54.

¹³ Palmer, *Guardians of the Gulf*, 112-114.

¹⁴ Garthoff, "The US role in Winding Down the Cold War," 149-162; Scott, *Deciding to Intervene*, 31. Ikke alle er enige. Se eksempelvis Tore T. Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985: Power, Influence and Restraint* (Brighton: Sussex Academic Press, 2015), 46-53.

¹⁵ Tad Szulc, "Dateline Washington: The Vicar Vanquished", *Foreign Policy*, no. 43 (Summer, 1981): 173-186.

vendepunkt. Etter dette fikk utenrikspolitikken et mer tydelig antikommunistisk preg, som kulminerte med Reagan-doktrinen, som var et betydelig brudd med Carters utenrikspolitikk.¹⁶

Reagan har blitt beskrevet som en fraværende utenrikspolitiker, en konklusjon denne oppgaven bare støtter med forbehold.¹⁷ Reagan fokuserte på innenrikspolitikken gjennom mesteparten av 1981. Da er det forståelig at han hadde lite med AWACS-salget å gjøre. Reagans politikk ble utført, og prinsippene som var viktigst for ham, som antikommunisme, ble fulgt. Derfor bør han ikke beskrives som en svak eller passiv leder, selv om han hadde lite direkte kontakt med enkeltsaker. Reagan hadde klare meninger om stabsspørsmål med betydning for utenrikspolitikken, spesielt den nasjonale sikkerhetsrådgiverens rolle. Konflikter i Reagans utenrikspolitiske apparat er et tilbakevendende tema i historiografien, men Reagan var konsekvent i disse og fravek ikke sine tidligere valg og beslutninger.¹⁸

Om selve AWACS-salget er det derimot skrevet lite. Hovedvekten av litteraturen er skrevet relativt kort tid etter salget, og fokuserer på spesifikke, ofte tekniske, spørsmål. I større verker er omtalen som regel forbigående. Salget har vekselvis blitt brukt som et eksempel på at forholdet mellom Saudi-Arabia og USA ble både dårligere og bedre i perioden.¹⁹ Den vanligste oppfatningen er at salget styrket forholdet mellom landene.²⁰ Mark Phythian mener derimot at kontroversen førte til at saudiaraberne så etter andre våpenleverandører.²¹ Rachel Bronson anser salget som en seier, men understreker at samarbeid som ikke var synlig for offentligheten, som Saudi-Arabias finansiering av opprørene i Afghanistan og Nicaragua, var i ferd med å bli viktigere.²² Det er en konklusjon denne oppgaven støtter. Kommunikasjonen mellom de to landene er tidligere udokumentert,

---

¹⁶ Scott, *Deciding to Intervene*, 20; Garthoff, *The Great Transition*, 30-31, 33. Se også Lagon, *The Reagan Doctrine*; Geoffrey Kemp, "The Continuing debate over U.S. Arms Sales: Strategic Needs and the Quest for Arms Limitations", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 535 (September 1994), 146-157; Fred Lawson, "The Reagan Administration in the Middle East", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 128, (November-December 1984): 27-34.

¹⁷ Se eksempelvis Garthoff, *The Great Transition*, 8-15.

¹⁸ Lou Cannon, *President Reagan: The Role of a Lifetime*, (New York: Simon & Schuster, 1991), 199; Petersen, *Anglo-American Policy*, 46; Szulc, "The Vicar Vanquished."

¹⁹ Noen verker som dekker salget relativt detaljert er Nicholas Laham, *Selling AWACS to Saudi Arabia: The Reagan Administration and the Balancing of America's Competing Interests in the Middle East*, (Westport, CT: Praeger, 2002), Anthony H. Cordesman, *The Gulf and the Search for Strategic Stability: Saudi Arabia, the Military Balance in the Gulf, and Trends in the Arab-Israeli Military Balance* (Boulder, CO: Westview, 1984) og Steven Emerson, *The American House of Saud: The Secret Petrodollar Connection* (New York: Franklin Watts, 1985).

²⁰ Petersen, *Anglo-American Policy*, 103; Jonathan Marshall, "Saudi Arabia and the Reagan Doctrine", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project), no. 155, (November-December 1988), 12-13; Campbell, "The Ties That Bind," 142.

²¹ Mark Phythian, *The Politics of British Arms Sales since 1964: "To Secure Our Rightful Share,"* (Manchester: Manchester University Press, 2000), 217-18.

²² Bronson, *Thicker Than Oil*, 162-163, 166. Se også Doyle McManus, "Dateline Washington: Gipperedämmerung", *Foreign Policy*, no. 66 (Spring, 1987), 165.

og inneholder blant annet en forespørsel om garantier for at amerikanere ville være om bord i alle flyene, et ydmykende forslag. I kombinasjon med den store medieoppmerksomheten er det sannsynlig at dette undergravde forholdet.

Mange omtaler av salget er preget av administrasjonens forsøk på å påvirke media, og fremhever elementer som Reagans personlige overtalelsesevne og hvor mye tid han brukte på å møte senatorer.²³ Dette er naturlig, ettersom tilgangen til arkivmateriale tidligere var begrenset. Andre har tatt for seg hvordan motvillige senatorer ble påvirket gjennom trusler, belønning og straff.²⁴ Dette er relativt godt dokumentert, men det er i mange tilfeller uklart i hvor stor grad administrasjonen var involvert. I tillegg mangler det gjennomgående en diskusjon av motivet. Salget var ukontroversielt internt i både Carter- og Reagan-administrasjonen. Da må man spørre hvorfor Reagan måtte ty til press for å lykkes. Denne oppgaven vil vise at administrasjonen undervurderte den politiske motstanden fra begynnelsen av salget, og ikke hadde andre alternativer da den endelige strategien ble valgt. Administrasjonen deltok aktivt i å presse senatorer gjennom uoffisielle kanaler.

1.2 Funn

Hovedfunnet i denne oppgaven er at Reagan-administrasjonens håndtering av AWACS-salget ikke fulgte noen overordnet plan, og at seiersmarginen var så knapp som avstemningen viste. Administrasjonen hadde liten erfaring med å samarbeide med Kongressen, og sammensetningen av Reagans stab skapte konflikter i det utenrikspolitiske apparatet. For å skjule disse manglene forsøkte administrasjonen, spesielt staben i Det hvite hus, å gi Reagan selv æren for seieren. Denne innsatsen lyktes i stor grad. Både denne innsatsen og de mer overordnede problemene i arbeidet med salget dokumenteres grundigere enn tidligere. Funnet strider mot den konvensjonelle forestillingen om at Reagans personlige evne til å påvirke Kongressen sikret at salget lyktes, og mot at AWACS-salget var en del av en større plan for Midtøsten for Reagan.

Et annet funn som støtter dette er omfattende samarbeid med selskaper og enkeltpersoner som hadde økonomisk interesse av at salget skulle lykkes. Samarbeidet var tett og koordinert, men både administrasjonen og næringslivet holdt det skjult for pressen.

---

²³ Church, "AWACS: He Does it Again"; Walter Isaacson, "The Man with the Golden Arm," *Time* 118, no. 19 (November 9, 1981); Marshall, "Saudi Arabia and the Reagan Doctrine," Cordesman, *The Gulf*, 332-336.

²⁴ Emerson, *The American House of Saud*; Mitchell Geoffrey Bard, *The Water's Edge and Beyond: Defining the Limits to Domestic Influence on United States Middle East Policy*. (New Brunswick, NJ: Transaction, 1991); Mitchell Geoffrey Bard, "Interest Groups, the President, and Foreign Policy: How Reagan Snatched Victory from the Jaws of Defeat On AWACS," *Presidential Studies Quarterly*, (Vol. 18, No. 3, SUMMER 1988): 583-600.

Påvirkning fra næringslivet og interesseorganisasjoner, sammen med politiske tjenester i bytte for senatorenes stemmer, var minst like viktig som Reagans overtalelsesevner.

Et tredje funn er at Reagans nasjonale sikkerhetsrådgiver, Richard Allen, var langt mindre passiv i arbeidet med salget enn det han vanligvis har blitt fremstilt som. Allen forsøkte å skaffe seg enerådende kontroll over salget, men lyktes ikke i dette. Han var også sentral for salget lenge etter at hans foretrukne strategi hadde blitt forkastet, og forsøkte å motarbeide strategier han mente ikke ville lykkes. Det er ikke rimelig å beskrive Allen som passiv i noen fase av salget, unntatt den siste, hvor Reagan overtok hans rolle som den mest synlige forkjemperen for salget på administrasjonens side.

Et fjerde funn er at Reagan selv var lite opptatt av AWACS-salget, og i begrenset grad av Midtøsten. Det han så som virkelig viktig var den kalde krigen, men alle utenrikspolitiske hendelser var av underordnet betydning gjennom mesteparten av det første året Reagan var president. AWACS-salget var også viktig innenrikspolitisk, ved å vise at presidenten kunne utforme en selvstendig utenrikspolitikk uten Kongressens innblanding. Reagan-administrasjonens plan for Midtøsten, strategic consensus, mistet troverdigheten i løpet av salget, og ble ikke brukt i Reagans argumentasjon etter begynnelsen av oktober.

Et femte funn er at Reagan-administrasjonen bad Saudi-Arabia gå med på et uakseptabelt kompromiss i september, altså relativt tidlig i prosessen. Dette strider mot fremstillingen av AWACS-salget som et skritt fremover i forholdet mellom Saudi-Arabia og USA. Denne oppgaven argumenterer for at salget var et tilbakeslag for et tett samarbeid, fordi det viste hvor utsatt våpensalg var for motstand fra Israels allierte i Kongressen og fordi det rettet medias oppmerksomhet mot Saudi-Arabia. Begge deler var på sikt uakseptable for saudiaraberne, som utvidet forholdet til andre våpenproduserende land på 80-tallet.

Det sjette funnet er at salget sannsynligvis reddet karrieren til prins Bandar bin Sultan Al Saud, som ble Saudi-Arabias ambassadør til USA i 1983 og var den viktigste personen i forholdet mellom de to landene frem til kong Fahds død i 2005. Salget lyktes til tross for at løsningen Bandar hadde størst tro på var uakseptabel for kongefamilien, og til tross for at dette hadde ført til at Bandar ikke deltok aktivt i den siste og avgjørende fasen i kampanjen for å sikre stemmer. Det nære forholdet mellom Bandar og Reagan- og Bush-administrasjonene bidro til å holde forholdet mellom landene ved like.

Til sammen støtter denne oppgaven konklusjonen at AWACS-salget var et høydepunkt i det formelle forholdet mellom Saudi-Arabia og USA. I årene etter 1981 var utviklingen stadig mer preget av hemmeligholdt samarbeid, som støtte til opprøret i Afghanistan, og den mer synlige overføringen av amerikanske våpen ble mindre viktig for

Saudi-Arabias forsvar. Samtidig økte USAs selvstendige evne til å intervensere i Persiabukta. Ustabiliteten på 80-tallet førte til at andre felles mål ble nedprioritert, spesielt en varig løsning på Palestinaspørsmålet. Utviklingen som begynte ved AWACS-salget pekte direkte frem mot *al-Yamamah*-salget i 1986, der Saudi-Arabia valgte britiske jagerfly fremfor amerikanske. Salget tok AWACS-avtalens plass som verdenshistoriens største våpensalg.

1.3 Metode

Utgangspunktet for denne oppgaven er et arkivstudium. At arbeidet er basert på arkivkilder er også den fremste styrken oppgaven har som forskningsprosjekt. Det er et sentralt prinsipp i historisk forskning at kildematerialet bestemmer hvilke spørsmål som kan besvares.²⁵ Å følge dette prinsippet innebærer at oppgaven ikke kan besvare alle interessante spørsmål, fordi det ikke finnes tilstrekkelig dekning i kildematerialet. Samtidig gir prinsippet større troverdighet til konklusjonene som trekkes, fordi disse er dokumenterte og etterprøvbare. Etterprøvbarheten vil også gjøre fremtidig forskning lettere ved å vise hvilke kilder som lå til grunn for hvilke konklusjoner, og hvilke kilder som ikke har blitt brukt.

Kildekritikk har avgjørende betydning for en oppgave som er basert på kildematerialet. Premisset for arbeidet med kildene har vært at kilder som er nærmere hendelsene er mer troverdige.²⁶ Arkivmaterialet er mer troverdig enn memoarlitteraturen. Reagans egne notater beskriver et møte bedre enn omtale av det samme møtet i pressen. På samme måte er noen kilder mer beskrivende enn andre: presidentens avgjørelser var de viktigste. Da er det en stor fordel at oppgaven er basert på materiale som stammer fra Reagan og fra personer svært nære ham. Samtidig er ikke denne oppgaven fokusert utelukkende på Reagan, og undersøkelsen kan ikke dreie seg utelukkende om ham. Et spesielt viktig unntak er presseomtalen av salget. Selv om journalistene ikke hadde direkte tilgang til prosessene var det viktig for mange aktører å kontrollere hvordan salget ble fremstilt i media.

Et annet viktig prinsipp er at skriftlige kilder ikke alltid gir mening utenfor den opprinnelige sammenhengen. Noen kilder, som Reagans dagbok, ble skapt under forutsetningen at den ville bli lest i ettertid. Det gjør det åpenbart problematisk å lese den ukritisk. Fra og med Reagan-administrasjonen er alle dokumenter skapt av amerikanske myndigheter offentlig eiendom, og kan leses av hvem som helst dersom de ikke er hemmeligstemplede. Dette kan tenkes å ha påvirket kildematerialet ved at sensitiv

---

²⁵ Anders Florén, og Henrik Ågren, *Historiska undersökningar: Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, 2. utg. (Lund: Studentlitteratur, 2006), 31-34.

²⁶ Knut Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*, 2. utg. (Oslo: Universitetsforlaget, 1999), 175-181.

informasjon ikke blir dokumentert. Samtidig er det vanskelig å se for seg at AWACS-salget som helhet kan ha blitt feilrepresentert. Til det er dokumentene og aktørene for mange.²⁷

Innholdet i dokumenter må leses ut fra forutsetningene til avsender og mottaker, og forholdet mellom dem. Budskapet i et dokument kan være underforstått, eller avsenderen kan ha tatt en avgjørelse uten å forstå detaljene i emnet avgjørelsen gjelder. En melding kan ha en annen betydning avhengig av om den er sendt til én person eller femten.²⁸ Dette er spesielt viktig fordi Reagan var omgitt av rådgivere med større og mindre uenigheter. Han var ikke en utenrikspolitisk ekspert. Da kan det være avgjørende å forstå hvordan de andre aktørene forsøkte å påvirke presidenten eller legitimere sine egne handlinger.

1.4 Kildene

Hovedtyngden av oppgaven er basert på arkivmateriale fra Ronald Reagan Presidential Library (RRPL). Materialet er ordnet i både tematiske og personlige samlinger, spesielt under emnekoden FO, utenrikssaker. Mye materiale er tilknyttet sentrale personer, spesielt den nasjonale sikkerhetsrådgiveren. Mange av kildene er spredt gjennom forskjellige samlinger. Det gjør det vanskelig å beskrive salget fra perspektivet til enkeltaktører. Dette er ikke nødvendigvis en svakhet, ettersom svært mange i administrasjonen hadde befatning med salget.

Dokumentkulturen i Reagan-administrasjonen har vært et problem også for tidligere forfattere.²⁹ Det finnes få møteprotokoller og agendaer fra møter på høyt nivå. Dette vanskeliggjør arbeidet fordi det finnes færre dokumenter som viser hvilke aktører eller argumenter som står bak hendelser. Samtidig er det umulig å kontrollere et moderne statsapparat uten å skape papirer. Eierskapsforholdet til de mest sentrale dokumentene er som regel klart, og Reagan-administrasjonen skapte ikke færre dokumenter enn andre. Det betyr at kildene er tilgjengelige, selv om de ikke er skapt av de sentrale aktørene.

Oppgaven fokuserer på avgjørelser som ble tatt i Det hvite hus. Oppgavens omfang har utelukket å besøke andre arkiver. Det innebærer at kilder fra utenriksdepartementet og Carter-administrasjonen ikke inngår. Saudiarabiske kilder har heller ikke vært tilgjengelige. Selv om alle disse ville vært interessante er fokuset for oppgaven en amerikansk avgjørelse, og den overordnede kontrollen var i Det hvite hus. Derfor er Reagan-biblioteket det viktigste arkivet, som særlig gjelder fordi Reagan var personlig involvert. At materialet kommer fra et

---

²⁷ Ibid., 176. Se også *Presidential Records Act (PRA) of 1978*, tilgjengelig fra <https://www.archives.gov/presidential-libraries/laws/1978-act.html>.

²⁸ Florén og Ågren, *Historiska undersökningar*, 69-75.; Kjeldstadli, 186-190.

²⁹ Cannon, *President Reagan*, 592.

presidentbibliotek heller enn samlingene til et departement har styrt oppgaven mot mer overordnede temaer i stedet for de tekniske sidene av salget eller forhandlingene med Saudi-Arabia.

Deler av materialet er ikke frigitt, enten fullstendig eller delvis. Dette gjelder særlig militærtekniske dokumenter og omtale av Saudi-Arabia. Disse aspektene er mindre viktige for denne undersøkelsen. Lite tilsier at avgjørende deler av kildematerialet har blitt fjernet. Selv om klassifisert materiale kan kaste nytt lys over konklusjonene ved videre forskning har oppgaven brukt de beste tilgjengelige kildene.

Publiserte kilder har vært et nyttig supplement til arkivmaterialet. Ronald Reagan har både skrevet en selvbiografi og blitt omtalt i biografier. Den mest brukte av disse er Lou Cannons *President Reagan*.³⁰ I tillegg finnes Reagans dagbok i trykt og digitalisert form, men ingen gjengir hele teksten i de fysiske dagbøkene.³¹ Oppgaven bygger også på en digitalisert ressurs, *The Daily Diary of President Ronald Reagan*, som gir en utførlig, men svært detaljfattig, oversikt over Reagans telefonsamtaler og møter.³² Andre aktører har skrevet memoarer, blant dem noen av Reagans nærmeste rådgivere: Alexander Haig, Edwin Meese, Michael Deaver og Caspar Weinberger.³³ Jimmy Carters dagbok og memoarer har vært relevante for salgets bakgrunn.³⁴ Alle disse bør leses med et kritisk blikk. Enkelte, som Haig, har grunn til å nedvurdere Reagans rolle i hendelsene. Andre, som Meese, kan karakteriseres som ukritisk positive. Memoarer er allikevel betydelige kilder, fordi de gir innsikt i hvordan aktørene prioriterte og tenkte. Dette er vanskelig å finne i andre kilder.

I 1982 bestilte Kongressen en undersøkelse av samarbeidet mellom presidenten og Kongressen i forbindelse med våpensalg, som resulterte i en rapport.³⁵ Rapporten understreker hvor viktig debatten rundt salget var, og avslører mye om hvordan den politiske prosessen fungerte. Den er basert på anonyme kilder, og forsøker ikke å være en utførlig beskrivelse av salget. Samtidig kaster den lys over de viktigste utviklingene under arbeidet med salget. Det

---

³⁰ Reagan, *An American Life*; Cannon, *President Reagan*.

³¹ Douglas Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries* (New York, NY: HarperCollins, 2007); Ronald Reagan, *White House Diary*, <http://bn.reaganfoundation.org/white-house-diary.aspx>.

³² *The Daily Diary of Ronald Reagan*, <https://reaganlibrary.gov/digitalibrary/dailydiary/>.

³³ Edwin Meese, III, *With Reagan: The Inside Story* (Washington (D.C.: Regnery Gateway, 1992); Michael K. Deaver med Mickey Herskowitz, *Behind the Scenes* (New York: William Morrow, 1987); Alexander M. Haig, *Caveat: Realism, Reagan, and Foreign Policy* (London, (Weidenfeld and Nicolson: 1984); Alexander M. Haig med Charles McCarry, *Inner Circles: How America Changed the World: A Memoir*, (New York: Warner Books, 1992); Caspar Weinberger, *Fighting For Peace: Seven Critical Years in the Pentagon* (New York: Warner Books, 1990).

³⁴ Jimmy Carter, *Keeping Faith: Memoirs of a President*, (New York: Bantam, 1982); Jimmy Carter, *White House Diary*, (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2010).

³⁵ Richard F. Grimmett, "Executive-Legislative Consultation on U.S. Arms Sales." (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1982).

er et viktig forbehold at kilder på begge sider visste at de ble intervjuet for å bidra til rapporten.

1.5 Oppgavens relevans for skoleverket

Oppgaven er i første rekke en vitenskapelig undersøkelse av et arkivmateriale, men kan åpenbart også være relevant for historieundervisning i skolen. AWACS-salget har sammenheng med noen av de mest avgjørende hendelsene på 1900-tallet. Emnet har så stor betydning at det berører flere læreplanmål fra både videregående- og ungdomstrinnet.

Etter 10. trinn skal elevene være i stand til å ”drøfte årsaker til og verknader av sentrale internasjonale konflikter på 1900- og 2000-tallet.” AWACS-salget var en direkte konsekvens av blant annet revolusjonen i Iran, og konflikten mellom radikal islam og USA har vært en sentral internasjonal konflikt siden. Elevene skal også kunne ”skape forteljingar om menneske frå ulike samfunn i fortid og notid og vise korleis livsvilkår og verdiar påverkar tankar og handlingar.” Kulturforskjellene mellom USA og Saudi-Arabia hadde avgjørende betydning for deler av salget.³⁶

Kompetansemålene etter VG3 sier at elevene skal kunne ”presentere en historisk person og drøfte hvordan samtidige ideer og samfunnsforhold påvirket denne persons tenkemåter og handlinger.” Salget var en reaksjon på omveltningene i Persiabukta. Det gir grunnlag for å drøfte hvorfor dette området er viktig for resten av verden, og spesielt USA. Elevene skal også kunne ”finne eksempler på hendelser som har formet et ikke-europeisk lands historie etter 1900, og reflektere over hvordan landet kunne ha utviklet seg hvis disse hendelsene ikke hadde funnet sted.” Samarbeidet mellom Saudi-Arabia og USA er svært tett, og Saudi-Arabias moderne historie har i stor grad blitt formet av dette forholdet.³⁷

---

³⁶ ”Læreplan i samfunnsfag: Kompetansemål etter 10. årssteget,” hentet 28. april 2017.

<https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Kompetansemaal/kompetansemal-etter-10.-arssteget>

³⁷ ”Læreplan i historie - fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram: Etter Vg3 studieforberedende utdanningsprogram,” hentet 28. april 2017. <https://www.udir.no/kl06/HIS1-02/Hele/Kompetansemaal/etter-vg3-studieforberedende-utdanningsprogram>

2 Historisk bakgrunn

2.1 USA i Persiabukta og Saudi-Arabia

USA har hatt en tilstedeværelse i Saudi-Arabia siden 1930-tallet, men forholdet ble tettere etter andre verdenskrig. Fra begynnelsen av 70-tallet ble Nixon-doktrinen stadig mer sentral for amerikansk utenrikspolitikk, og både Carter og Reagan fulgte hovedsakelig den samme linjen som Nixon, samtidig som de utvidet Nixons garantier. Doktrinen dreide seg om å støtte USAs allierte diplomatisk og åpne for våpensalg som ville gi dem evnen til selvstendig forsvar. Stigende oljepriser gjorde Persiabukta til et sentralt område, fordi amerikanerne kunne tjene inn igjen utgiftene til oljeimport ved å eksportere våpen, samtidig som de bevæpnet sine allierte.³⁸

Saudi-Arabia kontrollerer en fjerdedel av verdens olje, og landene rundt Persiabukta til sammen nesten to tredjedeler.³⁹ I 1980 var Saudi-Arabia verdens nest største produsent, og eksporterte mer enn tre ganger så mye som Sovjetunionen.⁴⁰ Betydningen for de industrialiserte landenes økonomi er enorm. Fra begynnelsen av 70-tallet ble oljeproduksjonen en viktig faktor for saudiarabisk utenrikspolitikk, både da landet kuttet forsyningene til Vesten i protest mot Oktoberkrigen i 1973, og da inntektene senere ble brukt til å støtte antikommunistiske bevegelser.⁴¹

Under Nixon-administrasjonen hadde Persiabukta blitt beskyttet av ”Twin Pillars,” Iran og Saudi-Arabia. Av disse to var Iran den viktigste frem til revolusjonen i 1979.⁴² Sovjetunionen hadde blitt stadig mer marginalisert i Midtøsten siden 1970, både fordi Israel militært sett var det mektigste landet i Midtøsten, og fordi Anwar Sadat snudde Egypt fra en sovjetisk til amerikansk alliert.⁴³ Under Nixon-doktrinen var våpensalg et viktig utenrikspolitisk virkemiddel, og amerikanerne solgte store mengder våpen til både Saudi-Arabia og Iran. Carter snudde denne politikken delvis, men tillot fremdeles store overføringer av våpen.⁴⁴ Saudi-Arabias basepolitikk var et unntak fra det nære forholdet. Etter 1962 hadde

---

³⁸ Alexei Vasiliev, *The History of Saudi Arabia* (London: Saqi, 2000), 321-327; Joe Stork og Martha Wenger, ”The US in the Persian Gulf: From Rapid Deployment to Massive Deployment,” *Middle East Report*, No. 168, 1991: 22-26.

³⁹ Cordesman, *Saudi Arabia*, 78.

⁴⁰ Cordesman, *The Gulf*, 4.

⁴¹ Vasiliev, *The History of Saudi Arabia* 393-400, 470; Safran, *Saudi Arabia*, 167-179.

⁴² Ibid. 469-471.

⁴³ For en nøye analyse, se Garthoff, *Détente and Confrontation: American-Soviet Relations from Nixon to Reagan (revised edition)* (Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1994), 516-523 og *passim*.

⁴⁴ Geoffrey Kemp med Shelley A. Stahl, *The Control of the Middle East Arms Race* (Washington, D.C.: The Carnegie Endowment for International Peace, 1991), 4-5; Michael T. Klare, ”Conventional Arms Sales: Stoking the Nuclear Fire,” *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 112, (February 1983): 3-4.

ikke amerikanerne lenger tilgang til baser i landet fordi dette bidro til det uønskede bildet av Saudi-Arabia som en amerikansk klient. Bare Oman aksepterte en slik ordning i perioden.⁴⁵

Etter kong Faisals død i 1975 var den saudiarabiske kongefamilien preget av uenigheter mellom to grupper, som grovt sett kan karakteriseres som modernister og tradisjonister. Den første gruppen, ledet av kronprins Fahd, ivret for tette bånd med USA og et høyt oljeproduksjonsnivå for å kunne betale for utvidelser av militæret og saudiarabisk industri. Den andre, ledet av Fahds etterfølger Abdullah,⁴⁶ ønsket en mer forsiktig utvikling. Fahds gruppe var den mektigste, og kronprins Fahd fungerte i praksis som konge i denne perioden.⁴⁷ Dette betyr ikke at Fahd kunne overse andre meninger, og konsensus var viktig for hvordan saudiaraberne utformet sin politikk.⁴⁸ USA hadde derimot stor interesse av at Saudi-Arabias produksjon skulle være høy, fordi det holdt oljeprisene nede.⁴⁹

2.2 Destabiliserende hendelser, 1979-1980

Tidlig i 1979 ble sjahen av Iran styrtet av en revolusjon, som etter hvert førte til at islamistiske fundamentalister fikk kontrollen over landet. Saudi-Arabia ble dermed den viktigste amerikanske allierte, men måtte både fylle tomrommet etter sjahen og bli i stand til å forsvare seg mot prestestyret i Iran. Amerikanerne så med uro på at revolusjonen ble fulgt av en bølge av islamistisk fundamentalisme i andre land. I november 1979 tok radikale sunnimuslimer over stormoskeen i Mekka, som forsterket frykten for at Saudi-Arabia var ustabil.⁵⁰ En ytterligere risiko var at Sovjetunionen ville skaffe seg innflytelse i Iran. Landet grenset mot både Sovjetunionen og Afghanistan, som ble invadert i slutten av 1979.

Den 4. november 1979 ble de ansatte ved den amerikanske ambassaden i Iran tatt som gisler av studenter, og den 24. desember rykket Sovjetunionen inn i Afghanistan. Ustabiliteten, og spesielt gisselkrisen, var viktige saker for president Carter. Tidlig i 1980 kunngjorde han Carter-doktrinen, en garanti for at USA ville beskytte Persiabukta mot

---

⁴⁵ Cordesman, *The Gulf*, 108-109; Petersen, *Anglo-American Policy*, 112-113.

⁴⁶ Abdullah var andre visestatsminister – en papirtittel som anerkjente at han var den tredje i arvefølgen. Kong Khalid var statsminister og kronprins Fahd var visestatsminister. Abdullah styrte landet som kronprins etter 1995 og ble konge ved Fahds død i 2005. Se også Vasiliev, *The History of Saudi Arabia*, 395, 466; Safran, *Saudi Arabia*, 216-218.

⁴⁷ Bronson, *Thicker than Oil*, 109, 137-139.

⁴⁸ Vasiliev, *The History of Saudi Arabia*, 436-439; Cordesman, *Saudi Arabia*, 23-26.

⁴⁹ Saudi-Arabias reserver er så store at det ikke er nødvendig å begrense produksjonen for å maksimere utbyttet av oljen. Cordesman, *The Gulf*, 20. Dette er ikke ment som en utførlig diskusjon av oljepriser i forholdet mellom USA og Saudi-Arabia. For andre syn, se eksempelvis Petersen, *Anglo-American Policy*, 104.

⁵⁰ Som AWACS-salget har hendelsen fått begrenset oppmerksomhet av historikere. Yaroslav Trofimov, *The Siege of Mecca: The Forgotten Uprising in Islam's Holiest Shrine* (London: Penguin Books, 2007).

”eksterne krefter” – i klartekst Sovjetunionen.⁵¹ Den 1. oktober, under AWACS-salget, utvidet Reagan denne garantien til Saudi-Arabias interne sikkerhet.⁵² Carters tap i valget i 1980 forbindes ofte med disse hendelsene, og Reagan understreket at han ville følge en hardere linje i utenrikspolitikken enn Carter hadde gjort.⁵³ I september i 1980 ble Iran angrepet av Saddam Husseins Irak. Etter dette var det fare for at Iran ville angripe oljeindustrien i de arabiske statene, som støttet Irak i krigen.⁵⁴ I tillegg til tapet av beskyttelse for de arabiske statene var Iran dermed en direkte trussel, mens Sovjetunionen også fremstod som farligere enn på lenge.

For di sjahen var USAs viktigste allierte hadde det vært Carters intensjon at Iran skulle kjøpe AWACS. Carter ville ha disse tilgjengelige i Persiabukta, men det var politisk umulig å stasjonere amerikanske fly i de arabiske landene.⁵⁵ Saudiaraberne ville derfor kjøpe sine egne AWACS-fly, både for å beskytte oljeanleggene, ivareta sine egne prestisjebehov og for å tekkes Carter.⁵⁶ Israels myndigheter protesterte mot større våpensalg til arabiske stater, og AWACS-salget var svært upopulært i Kongressen, hvor jødiske interesseorganisasjoner hadde stor innflytelse.⁵⁷ Saudi-Arabia var mindre viktig for Carter enn Iran, og da han solgte saudiaraberne F-15-jagere i 1978 begrenset han kapasiteten deres for å få salget godkjent.⁵⁸

I 1980 gjorde muligheten for uvarslede angrep fra Iran det nødvendig å gi saudiaraberne radarutstyr som ville gi dem tidlig nok advarsel til å få fly i luften i tilfelle et iransk angrep, og våpen som kunne avfyres fort nok. Bare de nyeste missilene i USAs arsenal oppfylte dette kravet. Saudiaraberne ville også ha bombefester (Multiple Ejection Racks, MER) som gav dem en troverdig evne til represalier mot Irans egen oljeindustri. Pakken inneholdt også tankfly og utvidede drivstofftanker til F-15-jagerne.⁵⁹

---

⁵¹ Palmer, *Guardians of the Gulf*, 106.

⁵² Ibid., 118; Teicher og Teicher, *Twin Pillars*, 145-146.

⁵³ Se blant mange andre Cannon, *President Reagan*, 109-111; John Dumbrell, *The Carter Presidency: A Re-Evaluation, Second edition* (Manchester: Manchester University Press, 1995), 169; eller en mer tendensiøs fremstilling i Laham, *Selling AWACS to Saudi Arabia*, 226.

⁵⁴ Iran gjennomførte begrensede angrep mot Kuwait i 1984, men USA beskyttet shipping under nøytralt flagg, og effekten på oljeprisene var liten.

⁵⁵ William B. Quandt, ”Riyadh Between the Superpowers”, *Foreign Policy*, no. 44 (Autumn 1981), 53.

⁵⁶ Saudiaraberne var spesifikt opptatt av å eie flyene. I praksis var mannskapet amerikanske. Vasiliev, *The History of Saudi Arabia*, 441-444.

⁵⁷ Nøyaktig hvor stor er et omstridt tema. Se blant mange andre Bard, *The Water’s Edge*, A.F.K. Organski, *The \$36 Billion Bargain: Strategy and Politics in U.S. Assistance to Israel* (New York: Columbia University Press, 1990), og John J. Mearsheimer og Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and US Foreign Policy* (London: Penguin, 2008). Omfanget på denne oppgaven tillater ikke en utførlig diskusjon av dette.

⁵⁸ Madawi Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 134-137; Cordesman, *The Gulf*, 205-212.

⁵⁹ Sammenlignet med AWACS var alle de andre elementene ukontroversielle, og med unntak av tankflyene bidro de lite til kostnaden. Denne oppgaven omtaler salget som AWACS-salget, som er normalt i litteraturen.

Arms Control and Export Act (ACEA) krevde et flertall i begge husene for å stoppe et våpensalg. Denne loven ble innført i 1974 etter Vietnamkrigen og Watergate-skandalen, og delvis som en respons på Nixon-administrasjonens store salg til sjahens Iran. Loven ble utvidet gjentatte ganger i årene frem til 1981, men Kongressen brukte ikke makten til å stoppe noen salg i denne perioden.⁶⁰ Representantenes hus var dominert av demokrater, og Reagan-administrasjonen gjorde aldri noe forsøk på å samle støtte der. Den 14. oktober stemte Representantenes hus overveldende mot salget.⁶¹

2.3 Splid og konsensus: Reagan-administrasjonens utenrikspolitikk

Reagan-administrasjonen så på alliansene i Persiabukta og Midtøsten som viktige for å holde Sovjetunionen tilbake, og betraktet allierte som tegn på fremskritt i den kalde krigen.⁶² Noen administrasjonsmedlemmer med klare antikommunistiske holdninger var forsvarsminister Caspar Weinberger, CIA-sjef William Casey, Richard Allen og FN-ambassadør Jeane Kirkpatrick. I praksis førte ikke dette synet til store forskjeller i utøvelsen av utenrikspolitikken i Midtøsten, sammenliknet med Carter-administrasjonen.⁶³

Konflikt og uenigheter preget Reagans utenrikspolitiske apparat.⁶⁴ Motstand mot kommunisme hadde også vært viktig under Carter, men under Reagan ble dette limet i utenrikspolitikken.⁶⁵ Reagan motsatte seg mest tydelig Sovjets innflytelse i begynnelsen av sin første periode, og Sovjetunionen virker spesielt truende på grunn av invasjonen av Afghanistan. Til tross for dette var strategic consensus lite vellykket.⁶⁶

Fra midten av 1981 økte amerikansk samarbeid på individuelt grunnlag med en rekke regionale støttespillere, deriblant både Israel og Saudi-Arabia.⁶⁷ Israel var Reagan-administrasjonens viktigste allierte, men noen tiltak styrket også de arabiske statenes stilling. Behovet for en sterk og lojal alliert i Midtøsten gjorde Reagan-administrasjonen svært vennligstilt til den israelske regjeringen.⁶⁸

---

⁶⁰ Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 3-9. Se også Laham, *Selling AWACS to Saudi Arabia*, 237-238; Bronson, *Thicker than Oil*, 166; Phythian, *The Politics of British Arms Sales*, 222.

⁶¹ Cordesman, *The Gulf*, 334.

⁶² Campbell, "The Ties That Bind," Deibel, "Hidden Commitments," 53-54; Hooglund, "Reagan's Iran," 29.

⁶³ Scott, *Deciding to Intervene*, 36-37; Lagon, *The Reagan Doctrine*, 3-4.

⁶⁴ Haig, *Inner Circles*, 546-548; Haig, *Caveat*, 80-83; Meese, *With Reagan*, 170-173; Szulc, "The Vicar Vanquished."

⁶⁵ Scott, *Deciding to Intervene* 4; Peter Beinart: "Think Again: Ronald Reagan", *Foreign Policy*, no. 180 (July/August 2010), 28-32.

⁶⁶ Schlomo Avineri, "Beyond Camp David", *Foreign Policy*, no. 46 (Spring, 1982): 29-30; Szulc, "The Vicar Vanquished", 184.

⁶⁷ Lawson, "The Reagan Administration in the Middle East."

⁶⁸ Hooglund, "Reagan's Iran," 29-31; Palmer, *Guardians of the Gulf*, 112-121.

3 AWACS: utenriks eller innenriks? 20. januar – 15. september

26. april var senator Howard Baker på CBS-programmet *Face the Nation* for å fortelle at AWACS-salget, som hadde blitt kunngjort seks uker tidligere, var utsatt på ubestemt tid. Ventetiden strakk seg gjennom hele sommeren og ut i september. Utsettelsen var den første avgjørelsen Reagan hadde tatt om AWACS, og var det siste han hadde å gjøre med salget på flere måneder. Det eneste unntaket var en bekreftelse av Richard Allens rolle som ansvarlig for salget, til tross for manglende tillit fra blant andre Haig og James Baker.

Dette kapittelet tar for seg perioden fra AWACS-salgets begynnelse og den opprinnelige strategien for salget, frem til Reagan igjen engasjerte seg i salget i midten av september. Dette førte til et strategiskifte etter måneder med lite aktivitet. Et interessant spørsmål er hvorfor dette skjedde så brått. Tidligere omtaler av salget har satt Reagans engasjement i sammenheng med et møte med Israels statsminister Menachem Begin, hvor Reagan skal ha bli provosert av det han mente var et løftebrudd fra Begin. Dette kan ha bidratt til å motivere ham, men kildene viser at tidspunktet for Reagans arbeid med AWACS-salget også var i tråd med tidsrammene rådgivere foreslo for ham.

Endringen i strategi som fant sted i september har blitt forklart som en intervensjon, der Reagan sluttet å stole på Allen og gav ansvaret til andre. Dette er uriktig av to grunner. For det første ble den andre halvparten av september brukt på et mislykket kompromissforslag, ikke på den endelige strategien. Kompromisset mislyktes til tross for støtte fra Reagan. For det andre beholdt Allen kontrollen over salget gjennom hele september, med Reagans støtte, selv da hans egen opprinnelige strategi ble forlatt. Da bør man spørre hvorfor Reagan valgte å gi ham dette ansvaret. Flere forklaringer virker sannsynlige: Allen handlet i tråd med Reagans ønsker, selv om dette ikke bidro beviselig til salget. Det kan også ha vært viktig for Reagan å vise at han hadde tiltro til Allen i lys av en pågående maktkamp mellom Allen og Haig.

De gjentatte skiftene i strategi hadde både interne og eksterne årsaker. Reagan var fraværende i utenrikspolitikken gjennom mesteparten av 1981, for å fokusere på det økonomiske programmet, som bidro til maktkampene.⁶⁹ Allen startet en passiv kampanje basert på informasjon, som hadde Reagans støtte frem til midten av september. I løpet av denne perioden var grunnlaget for strategic consensus i ferd med å forsvinne, fordi

---

⁶⁹ Cannon, *President Reagan*, 77-78.

situasjonen i Midtøsten ble stadig mer spent, og Reagans koalisjon i Kongressen var i ferd med å bryte opp. Informasjonskampanjen ble også undergravd av lekkasjer til pressen.⁷⁰

Reagan hadde større støtte i Senatet enn Carter hadde hatt, men få av administrasjonsmedlemmene hadde erfaring fra Kongressen. Denne kombinasjonen førte til en undervurdering av Israel-lobbyen. Få av salgets motstandere delte administrasjonens vurdering av situasjonen i Persiabukta. Da Reagan kom tilbake til salget ved å møte lederne for motstanderne var behovet for en ny tilnærming åpenbart. Dette sammenfalt med starten på NSCs aktive kampanje. Fra midten av september gikk AWACS-salget inn i en ny fase.

3.1 AWACS-salget under Reagan-administrasjonen

Det var klart fra begynnelsen at salget ville bli en av Reagan-administrasjonens første store utenrikspolitiske avgjørelser. Siden 1978 hadde president Carter sendt amerikanske AWACS-fly til Saudi-Arabia to ganger som svar på ustabilitet.⁷¹ Amerikanernes tilstedeværelse var politisk følsom for saudiaraberne, og amerikanernes uro for Saudi-Arabias stabilitet økte etter sjahens fall. I tillegg ble flyene aktivt vist frem mens de var stasjonert i landet. Dette førte til en bestilling kort tid etter.⁷² Da det ble klart at han ikke ville kunne slutføre salget foreslo Carter å samarbeide med Reagan-administrasjonen, som avslo tilbudet.⁷³

Reagan delte ikke Carters fokus på Midtøsten, men resonnementet bak salget var i stor grad likt mellom de to. Verken Carter eller Reagan baserte seg på en uavhengig saudiarabisk forsvarskapasitet i tilfelle en konflikt med Sovjetunionen. Saudiarabiske baser var overdimensjonert, slik at amerikanske styrker lett kunne ta dem i bruk i nødstilfeller. For F-15-salget fikk hver saudiarabisk base 20 fly, men utstyr til 70.⁷⁴ Økonomiske hensyn bidro også. Betalingene fra Saudi-Arabia holdt kostnadene nede for amerikanske våpenprogrammer.⁷⁵ Administrasjonen var delt mellom de som ville fortsette Carters

---

⁷⁰ Haig, *Caveat*; Cannon, *President Reagan*, 431; Meese, *With Reagan*, 114.

⁷¹ Carters bekymring for Persiabukta var åpenbar innen 1980. Se Jimmy Carter, *White House Diary* (New York, NY: Farrar, Strauss and Giroux, 2010), 467-469, 484-485. Carter hadde også støttet Egypt med AWACS. *Ibid.*, 376-377. Carter ville starte en "verdensomspennende konfrontasjon" med Sovjetunionen hvis de invaderte Iran, og åpnet for å selge våpen sjahen hadde bestilt til Iran, selv etter hans fall. *Ibid.*, 464-465, 472. Olav Njølstad karakteriserer Carter som "besatt." Njølstad, "The Carter Legacy," 203. Se også Haig, *Caveat*, 173-176.

⁷² Det er plausibelt at Carter-administrasjonen gikk inn for å selge flyene. Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 21-22; Cordesman, *The Gulf*, 270-280; 313-317.

⁷³ Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 22. Hvor lite villig Reagan var til å samarbeide kan ha blitt overdrevet av Carter, som tolket Reagan som lite interessert da de møttes. Cannon, *President Reagan*, 104-106. Se også Carter, *White House Diary*, 486-488, 500, 503-504.

⁷⁴ Cordesman, *The Gulf*, 279-280.

⁷⁵ Haig, *Caveat*, 178; Church, "AWACS: He Does it Again." Saudi-Arabia betalte for AWACS-flyene som om de hadde deltatt i utviklingen, og ikke den sedvanlige enhetskostnaden. Dette mer enn doblet prisen. Joe Stork og Jim Paul, "Arms Sales and the Militarization of the Middle East," *Middle East Report* (Middle East Research and

programmer og de som ville trappe dem opp. Ingen så for seg en reduksjon i amerikansk tilstedeværelse. De mest antikommunistiske, som William Casey, så for seg oljen i Persiabukta som et sentralt krigsmål i tilfelle den kalde krigen skulle bryte ut.⁷⁶

Selv om Reagan-administrasjonen var enige i Carters utenrikspolitiske resonnement var de uenige i fremgangsmåten hans i Kongressen. Reagan-administrasjonen betraktet Carters våpensalg som nødvendigheter, men mente konflikter slik den Carter hadde opplevd var skadelige for presidentembetet. De ville derfor bygge større enighet enn Carter hadde gjort i 1978. Ønsket om enighet var i tråd med strategic consensus. Reagan-administrasjonen lovte tidlig å involvere Kongressen i utredningen av salget, som ble gjort ved å informere de relevante komiteene den 26. februar.⁷⁷ Ingenting tyder på at det fantes planer med et lengre tidsperspektiv enn dette, som førte til at administrasjonen mistet kontrollen over når og hvordan saken ble omtalt i media seg etter den datoen. Dette var allikevel av begrenset betydning frem til pressen meldte at AWACS var en del av salget, tidlig i april.

Før Reagan ble president var det usikkert hvor gjennomførbart salget var. Republikanerne hadde vunnet tolv seter i Senatet under valget i 1980. Mange av de nyvalgte republikanerne støttet til slutt Reagan, men dette var på ingen måte åpenbart i januar. 55 av motstanderne mot Carters opprinnelige F-15-salg beholdt sine plasser.⁷⁸ Motstanden mot F-15-salget gjorde det også klart at skepsisen mot å selge avanserte våpen til Saudi-Arabia var stor. Følgelig var Reagan-administrasjonen avventende. Hvis det hadde virket trolig at Carter kunne lykkes ville det vært fordelaktig å la ham betale den politiske kostnaden. Selv om situasjonen i Senatet var endret til fordel for republikanerne var den uforutsigbar.

Fra begynnelsen ble salget behandlet som en del av Reagans overordnede mål om å gjenreise amerikansk militærmakt sammenlignet med Sovjetunionen, heller enn som en del av en regional plan. I sin første pressekonferanse som forsvarsminister, 3. februar, sa Weinberger at USA ville gjøre alt de kunne for å styrke Saudi-Arabias forsvar. Den politiske situasjonen i Midtøsten var underordnet, og Weinberger fokuserte på å utvide den amerikanske militære tilstedeværelsen, blant annet gjennom RDF, opprettet av Carter. I tråd med Reagans mål var

---

Information Project), no. 112, (February 1983), 8; Campbell, "The Ties That Bind," 140; Brev, Erich F. von Marbod til Thomas P. O'Neill, 1. oktober 1981, AWACS Legislative Strategy (5), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

⁷⁶ Scott, *Deciding to Intervene*, 26-28.

⁷⁷ Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 22.

⁷⁸ Haig, *Caveat*, 179.

denne utvidelsen bred, og Weinberger åpnet for militær støtte til både Israel og Saudi-Arabia, uten å se på disse som motstridende.⁷⁹

3.2 Fra avgjørelse til kunngjøring, 26. februar til 26. april

Det første klare tegnet på at AWACS-salget ville fortsette under Reagan kom 26. februar, i lukkede høringer med utenrikskomiteene til Senatet og Representantenes hus. Dette gav Kongressen liten mulighet til å påvirke salget. Avgjørelsen ble ikke kunngjort offentlig, men ble lekket umiddelbart uansett. Som et resultat oppstod forvirring rundt vilkårene: utenriksdepartementets talsmenn benektet at radarfly var en del av pakken, mens en kilde med tilknytning til komiteene påstod det motsatte. Vilårene for salget hadde blitt endret siden Carter-administrasjonen, gjennomgående i Israels favør. Bombefestene var fjernet, og Israel ble tilbudt ytterligere F-15-jagere og en gunstig låneordning for å betale for dem. I tillegg var det usikkerhet om hvorvidt radarfly ville være en del av pakken. Uklarheten førte til at Israels utenriksminister Yitzhak Shamir først fortalte Haig at han ikke var bekymret for salget.⁸⁰ Den israelske motstanden var begrenset frem til april, da det ble klart at Saudi-Arabia ville få kjøpe E-3A Sentry. Israelske myndigheter begynte da å protestere mot salget, som de mente de burde blitt fortalt om på forhånd.⁸¹

Det er uklart nøyaktig når NSC bestemte seg for å selge AWACS, men datoen var rundt 1. april, mens Reagan fremdeles var på sykehuset etter et mislykket attentat den 30. mars.⁸² At en viktig utenrikspolitisk avgjørelse ble tatt på et slikt tidspunkt kan ha hatt flere grunner. Det er mulig at mange i administrasjonen undervurderte motstanden mot salget, og anså avgjørelsen som rutinemessig. Dette støttes av at responsen på motstanden var relativt svak og kom etter en lang forsinkelse. Reagans økonomiske program fikk også bred støtte i Kongressen gjennom hele sommeren, og Reagans rådgivere kan ha hatt tro på at denne støtten kunne overføres til utenrikspolitikken. Innen salget ble introdusert i september hadde koalisjonen av republikanere og konservative sørstatsdemokrater brutt sammen.⁸³ En annen mulighet er et ønske om å signalisere at Reagan fremdeles fungerte som leder ved å gjøre et vedtak i NSC. Dette kan ha vært særlig viktig etter en episode to dager før, der Haig hadde

---

⁷⁹ Richard Halloran, "Weinberger Asserts U.S. Will Help Saudis to Buttress Forces," *New York Times*, 4. februar 1981. Av plasshensyn henviser oppgaven kun til avisartikler i digital versjon med URL i bibliografien.

⁸⁰ Church, "AWACS: He Does It Again;" Judith Miller, "U.S. to Offer Israel Jets on Easy Terms," *New York Times*, 26. februar 1981.

⁸¹ Church, "AWACS: He Does It Again;" Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 23-24.

⁸² NSC gjorde vedtaket 1. april, og Reagan godkjente det enten den samme dagen eller kort tid etter. *Ibid.*; Haig, *Caveat*, 179. George Church skriver at Reagan tok beslutningen 4. april, men oppgir ingen kilde. Church, "AWACS: He Does It Again."

⁸³ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 38.

gitt inntrykk av at han ikke visste hva som ville skje dersom Reagan mistet bevisstheten etter attentatforsøket.⁸⁴ AWACS-salget hadde stor enighet internt, og hadde vært planlagt lenge, som gjorde det til et åpenbart valg. Dette virker imidlertid mindre sannsynlig, fordi avgjørelsen ble lekket til media og ikke kunngjort.

Det er liten tvil om at avsløringen var skadelig. Den offentlige kunngjøringen av salget skjedde ikke før 21. april. Salget ble dermed eksponert i media før administrasjonen fikk presentert sin egen begrunnelse. At pressen avslørte informasjon om salget før den hadde blitt formidlet til Kongressen irriterte mange senatorer og svekket administrasjonens troverdighet.⁸⁵ Dette mønsteret fortsatte gjennom resten av salget, og forstyrret den første fasen av administrasjonens kampanje, som var basert på objektiv informasjon. James Baker er kjent for å ha brukt lekkasjer for som et virkemiddel i maktkamper eller politiske avgjørelser.⁸⁶ Kildematerialet inneholder naturlig nok ingenting som kan bekrefte eller avkrefte at han stod bak lekkasjen. På den annen side skadet lekkasjer sjelden Bakers interesser. Det er på ingen måte usannsynlig at Baker var ansvarlig. Samtidig er det vanskelig å bestemme en mulig motivasjon. Så tidlig i salget er det usannsynlig at Baker ville påvirke hvordan salget utviklet seg. Det er mer sannsynlig at han ville beskytte Reagans omdømme, og at salget egnert seg fordi Baker hadde lite med utenrikspolitikken å gjøre.

Lite tyder på at salget fikk mye av Reagans oppmerksomhet før sommeren. Reagan møtte Senatets majoritetsleder Howard Baker den 23. april, og gikk med på hans forslag om å utsette salget. Presidenten uttrykte misnøye og forvirring over motstanden til jødiske interessegrupper, men later ikke til å ha sett på avgjørelsen som spesielt viktig på dette tidspunktet.⁸⁷ Tre dager senere fortalte senator Baker på *Face the Nation* at salget ville bli utsatt, etter hans råd.⁸⁸ Etter dette sluttet Reagan tilsynelatende å bekymre seg for salget frem til Begins besøk i september, selv om flere utviklinger i løpet av sommeren endret forutsetningene for å lykkes, både i USA og Midtøsten. Den neste gangen Reagan nevnte AWACS i dagboken var i september.⁸⁹ Mens Reagan fokuserte på det økonomiske programmet bombet israelske fly mål i Irak og Libanon, amerikanske jagerfly skjøt ned libyiske over Middelhavet, og Menachem Begin ble gjenvalgt. Alle disse hendelsene kunne vært betydelige for salget, men Reagan reagerte aldri på dem i denne sammenhengen.

---

⁸⁴ Se blant mange andre Cannon, *President Reagan*, 198-199 og Haig, *Caveat*, 150-161.

⁸⁵ Church, "AWACS: He Does It Again."

⁸⁶ Cannon, *President Reagan*, 423-426; Petersen, *Anglo-American Policy*, 42. Memoarlitteraturen anklager sjelden Baker direkte for lekkasjer, men se eksempelvis Haig, *Caveat*, 92-94 og Meese, *With Reagan*, 110-113.

⁸⁷ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 14.

⁸⁸ Grimmert, "Executive-Legislative Consultation," 24; Haig, *Caveat*, 179.

⁸⁹ *Ibid.*, 38.

Tidspunktet for utsettelsen sannsynliggjør at Reagan-administrasjonen håpet at Begin ville tape valget. Da salget ble utsatt 26. april foreslo Baker først for Reagan at utsettelsen skulle være til etter en avstemning over Reagans budsjett. Dette lovforslaget passerte den 7. mai, månedsvis før salget ble formelt foreslått for Kongressen.⁹⁰ Administrasjonen forsøkte å begrense innvirkningen av salget på det israelske valget, som ville finne sted 30. juni.⁹¹ Et våpensalg til et land som ble ansett som fiendtlig mot Israel ville sannsynligvis hjulpet Begin. Selv om israelerne protesterte mot salget til Haig allerede da han besøkte Midtøsten tidlig i april ble ikke Begin invitert til USA for å møte Reagan før i september, etter valget.⁹² Det ville vært lettere å lykkes med salget dersom den israelske regjeringen var samarbeidsvillig. Til tross for at avgjørelsen om salget var tatt ventet Reagan med å tilnærme seg Begin, og møtene i april der israelerne uttrykte sin misnøye til Haig var de siste på toppnivå frem til etter valget.

3.3 Richard Allens kontroll over AWACS-salget

Fra avgjørelsen ble truffet 1. april lå ansvaret for AWACS-salget i praksis hos NSC-staben og Richard Allen. I løpet av sommeren ble han formelt ansvarlig for alle sider av salget, etter hvert som betydningen økte. Dette førte ikke til tettere samarbeid mellom NSC og andre grupper. Allen holdt en lav profil, en strategi andre i administrasjonen i utgangspunktet godkjente, blant andre James Baker og Haig.⁹³ NSC arbeidet hovedsakelig med å samle teknisk informasjon og utforme informasjonsmateriale, mens Allen overså tidlige faresignaler. Han beholdt sin rolle til tross for at forutsetningene for salget endret seg. Samtidig foregikk en maktkamp mellom Allen og Haig, som undergravde Allens evne til å bidra effektivt til salget.

Allen behandlet salget som et utenrikspolitisk spørsmål, og samarbeidet lite med kontorer som hadde sine ansvarsområder i USA. Dette var i tråd med Reagans intensjoner for den nasjonale sikkerhetsrådgiveren.⁹⁴ Rollefordelingen var ikke Allens eneansvar. Avgjørelsen om å definere AWACS-salget som utenrikspolitisk ble truffet av hele det nasjonale sikkerhetsrådet. Reagan kunne endret ansvarsfordelingen for salget samtidig med strategien den 26. april. Allen, som hadde bakgrunn fra næringslivet og fra NSC under Nixon,

---

⁹⁰ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 14, 18; Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 25. Grimmett oppgir tidsrammen som "at least mid-summer," men oppgir ikke noen spesifikk kilde for dette.

⁹¹ Ibid., 25.

⁹² Ibid., 23-24

⁹³ Memorandum, David Gergen til James Baker, 22. april 1981, AWACS (2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

⁹⁴ Cannon, *President Reagan*, 188-189; Meese, *With Reagan*, 84-85, 110; Haig, *Caveat*, 74.

manglet erfaring fra Kongressen.⁹⁵ Alt dette bidro til at Allen ofte responderte sent på signaler, og på måter som ikke gav salget bedre sjanser i Senatet. I tråd med strategic consensus ville Allen bevise at salget objektivt sett tjente USAs nasjonale interesse.

Konflikten mellom Allen og Haig dreide seg ikke om utenrikspolitiske uenigheter, men om maktfordelingen mellom de to. Haig ville ha enerådende kontroll over amerikansk utenrikspolitikk, og så mistenksomt på den nasjonale sikkerhetsrådgiverens rolle. Haig hadde tidligere vært Richard Nixons stabssjef da Henry Kissinger var nasjonal sikkerhetsrådgiver, en periode hvor denne stillingen hadde vært historisk mektig. Reagan og Allen ville redusere stillingen til en koordinerende funksjon, men Haig mente Allen ville fungere som en konkurrerende utenrikspolitisk ansvarlig gjennom en allianse med Edwin Meese. Allen selv opplevde Meese som en flaskehals i kommunikasjonen med Reagan.⁹⁶ Kombinasjonen av det Haig så som overlappende ansvar og fiendskap mellom ham og Meese gjorde at han ikke samarbeidet med Allen om salget, selv om de ikke hadde konkrete uenigheter.⁹⁷

Konfliktene mellom Haig og andre medlemmer av administrasjonen begynte tilnærmet umiddelbart etter at Reagan ble innsatt som president. Innen slutten av mars måtte Reagan forsikre Haig om at de var enige om utenriksministerens rolle. Allen ble forfordelt flere ganger, først da visepresident Bush ble utpekt som leder for Reagans kriseråd, selv om stillingen tidligere hadde tilhørt den nasjonale sikkerhetsrådgiveren. Reagan valgte Bush spesifikt for å unngå konflikten mellom Allen og Haig – som truet med å trekke seg fordi han mente stillingen tilhørte ham.⁹⁸ I juli sparket Reagan ambassadøren til Saudi-Arabia, Robert Neumann, på grunn av en konflikt med Haig. Neumann hadde blitt anbefalt til denne stillingen av Allen.⁹⁹ Reagan forsøkte som regel å mekle mellom de to, men Allens oppførsel var tilbaketrukket sammenlignet med Haigs trusler om å trekke seg, spesielt fordi Allen ikke hadde direkte tilgang til presidenten. Reagan hadde avtalt å møte Haig tre ganger ukentlig

---

⁹⁵ Dette gjaldt mesteparten av Reagan-administrasjonen. Visepresident Bush og OMB-sjef David Stockman hadde vært kongressrepresentanter i fire år hver.

⁹⁶ Cannon, *President Reagan*, 188-189.

⁹⁷ Haig mente riktignok også at Allen gjorde en dårlig jobb, men sa seg ikke uenig i målene. Allen sendte Haigs memoranda videre til Reagan og uttrykte enighet med Haig, selv om han ikke fulgte Haigs forslag. Se bl.a. Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, 30. juli 1981, AWACS and Air Materials to Saudi Arabia Vol. I (7 of 8), CFA 611, Edwin Meese Files, RRPL; Haig, *Caveat*, 181-182, 185-188.

⁹⁸ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 10.

⁹⁹ Michael T. Kaufman, "R. G. Neumann, 83, Diplomat Fired by Haig From Saudi Post," *New York Times*, 25. juni 1999; Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 32-33. Haig hadde tidligere sparket Neumann som sjef for Reagans overgangsteam for utenriksdepartementet. Haig, *Caveat*, 64, 71-72.

allerede i mars, for å berolige Haig, som mente at andre i administrasjonen forsøkte å omgå ham. Reagan var bekymret nok for Haigs usikkerhet til å beskrive det i dagboken.¹⁰⁰

Også Haigs forhold til Reagan var turbulent. Både Reagan og Haig har skrevet om situasjonen med kriserådet i sine memoarer.¹⁰¹ Haig nektet å fortsette som utenriksminister uten en garanti for at Reagan ville gi ham kontrollen over utenrikspolitikken. Beskrivelsene er motstridende, og begge fremstiller seg selv som den minst urolige. Haig skrev at Reagan forsikret ham personlig og senere ringte ham for å gjenta budskapet, mens Reagan skrev at Haig ringte ham.¹⁰² Dersom utenriksministeren hadde trukket seg så tidlig i Reagans presidentskap ville det medført et betydelig prestisjetap for Reagan. Haig visste dette, og ville ikke kommet med et slikt ultimatum uten at han følte at han trengte det. At han brukte så sterke virkemidler allerede i mars tilsier at Reagan tok hensyn til Haigs mulige reaksjoner når han gjorde andre avgjørelser gjennom resten av salget. Samtidig var ikke Reagan villig til å ta ansvaret for salget fra Allen, som fylte den koordinerende rollen Reagan ønsket. Resultatet var at konflikten mellom Haig og Allen vedvarte.¹⁰³

Maktkampen mellom de to viser Reagans prioriteringer i utenrikspolitikken. Begge ønsket større kontroll over salget, men Reagan gav det ikke til noen av dem. I stedet fortsatte salget slik det hadde fra begynnelsen av, til tross for innvendingene til Haig og Allen. Da er den rimeligste forklaringen at Reagan prioriterte enighet og stabilitet fremfor at noen av de to skulle fungere uten innblanding fra den andre. Selv om Reagan delvis gav etter for Haigs trusler om å trekke seg ved å gi ham økt tilgang fikk aldri Haig den kontrollen han ønsket over AWACS-salget. Dette betyr ikke at Reagan ville hemme Haig. Heller ikke Allen oppnådde større makt enn det han opprinnelig hadde fått.

Allen forble passiv gjennom hele sommeren, selv etter at saken hadde blitt dekket på TV, og månedsvis etter at NSC først fikk ansvaret. Informasjonsflyten til Kongressen var hemmet fordi salget hadde blitt avslørt før de tekniske sidene var ferdig forhandlet. Allen fikk ikke relevant informasjon, som da Reagans jødiske støttespiller Gordon Zacks meddelte at

---

¹⁰⁰ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 9. Reagan og Haig møttes ansikt til ansikt, men aldri alene, fordi Meese og spesielt Deaver konsekvent tvang seg med i møtene. Cannon, *President Reagan*, 197.

¹⁰¹ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 10.

¹⁰² Ibid.; Haig, *Caveat*, 143-146. Oversikten over Reagans telefonsamtaler viser derimot at begge ringte den andre: først Reagan, rundt fem, før Haig ringte tilbake halvannen time senere. *The Daily Diary of Ronald Reagan, March 1981*. Tilgjengelig fra: <https://reaganlibrary.gov/digitalibrary/dailydiary/1981-03.pdf>. (Hentet: 12. mars 2017) 24. mars 1981.

¹⁰³ Først den 5. november var problemet akutt nok til at de tre møttes, noe Cannon karakteriserer som et rent PR-stunt. Konflikten ble avsluttet da Allen kort tid etter trakk seg i forbindelse med en ellers urelatert skandale. Cannon, *President Reagan*, 192-193.

han støttet Reagan i absolutt alle saker unntatt AWACS.¹⁰⁴ Dette var langt fra det eneste tegnet på at Allen burde gjøre mer enn han gjorde. Det er påfallende at Allen fortsatte med samme strategi etter at Howard Baker hadde rådet Reagan til å trekke salget, hvilket Reagan hadde gjort nesten umiddelbart. Det tilsier at han vurderte risikoen for at salget ville mislykkes som svært stor. Det var åpenbart at salget hadde tatt en ny vending da senator Baker kunngjorde at det ville bli trukket, men Allen fortsatte med å holde en lav profil, og tok ikke initiativ til endringer, verken i NSCs innsats eller ved å koordinere med andre kontorer.

13. juni formaliserte Reagan rollen til Allen som koordinator i et memorandum til alle med ansvar for salget.¹⁰⁵ På papiret økte Allens autoritet, og en bokstavelig tolkning av dokumentet ville vært at dette var den offisielle starten på kampanjen for salget, med Reagans støtte.¹⁰⁶ I realiteten hadde arbeidet vært i gang siden april. Dokumentet etablerte en egen arbeidsgruppe for salget, men denne hadde ingen nye medlemmer. I praksis var gruppen en formalisering av møtene NSC hadde innkalt til i flere måneder. En slik forandring krever ikke en avgjørelse fra presidenten. Da må Reagan ha hatt en annen hensikt med å sende memorandumet. En troverdig tolkning er å bekrefte Reagans tro på Allen som lederen for salget over andre, spesielt Haig. Dette avsluttet ikke maktkampen. Selv om Haig hadde blitt fortalt i klartekst at han ikke hadde ansvaret for salget sendte han et telegram til Allen for å understreke hvor viktig utenriksdepartementet ville være for salget.¹⁰⁷

Allen hadde hatt andre hensikter med memorandumet. Førsteutkastet gav Allen eksplisitt ansvar for forhandlingene, for presserelasjoner og for kontakt med Kongressen.¹⁰⁸ Den endelige versjonen var derimot en bekreftelse av den gjeldende rollefordelingen. Det finnes indisier for at James Baker stod bak endringene. De to sistnevnte ansvarsområdene var hans, mens forhandlingene var Haigs ansvar. Endringene gjorde Baker til et mellomledd i Allens kommunikasjon med Reagan. At Baker og Meese ble lagt til som mottakere i den endelige versjonen tyder også på at en av dem hadde stått for endringene.¹⁰⁹ Resultatet av denne utvekslingen var at Allen fortsatte med samme strategi, og uten å samarbeide tettere med Haig. Det er uklart om Reagan så førsteutkastet av dokumentet, men han undertegnet den endelige versjonen. Det betyr at han ønsket bekreftelsen av Allens koordinerende rolle.

---

¹⁰⁴ Memorandum, Red Cavaney til Richard Allen, 15. april 1981, AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

¹⁰⁵ Memorandum, Ronald Reagan, 13. juni 1981, AWACS for Saudi Arabia, Box 11, John Poindexter Files, RRPL.

¹⁰⁶ Nicholas Laham har gjort en slik tolkning. Laham, *Selling AWACS to Saudi Arabia*, 24-25.

¹⁰⁷ Telegram, Alexander Haig til Richard Allen, 16. juni 1981, AWACS for Saudi Arabia, Box 11, John Poindexter Files, RRPL.

¹⁰⁸ Utkast til memorandum, uten forfatter, u.d., AWACS for Saudi Arabia, Box 11, John Poindexter Files, RRPL.

¹⁰⁹ Memorandum, Ronald Reagan, 13. juni 1981, AWACS for Saudi Arabia, Box 11, John Poindexter Files, RRPL.

Dokumentet strider med den vanlige fremstillingen av Allen som en passiv aktør. Tvert imot hadde Allen forsøkt å skaffe seg kontrollen over salget, men mislyktes nesten fullstendig. Et sannsynlig opphav til dette synet på Allen er Haig, som var en av de første til å skrive memoarer om Reagan-administrasjonen.¹¹⁰ Ingenting tyder på at Haig visste om førsteutkastet av dette dokumentet, som ble sendt fra NSC til Det hvite hus og tilbake. Da er det sannsynlig at han trodde Allen hadde gjort lite. Endringene fra førsteutkastet til den endelige versjonen bør ikke tolkes som et brudd i Reagans tiltro til Allen. Tvert imot var Reagans avgjørelse å beholde Allen som en koordinator. Allen hadde i stor grad kontrollen over salget senere, selv etter at strategien ble endret til en han ikke støttet.

3.4 NSCs informasjonskampanje

Den tidlige strategien gikk i hovedsak ut på å holde en lav profil for å ikke bli forpliktet for tidlig og unngå å gjenta Carters feil. NSC, som hadde ansvaret for salget, opplevde stor konsensus seg imellom og i resten av administrasjonen. Det tilsier at dette var en sentral del av deres vurderinger. Konsensus var også en prioritet i seg selv for Allen, som hadde det overordnede ansvaret. I kombinasjon med Reagans popularitet var det lite som tydet på at NSCs strategi ikke ville lykkes. NSC-stabens tidlige fokus på informasjon fremfor politisk påvirkning tok for gitt at motstanden i Senatet ville være overkommelig. Både det at salget hadde vært ukontroversielt også i Carter-administrasjonen og at Reagan fikk bred støtte for det økonomiske programmet lot til å bekrefte denne antakelsen.

Til tross for bred enighet finnes det noen tegn på uenigheter. Det var enighet om at den største risikoen var å forplikte seg før alle administrasjonens ressurser var ledige. I tråd med dette holdt NSC seg til en kampanje hvor media var lite innblandet. Richard Allen godkjente listen over foreslåtte tiltak, mens James Baker gav den endelige godkjenningen for medietiltakene. Baker godkjente imidlertid ikke Allens egne forslag.¹¹¹ Det kan tyde på at forholdet mellom de to var preget av konflikt. På dette tidspunktet var dette allikevel lite betydningsfullt. Uenighetene angikk bare en liten del av Allens foreslåtte plan. Baker hadde lite med salget å gjøre i april, og Allen hadde større kontroll.

Det klareste prinsippet i NSCs plan var å skille seg tydelig fra Carter-administrasjonen, som ikke resulterte i noen store endringer innad. NSC-staben mente at de hadde lært av Carters behandling av F-15-salget, og utarbeidet en strategi for å begrense

---

¹¹⁰ Se Haig, *Caveat*, 185 og om Allen *passim*.

¹¹¹ Memorandum, David R. Gergen til James Baker, 22. april 1981, AWACS (2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

skaden på forholdet med jødiske interesseorganisasjoner ved å unngå Carters feil.¹¹² NSC kunne ha sikret seg støtteerklæringer fra Harold Brown og Edmund Muskie, Carters forsvars- og utenriksministerminister, som hadde sendt en pressemelding om at de var for salget allerede i april.¹¹³ Dette ble ikke gjort, selv om utenriksdepartementet foreslo å samle støtteerklæringer fra tidligere administrasjoner i slutten av august. Heller ikke dette resulterte i noe konkret tiltak. Først i salgets siste fase ble ideen tatt opp igjen.¹¹⁴

NSC utredet ikke kompromisser, selv da senatorer foreslo det for dem. Dette var både fordi NSC fulgte sin egen strategi og fordi ingen trodde saudiaraberne ville gå med på et kompromiss. Senator Mack Mattingly foreslo at amerikanske fly skulle utplasseres i Saudi-Arabia, på saudiarabernes regning.¹¹⁵ Selv om det ikke fantes noen endelig avtale med saudiaraberne som utelukket dette anså både NSC og utenriksdepartementet det som umulig at de ville godta forslaget på grunn av suverenitetshensyn.¹¹⁶ Lite tyder på at noen mente at et kompromiss ville være nødvendig for å vinne avstemningen før høsten. Denne enigheten var ikke nok til å forhindre at et lignende forslag ble fremmet for Saudi-Arabia i september. Det tilsier at ekspertene i NSC og utenriksdepartementet hadde mindre å si i senere faser av salget.

NSC planla å utsette Reagans deltakelse og en aktiv mediekampanje til midten av september, og denne planen ble fulgt. Det nøyaktige tidspunktet var ikke fastsatt, og den formelle prosessen for å sende salget til Kongressen ble utsatt gjentatte ganger.¹¹⁷ I slutten av august var det klart at september ville være begynnelsen både på den aktive delen av NSCs mediekampanje og Reagans personlige innblanding. Denne skulle inntil videre være ute av syne for media, og heller fokusere på Kongressen. Den foreslåtte datoen var 15. september, men prioriteten var å vente til Begin forlot USA.¹¹⁸ Skillet mellom de to fasene var tydelig

---

¹¹² Memorandum, Raymond Tanter til Richard Allen, 31. august 1981, ID #047859, FO 003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

¹¹³ Cordesman, *The Gulf*, 332.

¹¹⁴ Memorandum, L. Paul Bremer, III til Richard Allen, 28. august 1981, ID #8105118, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL; "A Proposed AWACS Public Affairs Strategy," ID #8105118, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL; "Status Report on Enlisting the Support of Former Officials on Behalf of Saudi AWACS," u.d., AWACS Legislative Strategy (2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL. Se også kapittel 5.

¹¹⁵ Brev, Mack Mattingly til Ronald Reagan, 8. juni 1981, ID #027818, FO 003-02, WHORM: Subject File, RRPL; Brev, Mack Mattingly til Ronald Reagan, 17. september 1981, ID #040162, FO 003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

¹¹⁶ Utkast til brev, State Department til Mack Mattingly, 17. juli 1981, ID #027818, FO 003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

¹¹⁷ Haig, *Caveat*, 185-186. Det finnes lite materiale som kan forklare den nøyaktige motivasjonen for utsettelsene, men fokuset på det økonomiske programmet er den mest nærliggende forklaringen.

¹¹⁸ Memorandum, Richard Fairbanks til Richard Allen, 31. august 1981, ID #8105028, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL.

nok til at Allen beskrev skiftet som en aktivering.¹¹⁹ I løpet av de neste to dagene ferdigstilte Allen en artikkel til *New York Times*, og NSC koordinerte medieplanen for resten av måneden.¹²⁰ Selv om medieplanen fortsatte som foreslått var strategien for resten av salget i ferd med å endres.

NSCs planer hadde et langt tidsperspektiv. Salget hadde blitt avslørt før det fantes en endelig avtale med Saudi-Arabia om hvordan flyene skulle drives, hvordan de skulle sikres på bakken, eller hva de kunne brukes til. Dette bidro til frykt for at flyene kunne gå tapt, som da sjahen falt, eller at Saudi-Arabia ville bruke sine nye våpen mot Israel. Den endelige avtalen med saudiaraberne om disse spørsmålene var ikke klar før 30. september.¹²¹ Det tyder på at en klargjøring av de tekniske spørsmålene ikke var en prioritet. I mellomtiden måtte NSC svare så generelt som mulig, selv på spesifikke spørsmål fra Kongressen.¹²² Det finnes få tegn på at NSC ønsket en tidlig avklaring av disse spørsmålene, som tilsier at betydningsfulle tekniske diskusjoner med senatorene ikke var planlagt før i september eller oktober.

Resultatet av NSCs passive kampanje var at Robert Packwood, lederen for motstanderne i Senatet, kunne sende et brev til Reagan den 24. juni hvor 54 senatorer kunngjorde at de var mot salget.¹²³ Dette var en betydelig risiko for salget. Bare 51 stemmer var nødvendig for å stoppe salget. Hvis brevet hadde vært en overraskelse for NSC ville de ha vært tvunget til å endre strategi, men dette skjedde ikke. Det må ha en forklaring. For det første var ikke brevet en endelig forpliktelse, fordi det ikke ble offentliggjort. Det gjorde det mulig for senatorer å trekke seg senere, slik flere av dem gjorde. For det andre hadde Packwoods brev færre underskrifter enn det som hadde blitt sendt til Carter under F-15-salget.¹²⁴ Forskjellen mellom de to brevene tilsvarte omtrent økningen i republikanske senatorer; tretten av senatorene som var mot AWACS-salget under Carter hadde ikke blitt gjenvalgt i 1980.¹²⁵ Da er det sannsynlig at Packwoods brev ikke hadde uventet mange underskrifter. Fire stemmer var heller ikke en uoverkommelig margin. Packwoods brev førte ikke til noen umiddelbar endring, som utelukker at stor motstand var en motivasjon for senere

---

¹¹⁹ Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, 23. september 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

¹²⁰ Memorandum, Mike Baroody til David Gergen, 17. september 1981, AWACS Legislative Strategy (2), OA 7887, David Gergen Files.

¹²¹ Legislative Strategy Agenda, 2. oktober 1981, [AWACS, september 1981 – October 1981], OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

¹²² Memo, Geoff Kemp til Richard Allen, 28. april 1981, ID #025362, FO 003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

¹²³ Brev, Robert Packwood til Ronald Reagan, 24. juni 1981, AWACS 1981 (2/2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

¹²⁴ Memorandum, Norman Bailey til Richard Allen, 21. september 1981, Executive Secretariat, NSC, Box 1: AWACS (2), RRPL.

¹²⁵ Haig, *Caveat*, 179.

endringer i strategi. Motstanden var aldri særlig mye større. Det understøtter maktkamper som en forklaring på disse endringene.

3.5 Slutten på salgets første fase, juli – 15. september

Selv om AWACS-salget teknisk sett var fjernet fra Reagans agenda mellom april og september hadde han gjentatt kontakt med viktige personer på begge sider av salget. Reagan hadde flere muligheter til å innse at salget hadde blitt feilbehandlet, og motstanden var undervurdert. Ingen av disse førte til at Reagan engasjerte seg mer i salget, og oppmerksomheten hans forble rettet mot det økonomiske programmet. Først i midten av september ble Reagan involvert, etter den planlagte forsinkelsen NSC hadde lagt opp til.

I slutten av juli møtte Reagan prins Bandar, som skulle bli den viktigste saudiarabiske representanten i USA. Bandar var nevøen til kronprins Fahd og sønnen til forsvarsministeren, og kjente Reagan personlig.¹²⁶ Prinsen hadde trent som jagerpilot i USA og hadde forbindelser til det amerikanske flyvåpenet.¹²⁷ Kombinasjonen av forbindelser til flyvåpenet, USA og kronprins Fahd gjorde at Bandar hadde stor personlig interesse av at salget skulle lykkes. Bandar hadde ingen offentlig tittel, og profesjonelle diplomater gikk først ut fra at Saudi-Arabias utenriksminister ville bli den sentrale personen, til tross for at Bandar hadde vært viktig under F-15-salget to år tidligere.¹²⁸ Den mindre offisielle kontakten gjennom Bandar økte allikevel i viktighet i løpet av sommeren. Innen juni ble Bandar nevnt først blant Saudi-Arabias representanter, og i august ble han formalisert som kontaktperson.¹²⁹ Dette samsvarte med et skifte i hvordan administrasjonen tok avgjørelser. Bandars funksjon var å legge til rette for kommunikasjon mellom amerikanerne og kongefamilien, ikke å forhandle om tekniske spørsmål. Disse ble mindre viktige etter hvert som salget skred frem.

Reagan endret ikke sin politikk for Midtøsten fra januar og frem til september, og lite bortsett fra motstanden mot AWACS tydet på at han burde gjøre det. Egypts president Anwar Sadat var begeistret for Reagans harde linje mot Libya.¹³⁰ Dette var i utgangspunktet et

---

¹²⁶ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 33; Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, 27. juli 1981, AWACS and Air Materials to Saudi Arabia Vol. I (7 of 8), CFA 611, Edwin Meese Files, RRPL.

¹²⁷ Saudi Personalities Involved in the Equipment Package, Nicholas Veliotes, 2. juni 1981, AWACS Legislative Strategy (2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL; Møtereferat, 22. september 1981, AWACS and Air Materials to Saudi Arabia Vol. I (5 of 8), CFA 611, Edwin Meese Files, RRPL.

¹²⁸ Saudi Personalities Involved in the Equipment Package, Nicholas Veliotes, 2. juni 1981, AWACS Legislative Strategy (2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL. Veliotes, som utarbeidet oversikten over saudiarabiske personligheter, hadde vært ambassadør til Jordan, men hadde ingen førstehåndserfaring med Saudi-Arabia.

¹²⁹ Saudi F-15/AWACS Actions Completed/Underway, 11. juni 1981, AWACS for Saudi Arabia, Box 11, John Poindexter Files, RRPL; Brev, Faisal Alhegla til Richard Allen, 31. august 1981, ID #039538, FO 003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

¹³⁰ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 35.

lovende tegn. Sadats personlige troverdighet var viktig for Reagans håp om å videreføre Camp David-prosessen, og Egypt, militært sett den mektigste av de arabiske statene og den eneste som hadde anerkjent Israels eksistens, var sentralt for strategic consensus.¹³¹ Den 1. juni brøt Reagan med Carters retningslinjer for våpensalg, som hadde erklært dem for å være et unntaksvis virkemiddel. Reagan satte denne avgjørelsen i sammenheng med behovet for trygghet i Midtøsten, men ikke med AWACS-salget.¹³²

Unntaket til den positive utviklingen var Israels forhold til nabostatene. Fra tidlig i 1981 lå statsminister Begin bak i meningsmålingene. Han begynte å trappe opp konflikten med de arabiske statene.¹³³ I løpet av sommeren bombet israelske fly både Libanon og Beirut, og den israelske opposisjonen kritiserte Begin for å forsøke å påvirke valget.¹³⁴ Dette undergravde Reagan-administrasjonens forsøk på å skape enighet. Reagans reaksjon var allikevel minimal. Også andre administrasjonsmedlemmer, spesielt Haig, godtok Begins oppførsel.¹³⁵ I midten av september kom Menachem Begin, nylig gjenvalgt, til Washington.¹³⁶ Å gi Begin muligheten til å uttale seg i amerikansk media var en åpenbar risiko for salget, og i håp om å begrense den mulige skaden oppdrev Reagan et løfte fra Begin om å ikke drive lobbyvirksomhet. Senere svarte Begin på et direkte spørsmål fra en gruppe senatorer at han var i kraftig motsetning til salget, noe Reagan anså som et løftebrudd.¹³⁷ Reagan oppsummerte sitt forhold til Begin ved å si ”Boy, that guy makes it hard for you to be his friend.”¹³⁸

NSC og utenriksdepartementet hadde planlagt å holde Reagan unna saken til etter valget i Israel og Begins besøk.¹³⁹ Den 11. september kom Reagan tilbake til saken for første gang siden juni ved å møte senator Packwood i tre kvarter for å forsøke å overbevise ham om at salget tjente amerikanske interesser. Reagan kom skuffet ut, særlig etter at Packwood

---

¹³¹ Ibid., 14. Kronprins Fahd foreslo en plan som anerkjente Israel i august, men denne ble ikke godtatt av Israel. Vasiliev, *The History of Saudi Arabia*, 469.

¹³² Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 22. Om Carter, se for eksempel Kemp, “The Continuing debate over U.S. Arms Sales,” 154-155.

¹³³ Cordesman, *The Gulf*, 270. Cordesman skriver eksplisitt at Begins motivasjon var å vinne valget.

¹³⁴ Ilan Peleg, *Begin's Foreign Policy, 1977-1983: Israel's Move to the Right* (New York: Greenwood Press, 1987), 65, 185-190.

¹³⁵ Ibid., xix, 131, 180, 201; Haig, *Caveat*, 323-336. Haig skriver at Begin ville utvide fredsprosessen helt frem til Sadats død den 6. oktober. Ibid., 325-326.

¹³⁶ Begins koalisjon vant valget med ett sete, som ble avgjort med 400 stemmers margin. ”Rightward Surplus Votes,” *Haaretz*, 5. desember 2012.

¹³⁷ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 37-38. Det er en relativt utbredt forestilling at hendelsene under Begins besøk provoserte Reagan til å engasjere seg mer i salget. Se eksempelvis Bard, “Interest Groups, the President, and Foreign Policy,” 589. Som Rachel Bronson har poengtert ville salget uansett fremmet mange av Reagans mål. Bronson. *Thicker than Oil*, 161.

¹³⁸ Cannon, *President Reagan*, 394-395.

¹³⁹ Memorandum, Robert Kimmitt til Richard Allen, 31. august 1981, ID #8105028, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL; Memorandum, Richard Fairbanks til Richard Allen, 31. august 1981, ID #8105028, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL.

fortalte ham at han ikke ville risikere pengestøtte fra jødiske donorer. Dette var naturlig nok ikke Packwoods offentlige begrunnelse: etter møtet anklaget Packwood Saudi-Arabia for å prioritere PLO høyere enn USAs interesser.¹⁴⁰ Reagan hadde liten grunn til å tro at Packwood var villig til å samarbeide, ettersom han hadde organisert motstanden mot salget i månedsvi. Møtet gjorde det klart for Reagan hvor bestemt senatoren var mot salget, og hvorfor. De utenrikspolitiske argumentene som hadde overbevist Reagan om at salget var nødvendig var uvesentlige for Packwood. Etter 11. september gav Reagan opp å overbevise Packwood, og møtte ham ikke alene før etter at salget hadde blitt godkjent av Kongressen.

---

¹⁴⁰ *Ronald Reagan, White House Diary*, <http://bn.reaganfoundation.org/white-house-diary.aspx> (Hentet: 10. februar 2017) 15. september 1981. Se også Bard, "Interest Groups, the President, and Foreign Policy," 587. Packwood var ansvarlig for SRCC, republikanernes valgkampkomité, som blant annet samlet inn penger. Meeting with Senator Robert Packwood (R-Oregon), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 11. september 1981, ID #043534, Box 6, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

4 Kompromissforsøk, 15. september - 1. oktober

Dette kapitlet tar for seg perioden fra 15. september, da Begin hadde forlatt USA og Reagans økonomiske program hadde lyktes, og til begynnelsen av oktober, da kampen for salget gikk inn i sin siste og avgjørende fase. Etter planen skulle NSCs informasjonskampanje gått inn i en aktiv fase i midten av september. I stedet ble denne planen forkastet til fordel for et kompromiss med senator John Glenn, som ville lagt restriksjoner på saudiarabernes råderett over flyene. Da det viste seg at de ikke var villige til å gå med på dette ble administrasjonen igjen tvunget til å endre sin tilnærming til salget.

Det finnes flere sannsynlige årsaker til det plutselige skiftet i strategi. Reagan fikk mange signaler fra Senatet om at et kompromiss var nødvendig. Prins Bandar fortalte Reagan at et kompromiss kunne være akseptabelt for kongefamilien. Mye tyder på at stadig flere så Richard Allens plan som utilstrekkelig. Dokumentasjonen tilsier at Allen mente at kompromisset var en dårlig løsning. At Allen mistet kontrollen over salget i slutten av september er også en tilbakevendende påstand i litteraturen.¹⁴¹ Arkivmaterialet verken bekrefter eller avkrefter dette, som er naturlig. Det er allikevel betydelig at Glenn-kompromisset stred så åpenbart med Allens ønsker.

Samtidig med strategien var aktørene i ferd med å endre seg. Allen var mindre fremtredende enn før under forhandlingene med Glenn. Han hadde allikevel hovedansvaret for forhandlingene. Senatets majoritetsleder Howard Baker ble viktigere, i tråd med en gradvis overgang til fokus på enkelt senatorer. Denne utviklingen fikk enda større betydning i oktober. Kompromissforslaget til Glenn var den første gangen administrasjonen hadde sett etter løsninger utenfor sine egne rekker. Prins Bandars innflytelse var størst i denne fasen av salget fordi saudiarabernes samtykke var nødvendig for å lykkes. Reagan forble en forholdsvis fjern figur og kom sent med i forhandlingene, sannsynligvis i et forsøk på å redde kompromisset. Han lyktes imidlertid ikke med dette.

Et kompromiss virket i utgangspunktet usannsynlig fordi forholdet mellom landene var basert på uformelle forbindelser. Usikkerheten gjennom sommeren bidro til at mange senatorer ville ha konkrete og skriftlige garantier for AWACS-flyenes sikkerhet. I administrasjonen fantes det varierende meninger om hvor viktig dette var, med Allen som den tydeligste stemmen for at kompromisset sannsynligvis ikke ville lykkes.

Både administrasjonen og saudiaraberne hadde grunner til å ville avslutte salget snarest mulig. Reagan kom tilbake til salget med Packwood og Begin friskt i minne. Han

---

¹⁴¹ Haig, *Caveat*, 185, 188-190. Haig fremhever sin egen rolle, men kildematerialet viser at han ikke hadde mer med kompromisset å gjøre enn Allen. Se også Cannon, *President Reagan*, 189 og Goshko, "He Does it Again."

visste at motstanderne var innbitte, og at utenrikspolitisk uenighet ikke var årsaken til motstanden. Strategic consensus fremstod som stadig mindre troverdig på grunn av hendelser i Midtøsten. Saudiaraberne var urolige på grunn av den store oppmerksomheten salget fikk. Under disse omstendighetene fremstod et kompromiss som en relativt attraktiv løsning for alle parter. Kildene avslører ikke hvordan aktørene tenkte, men hendelsesforløpet gjør det sannsynlig at noe hadde endret seg i midten av september. Et kompromiss kunne blitt forhandlet når som helst siden april. Det tilsier at forutsetningene for salget hadde endret seg i løpet av sommeren.

Den 1. oktober, uten å nevne forhandlingene eller hvorfor de hadde mislykkes, beskrev Weinberger situasjonen for Senatets forsvarskomiteé:

We can ask the Saudis to go still further, and insist that they agree to formalize and publicize a network of agreements that we already have in hand. But our extensive discussions have made it clear that if we press them for still more, they will not yield.¹⁴²

4.1 “Why the AWACS Sale Is Good for Us”

Søndag den 20. september stod en artikkel, signert Richard Allen, på trykk i *New York Times*, som svar på en kritisk artikkel fra 30. august. Innholdet var et punktvis forsvar for salget, med svar på de vanligste innvendingene. Artikkelen var det første bruddet med den lave medieprofilen Allen hadde holdt siden Reagan trakk salget i april. ”Why the AWACS Sale Is Good for Us” viste seg å være høydepunktet på NSCs informasjonskampanje og hadde Allens fulle støtte, som ikke forhindret at både artikkelen og strategien den representerte ble forkastet kort tid etter.

Til tross for at det var påskuddet hadde ikke Allen skrevet artikkelen som et svar på kritikken. Med unntak av tittelen var ”Why the AWACS Sale Is Good for Us” tilnærmet lik et dokument Allen hadde sirkulert internt, under tittelen ”The Case for AWACS,” i minst en måned.¹⁴³ Dette ble spredt til mange av de ansvarlige for salget, og hadde i likhet med artikkelen Allens signatur. Allen hadde revidert og utvidet dokumentet flere ganger.¹⁴⁴ ”The

---

¹⁴² AWACS Talking Points for Use in Executive Session Appearance before the Senate Foreign Relations Committee, 1. oktober, AWACS and Air Materials to Saudi Arabia, vol. 1, (3 of 8), Edwin Meese Files, Box 5, RRPL. Understrekning i originalen.

¹⁴³ The Case for AWACS, Richard Allen, u.d., AWACS 02.03.1981-08.16.1981, RAC Box 1, Christopher Shoemaker Files, RRPL.

¹⁴⁴ Background Paper on the Proposed AWACS Sale, Richard Allen, 14. september 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL; The Case for AWACS, Richard Allen, 14. september 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL; The

Case for AWACS” hadde også en intern funksjon, ved at det legitimerte og forklarte Allens strategi. Ved å spre dokumentet til flest mulig personer med en forbindelse til salget forsøkte han underforstått å skape konsensus.

Verken innholdet eller tidspunktet var tilfeldig valgt. Innholdet i artikkelen var likt som i det interne dokumentet. Det tilsier at den interne enigheten om dokumentet var like viktig for Allen som selve budskapet. Den kritiske artikkelen hadde stått på trykk tre uker før Allens svar, og ”The Case for AWACS” hadde vært ferdig skrevet allerede i midten av august. Da skyldes ikke ventetiden at Allen eller NSC måtte skrive et svar. Tvert imot hadde Allen oppdatert ”The Case for AWACS” uten å gjøre større endringer så sent som den 17. september. *Outlook*, spalten hvor artikkelen kom på trykk, var forbeholdt søndager, og Begin var fremdeles i USA frem til den 15.¹⁴⁵ At artikkelen først ble trykket den 20. underbygger konklusjonen om at Begins besøk var planlagt som et vendepunkt i kampanjen for AWACS. Etter dette oppsøkte Allen presseomtale i stedet for å unngå den.

Alt tyder på at ”Why the AWACS Sale Is Good for Us” var planlagt som starten på NSCs presseoffensiv. Artikkelen må ha vært viktig for Allen, ettersom den ble trykket i en av USAs største aviser, var signert av ham, og sammenfalt med tidspunktet NSC anbefalte som starten på kampanjen. Teksten hadde vært ferdig siden lenge før kritikken den angivelig svarte på, og ble ikke endret for å passe innholdet i kritikken. At den var ferdig utformet i forkant tilsier at Allen avventet en mulighet til å få den på trykk. Dokumentet hadde vært forbundet med Allen siden begynnelsen. Da er det en rimelig tolkning at artikkelen faktisk speiler hans syn, og at effekten av artikkelen var i tråd med hans planer for AWACS-salget.

At Allen sendte en gammel tekst som svar på kritikken kan ha hatt flere årsaker. ”Why the AWACS Sale Is Good for Us” kan tolkes som et forsøk på å ta kontroll over salget. Offentliggjøringen av Allens strategi forpliktet Reagan til en viss grad til å følge den. Å bryte med en linje som hadde stått på trykk kunne tolkes som et tegn interne stridigheter. Som sett var dette noe Reagan var innstilt på å unngå. Det er også troverdig at Allen ville brukt pressen for å omgå sine motstandere, ettersom det forrige forsøket hans på å ta kontroll over salget ikke hadde skaffet ham direkte adgang til Reagan. Samtidig har denne forklaringen en åpenbar svakhet: hvis hensikten med ”The Case for AWACS” var å sikre Allen kontrollen over salget ville det vært lite hensiktsmessig å utsette argumentene for kritikk ved å distribuere dem til alle som hadde noe med salget å gjøre.

Case for AWACS, 17. september 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

¹⁴⁵ Reagan, *White House Diary*, <http://bn.reaganfoundation.org/white-house-diary.aspx>, 15. september. Kongressen var også utenbys til den 9., september. Haig. *Caveat*, 186.

Det er mer sannsynlig at Allen oppriktig mente at innholdet i artikkelen var ukontroversielt. At motstanden mot salget skyldtes feilinformasjon var også et tilbakevendende argument i selve artikkelen. Objektivitet var avgjørende for at artikkelen skulle fremstå som troverdig. Allen var åpenbart ikke en nøytral part. Da er det sammenheng mellom hvordan Allen skrev artikkelen og hva han ville at den skulle oppnå. I tillegg hadde dokumentet lenge vært kjent internt, uten å skape noen stor kontrovers. Å søke enighet på denne måten var i tråd med strategien som hadde blitt vedtatt ved begynnelsen av salget. At artikkelen fulgte tidsskjemaet, og at Allen valgte å ta ansvar for artikkelen, støtter også at han ikke forsøkte å omgå noen.

Allens uttalelser om Saudi-Arabia var ukontroversielle internt, men var typiske eksempler på påstander saudiaraberne ville unngå å få på trykk. Allen argumenterte utførlig mot at Saudi-Arabia var villige til å godta en annen ordning for salget enn en ren overføring av flyene.¹⁴⁶ Samtidig innrømmet han i en avisartikkel at amerikanere ville være om bord i flyene i mange år, og at Saudi-Arabia ville være avhengig av USAs hjelp for å kunne holde dem ved like. Begge deler var korrekt, men å kunngjøre denne informasjonen i en stor avis både satte saudiaraberne i forlegenhet og begrenset administrasjonens handlingsrom.

4.2 Behovet for et kompromiss

Fra midten av september fikk Allen nærmest enstemmige signaler om at et kompromiss var nødvendig for å lykkes med salget.¹⁴⁷ 21. september fikk han et memorandum om et møte med senator Russell Long, ansett som en av Senatets dyktigste strateger.¹⁴⁸ Long mente at et kompromiss fra Reagans side var alt som trengtes for å overbevise et stort antall senatorer. Long så Saudi-Arabias stabilitet som det viktigste spørsmålet; underforstått mente han det var umulig å overbevise senatorer som var avhengige av jødiske stemmer for å bli gjenvalgt. Derimot mente han det var gode sjanser for at Reagan kunne overbevise andre senatorer ved å garantere at amerikansk teknologi ikke ville havne under fiendtlig kontroll.¹⁴⁹ Samme dag

---

¹⁴⁶ "Why the AWACS Sale Is Good for Us," Richard Allen, 20. september 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

¹⁴⁷ Charles Mohr, "Saudis are Said to Reject Sharing AWACS Control with U.S. Into 90's," *New York Times*, 26. september 1981.

¹⁴⁸ Meeting with Senator Russell Long (D-LOUISIANA), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 15. oktober 1981, 10/16/1981, ID #043569, Box 8, Presidential Briefing Papers, RRPL.

¹⁴⁹ Memorandum, Norman Bailey til Richard Allen, 21. september 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL. Dokumentet tilsier at Long lovte sin stemme mot gjenytelser, men er delvis hemmeligholdt.

foreslo senator Barry Goldwater å beholde amerikansk kontroll over flyene, samtidig som han uttrykte misnøye med informasjonen Senatet hadde fått om salget.¹⁵⁰

Det mest lovende kompromissforslaget kom fra senator John Glenn, en demokrat og tidligere testpilot. Glenns forslag var langt mer populært i Senatet enn Goldwaters. Neste dag møtte Glenn representanter for NSC, inkludert Allen. Til tross for at han gikk med på administrasjonens resonnement for salget – og dermed strategic consensus – tvilte Glenn på både AWACS-modellen saudiaraberne ville motta og deres evne til å bruke flyene.¹⁵¹ Hans førsteprioritet var verken Israels sikkerhet eller Reagans politiske prosjekt, men å beskytte amerikanske interesser i Persiabukta, altså oljefeltene. For å kunne gjøre dette effektivt mente Glenn at det var nødvendig med en felleskommando. Som NSC-staben påpekte internt hadde saudiaraberne i praksis allerede avslått dette under de opprinnelige forhandlingene.¹⁵²

Senator Glenn kritiserte AWACS-salget av to grunner. Han var prinsipielt mot å overdra kontrollen over flyene, og ville heller leie dem til Saudi-Arabia for å ha amerikanere om bord i alle flyene.¹⁵³ Dette stred mot saudiarabisk suverenitet, og ville bidratt til bildet av Saudi-Arabia som en amerikansk klient. Glenn mente også at AWACS-varianten saudiaraberne ville motta var svekket med overlegg, og at det var utrygt å selge en slik variant, ettersom amerikanerne kunne få behov for flyene i et ikke nærmere spesifisert nødstilfelle. Det er rimelig å anta at det dreide seg om en konflikt med Sovjetunionen.¹⁵⁴

Det kommer ikke frem om Glenn ble fortalt hva Allen mente om forslaget hans, men NSCs anbefaling var videre diskusjoner av tekniske spørsmål, som ikke hadde stor betydning for Glenn. Allen hadde ikke myndighet til å forandre vilkårene for salget, og gjorde heller aldri noe dokumentert forsøk på å videreformidle Glenns forslag til Reagan. Da kan ikke

---

¹⁵⁰ Brev, Barry Goldwater til Ronald Reagan, 21. september 1981, ID #041600, ND 001, WHORM: Subject File, RRPL. Muligens på grunn av forvirring om rollefordelingen i Det hvite hus var brevet adressert til Reagan, selv om det var Allen som mottok og besvarte det.

¹⁵¹ De saudiarabiske modellene ville ikke ha samme utstyr for sikker kommunikasjon som amerikanske og NATO-modellene, som gjorde dem sårbare for israelske angrep. Dette var i tråd med Reagans mål om å ikke begrense salget; hensikten var å beskytte Reagan fra å måtte bryte løftene sine senere, slik Carter hadde gjort, og ikke å gi saudiaraberne det beste tenkelige flyet. Det gjorde det også mulig å fortsette opprustningen i Persiabukta som svar på eventuelle sovjetiske fremstøt. Se Cordesman, *The Gulf*, 320; 330-331; 389.

¹⁵² Memorandum, AWACS Briefing, Senator Glenn, Dick Childress til Bob Kimmitt, 22. september 1981, Congressional Briefings, September 81 (1), Kimmitt, Robert Files, RRPL. To andre senatorer som støttet Glenns forslag var også til stede – Ford og Andrews. Begge stemte mot salget, sammen med Glenn. Se også "TO ADOPT H.CON.RES.194," (u.d.), hentet 26. januar 2017, <https://www.govtrack.us/congress/votes/97-1981/s338>.

¹⁵³ Det er et vesentlig skille mellom felles kommando og felles mannskap. Glenn var for begge, men anså felles mannskap som spesielt viktig. Saudiaraberne ville ikke akseptere et formelt krav om noen av delene, selv om begge var praksis i å revis av nødvendighet.

¹⁵⁴ Memorandum, AWACS Briefing, Senator Glenn, Dick Childress til Bob Kimmitt, 22. september 1981, Congressional Briefings, September 81 (1), Robert Kimmitt Files, RRPL.

tekniske diskusjoner tolkes som et reelt forsøk på å fremme forhandlingene med Glenn. Det underbygger at de videre forhandlingene ikke skjedde på Allens initiativ.

Hvorfor akkurat Glens forslag ble valgt er umulig å konkludere ut fra kildematerialet. James Baker bidro sannsynligvis. Han fortsatte å argumentere for Glens forslag selv etter at kronprins Fahd hadde avslått det.¹⁵⁵ Presseomtalen tilsier også at Baker var viktig.¹⁵⁶ Samtidig peker mye mot at administrasjonen som helhet hadde størst tro på Glens kompromiss i midten av september. Pressen skrev at Glens forslag var det mest populære i Senatet.¹⁵⁷ I tillegg hadde Reagan tidligere kunngjort at større endringer var uaktuelt, et prinsipp forhandlingene med Glenn brøt.¹⁵⁸ En så stor endring i strategi hadde sannsynligvis bred støtte.

4.3 Forhandlinger om Glens forslag med saudiaraberne

Kontrasten mellom Glens forslag og Allens påstand om at kompromisser var uaktuelle, fire dager tidligere, var stor. Allikevel valgte administrasjonen å forsøke forhandlinger med Glenn. Det tyder på at Allen var i ferd med å bli mindre viktig. For første gang ble Reagan involvert på detaljnivå, selv om han fortsatt holdt seg ute av medias søkelys. Derimot virker det sannsynlig at Allen fortsatte å mene at et kompromiss ikke ville lykkes, som også viste seg å stemme. Den plutselige kursendringen var uakseptabel for kronprins Fahd, til tross for Reagans personlige oppmerksomhet.

Allens og Glens syn var uforenlige. Allerede da han skrev "The Case for AWACS" hadde Allen vurdert et slikt kompromiss som uakseptabelt for Saudi-Arabia. Han hadde fire grunner til at denne ordningen var dårligere enn et rent salg: for det første ville saudiaraberne miste legitimitet dersom de tillot en permanent amerikansk tilstedeværelse.¹⁵⁹ For det andre hadde Saudi-Arabia en rett til å sørge for sitt eget forsvar, et poeng Allen understreket igjen i møte med pressen.¹⁶⁰ For det tredje var ikke AWACS det eneste alternativet; britiske Nimrod-fly ble antatt å ha tilsvarende kapasitet. For det fjerde ville flyene være avhengige av

---

¹⁵⁵ Further Legislative Developments Re AWACS, Richard Darman til Ronald Reagan, 5. oktober 1981, AWACS, September 1981-October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files: Series IV: Subject File, RRPL.

¹⁵⁶ Isaacson, "The Man with the Golden Arm."

¹⁵⁷ Bard, "Interest Groups, the President, and Foreign Policy," 583-600; 589-590; John M. Goshko, "Reagan's Grand Strategy on Block in AWACS Debate," *Washington Post*, 20. september 1981.

¹⁵⁸ John M. Goshko, "Saudis Told U.S. Must Crew AWACS," *Washington Post*, 25. september 1981.

¹⁵⁹ The Case for AWACS, Richard Allen, 17. September 1981, AWACS (2), Box 1, Executive Secretariat, NSC Subject File, RRPL, 8.

¹⁶⁰ Press Briefing by Mr. Richard V. Allen, 22. september, 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL; The Case for AWACS, Richard Allen, 17. September 1981, AWACS (2), Box 1, Executive Secretariat, NSC Subject File, RRPL, 7-9.

amerikansk vedlikehold dersom salget ble godkjent. Argumentasjonen var utilstrekkelig for Glenn, som krevde at amerikanere var om bord til enhver tid for å stemme for salget.¹⁶¹

NSC fortsatte å utarbeide alternative planer til Glenns kompromiss selv etter at forhandlingene hadde begynt, men disse ble ikke brukt. Én plan gikk ut på å fortelle prins Bandar at salget ikke ville lykkes uten et kompromiss, og at saudiaraberne måtte gå med på en amerikansk kommandostruktur. Denne fremstillingen bygde ikke på noen konkret hendelse, og var utelukkende ment for å overbevise Bandar.¹⁶² Det er interessant at Allen fremdeles utviklet egne alternativer til Glenns forslag på dette tidspunktet. Det betyr at forhandlingene var et nederlag for Allen, men betyr ikke nødvendigvis at noen andre kontrollerte salget. At alternative planer ikke ble forsøkt kan ha sammenheng med at administrasjonen var ute etter en lite risikabel plan. Glenns forslag, som allerede var klart formulert og hadde støtte fra flere senatorer, var sikrere enn et uforutsigbart forsøk på å overbevise Bandar.

Ved å forhandle med Glenn ble arbeidet som hadde blitt gjort under Allens ledelse forkastet. Dette innebar et prestisjetap, fordi administrasjonen hadde en forpliktelse til den versjonen av AWACS-pakken som Allen hadde forsvart som objektivt sett riktig. Å forhandle frem et kompromiss med Glenn var et brudd, både strategisk og med påstanden om at salget objektivt sett tjente USAs nasjonale interesser. Kompromissløsningen ville koste prestisje, både for saudiaraberne og Reagan. Samtidig som det delvis var et nederlag å gå tilbake på påstanden om at salget var allment akseptabelt ville et vellykket kompromiss ha ivaretatt de fleste av Reagans interesser. Enighet med Glenn ville vist at Reagans politikk var akseptabel for begge partier, at strategic consensus var troverdig, og at Reagan kunne påvirke Kongressen. Saudiaraberne hadde langt mindre å tjene på et kompromiss. Deres fremste motivasjoner var prestisjen som lå i salget og å opprettholde et tett militært samarbeid med USA. Et kompromiss ville ha vist at Reagan kunne påvirkes av politiske motstandere og ikke stod fritt i utenrikspolitikken, som ville redusert verdien av forholdet til USA.

Den 24. september begynte forhandlinger mellom administrasjonen, prins Bandar og Glenn. Bandar og Allen samarbeidet tett, selv om det fantes motsetninger mellom de to landenes interesser, og sannsynligvis mellom de to mennene. Senator Glenn hadde bedt om et møte med prins Bandar for å diskutere saudiarabernes syn på salget, og Bandar, som i teorien

---

¹⁶¹ Det var ukontroversielt at amerikanere ville være nødvendige for å holde flyene i stand. 22. september sa Allen at så mange som 900 amerikanske borgere ville behøves over en periode på 15-20 år. Press Briefing by Mr. Richard V. Allen, 22. september, 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL; Cordesman, *The Gulf*, 345.

¹⁶² Revised AWACS Strategy ID #1, 24. september 1981, AWACS (2), Box 1, Executive Secretariat, NSC Subject File, RRPL.

representerte sin egen regjering, ankom sammen med Allen, Howard Baker og Reagans nære venn senator Paul Laxalt.¹⁶³ Administrasjonen spilte på en samlet front med Saudi-Arabia. Dette må sees i sammenheng med den tidligere fremstillingen av salget som objektivt sett i USAs interesse. Ved å stille seg utvetydig på saudiarabernes side gjorde administrasjonen det klart hvor skillelinjene i debatten gikk. Samtidig risikerte Allen prestisje ved å være assosiert med salget i media. Reagan var aldri offentlig innblandet i forhandlingene med Glenn.

Forhandlingene løp over flere dager, men dokumentasjonen er dessverre mangelfull. Til tross for dette ble møtene med Glenn gjenstand for en del medieoppmerksomhet. Glenn møtte en rekke sentrale personer på administrasjonens side: Howard Baker, Allen, og Paul Laxalt, prins Bandar og lederen for Senatets forsvarskomiteé, John Tower.¹⁶⁴ Det finnes ingen agenda eller referater fra noen av disse møtene i kildematerialet, men resultatet var utvetydig: det saudiarabiske kravet om selvstendig kontroll over flyene var ufravikelig, og Glenns kompromiss ble ikke akseptert.

Reagan hadde som nevnt lite å gjøre med Glenns forslag direkte, men var klar over forslaget og hvor prekær situasjonen var. Samme dag som forhandlingene med Glenn begynte møtte han Bandar, som fortalte presidenten at han trodde kronprins Fahd ville gå med på kompromisset. Reagan skrev i dagboken:

Prince Bandar of Saudi Arabia came in with Sen. Baker. Sen. Glenn is influencing many Sens. against the A.W.A.C.S. deal on proposition that we should have joint crew operation if they are sold. This may be our chance. Prince Bandar believes Crown Prince Fahd may agree to this. We in return would give them the enhanced planes with the top level equipment.¹⁶⁵

Bandar hadde deltatt i forhandlingene med Glenn, og kan ha gitt Reagan overdrevent stor tro på at Fahd ville være medgjørlig. Samtidig var det naturlig for Bandar å være positiv til Glenns forslag, som ville gitt saudiaraberne mer avanserte fly. Dersom kompromisset hadde lyktes ville det også vært en personlig seier for Bandar, som var nært forbundet med det. Dette kan ha bidratt til at han gav Reagan et mest mulig positivt bilde av situasjonen. Bandars optimisme var neppe den eneste årsaken til Reagans tro på kompromisset. Mange hadde bedt administrasjonen inngå et kompromiss, inkludert Howard Baker. Det finnes ingen tegn i kildene til at Reagan ikke hadde tro på kompromisset.

---

¹⁶³ Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 27; Bronson, *Thicker Than Oil*, 160.

¹⁶⁴ Mohr, "Saudis are Said."

¹⁶⁵ Douglas Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, (New York, NY: HarperCollins, 2007), 40. Min understreking. Flyene Glenn foreslo var ikke "enhanced", men tilsvarende de det amerikanske flyvåpenet hadde.

Tidspunktet for møtet med prins Bandar bidrar til å sannsynliggjøre at Allen var mot Glens forslag. Dagen før hadde han informert Reagan om fremdriften i NSCs innsats, uten å nevne Glens kompromissforslag. I stedet skrev Allen at han skulle diskutere mulige løsninger med senator Baker, og så informere Reagan.¹⁶⁶ Allen hadde allerede kjennskap til Glens forslag. Allikevel foreslo han ikke å gå videre med det. Når møtet mellom Reagan og Bandar fant sted allerede neste dag er det lite sannsynlig at han ombestemte seg og foreslo møtet på én dag. Reagan nevnte heller ikke Allens tilstedeværelse i dagboken. Da er det mer troverdig at senator Baker eller noen andre støttet Glens kompromiss enn at Allen gjorde det.

Neste dag ble kronprins Fahd selv med i forhandlingene. Reagan samlet en betydningsfull gruppe i det ovale kontor: de to landenes ambassadører Richard Murphy og Faisal Alheglan, Allen, James Baker, visestabssjef Michael Deaver, stabssekretær Richard Darman, og prins Bandar. Kronprins Fahd deltok via telefon i møtet, som varte i rundt 20 minutter. Utover dette finnes det ingen informasjon om møtet i kildematerialet; det ble heller ikke dekket av pressen. Det er allikevel klart at forhandlingene hadde brutt sammen.¹⁶⁷ Enten møtet var et forsøk på å overbevise Fahd om å gå med på Glens forslag eller hensikten var å diskutere alternativene etter at dette hadde blitt avslått er det klart at kompromisset hadde fått tid og oppmerksomhet på absolutt høyeste nivå, uten at dette hadde ført frem til et kompromiss.

Senere på dagen, på vei inn i et helikopter, kommenterte Reagan motstanden:¹⁶⁸

They are literally doing away with our ability to continue to try to bring peace to the Middle East [...] We're trying to find out if there is anything that can persuade these people, without in any way presuming on the good will of the Saudi Arabians, anything that can persuade some of these people to see common sense on this.¹⁶⁹

Selv om Fahd hadde nektet å inngå kompromisser fortsatte forsøkene på å nå frem til Glenn i enda noen dager. Situasjonen med Glenn var fremdeles ikke endelig avklart, selv om Fahd hadde avslått kompromisset. Det var derimot tydelig at sjansene for å lykkes fremdeles var beskjedne: uten Glenn var avstemningen jevn, og Fahds avgjørelse utelukket å tilby Glenn det

---

¹⁶⁶ Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, 23. september 1981, AWACS (2), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

¹⁶⁷ Mohr, "Saudis are Said;" *The Daily Diary of Ronald Reagan, September 1981*. Tilgjengelig fra: <https://reaganlibrary.gov/digitalibrary/dailydiary/1981-09.pdf>. 25. september, 1981, 2.

¹⁶⁸ Ibid., 4.

¹⁶⁹ Mohr, "Saudis are Said."

han prioriterte høyest.¹⁷⁰ Det hvite hus gav snart opp å skaffe seg Glens støtte – et foreslått møte den 29. september ble aldri avholdt, til tross for at Glens stemme i utenrikskomiteen var viktig.¹⁷¹ Etter dette var det også lite sannsynlig at salget ville få støtte fra begge partier. Da Reagan møtte komiteens medlemmer var bare republikanere invitert.¹⁷²

4.4 Kronprins Fahd begrenset skaden

Fahd fulgte opp møtet den 25. september gjennom flere kanaler. 30. september informerte Allen Reagan: "Crown Prince Fahd has relayed his decision, through Prince Bandar, to put his confidence in an all-out administration effort to succeed with option one, the current approach toward Congressional passage."¹⁷³ På tross av den diplomatiske ordlyden var denne beskjeden i praksis en bekreftelse av avgjørelsen Fahd hadde truffet tidligere. Saudiaraberne visste hvor viktig kompromisset hadde vært og hvor mye innsats som lå bak forhandlingene, ettersom Bandar hadde deltatt i møtene. Selv optimistiske stemmer, som Long, hadde ment at et kompromiss ville være nødvendig dersom Senatet skulle godkjenne salget. Ved å nekte å forhandle ytterligere om en kompromissløsning risikerte Fahd at salget ville mislykkes og at han ville fremstå som den skyldige. Den nye linjen til Saudi-Arabia satte ikke bare en stopper for det mest lovende – og tidkrevende – tiltaket til administrasjonen, men også for alle andre kompromissløsninger. Dermed ble Fahds beslutning avgjørende for resten av hendelsesforløpet og administrasjonens strategier helt frem til den avgjørende avstemningen.

Allen var kortfattet da han informerte Reagan, men budskapet fra Fahd var mer sammensatt. Ambassadør Murphy hadde et møte med Fahd den 29. september, men dette ble avlyst uten forvarsel. I stedet møtte Murphy Bandar, som gjengav en diskusjon han hadde hatt med Fahd i tre timer, og forklarte hvorfor det var umulig å godta Glens kompromiss:

[I]ntense media and Congressional interest in package has cast issue into Saudi-Israeli (or Fahd-Begin) popularity contest in U.S. In this game, Fahd considers he cannot afford to be seen to be compromising or retreating. He further considers that line of hostile questioning of any wording we might come up with for options (other than option 1) would create just this impression. With greater issues at stake in which Kingdom is currently

---

¹⁷⁰ Schedule proposal, Max Friedersdorf til Gregory J. Newell, 29. september 1981, ID #079655, FO 003-02, WHORM Subject File, RRPL.

¹⁷¹ Schedule proposal, Max Friedersdorf til Gregory J. Newell, 29. september 1981, ID #079656, FO 003-02, WHORM Subject File, RRPL.

¹⁷² Memorandum, Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 5. oktober 1981, ID #043559, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

¹⁷³ Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, 30. september 1981, AWACS (2), Box 1, Executive Secretariat, NSC Subject File, RRPL.

involved, such as Lebanese ceasefire and peace process including role of Palestinians therein, not to mention his concern for our overall bilateral relationship, Fahd does not choose to take this risk.¹⁷⁴

Å satse på et kompromiss var ikke nødvendigvis en dårlig beslutning fra administrasjonens side. Fahds begrunnelse fokuserte på oppmerksomheten salget hadde fått, og var svært lik den Allen hadde beskrevet i «The Case for AWACS». Fahd kan også ha hatt andre motiver. Etter at han trakk seg som utenriksminister skrev Alexander Haig at Fahd først avslo kompromisset da pressen gjengav detaljene.¹⁷⁵ Det er grunn til å sette spørsmålsteget ved denne fremstillingen: Haig hadde et dårlig forhold til pressen, og klandrer lekkasjer for flere tilbakeslag. At Glenns forslag mislyktes på grunn av en lekkasje passer altså Haigs fremstilling. Avhengig av når kompromisset ble avslått kan han også ha gjengitt hendelsene nøyaktig fra sitt eget perspektiv. Haig hadde ikke større innsikt i kongefamilien enn andre. En kompromissløsning ville vært ydmykende for Fahd, og dersom salget skulle mislykkes kunne han kjøpe tilsvarende våpen fra andre land. Fahd visste uvilksomt om alternativer til AWACS. Presselekkasjene kom fra administrasjonen, ikke saudiaraberne. Da ville det vært beleilig for Fahd å kunne si at presseomtalen var grunnen til at han ikke ønsket kompromisset. Det finnes ikke noe bevis for dette, men det er en mulig tolkning av hendelsesforløpet.

Murphys møte med Bandar var sannsynligvis planlagt av Fahd. Bandar hadde vært positiv til kompromissforslaget, og deltatt i forhandlingene. Murphy kommenterte at Bandar virket overrasket og skuffet over Fahds avgjørelse. Det gjør det rimelig å se på Bandar som en forkjemper for kompromisset, som også støtter muligheten for at administrasjonen kan ha feilvurdert hvordan Fahd prioriterte. Det er også påtakelig at Murphy ikke fikk møte Fahd selv, når dette var avtalt og Murphy ellers ikke ville vært til stede. Dette er spesielt viktig fordi Bandar dukket opp, klar til å gjengi diskusjoner han hadde hatt med Fahd i stor detalj. Det kan neppe ha vært tilfeldig. I stedet for det planlagte møtet med Fahd måtte Bandar ta ansvaret for å gi amerikanerne beskjeden om at kompromisset var uaktuelt.

Et ytterligere telegram fra ambassadør Murphy nyanserte bildet for Reagan.¹⁷⁶ Fahd hadde formidlet sine planer via Saudi-Arabias etterretningssjef prins Turki bin Faisal al Saud. Fahd ville avvente avstemningen. Dersom salget mislyktes fullstendig ville han snarest kjøpe

---

¹⁷⁴ Telegram, Richard Murphy til Alexander Haig, 30. september 1981, tilgjengelig fra: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R001002560010-2.pdf> (Hentet: 22. januar 2017).

¹⁷⁵ Haig, *Caveat*, 188.

¹⁷⁶ Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, uten dato, ID #8106010, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL; Telegram, Richard Murphy, 30. september 1981, ID #8106010, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL. En usensurert utgave er tilgjengelig fra <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R001002560012-0.pdf>.

Nimrod-fly og franske jagere; dersom bare AWACS-komponenten mislyktes ville Fahd ta æren for at salget hadde blitt delvis gjennomført og vente et år for å se om Reagan ville forsøke igjen under andre omstendigheter. Som Allen påpekte da han videreformidlet Fahds beskjed til Reagan hadde administrasjonen aldri åpnet for å dele opp salget, og aldri forberedt seg på en avstemning på det grunnlaget.¹⁷⁷ Det hadde heller ikke blitt drøftet som en mulighet, offentlig eller internt. Fahds alternativer var altså lite virkelighetsnære.

Fahds hensikt med den doble kommunikasjonen var å utelukke misforståelser. Kilden til Murphys andre telegram var en samtale prins Turki hadde hatt med en ”nær amerikansk venn” – som altså umiddelbart gjenfortalte samtalen til ambassaden. Det virker lite sannsynlig at sjefen for saudiarabisk etterretning avslørte statshemmeligheter ved et uhell. Det er en rimeligere tolkning at Turkis budskap skulle nå amerikanerne. Turki sa at Fahds avgjørelse skyldtes press fra resten av kongefamilien. Sett i sammenheng med at Murphy ikke fikk høre Fahds avgjørelse direkte, men ble gjenfortalt den av Bandar, tilsier dette at Fahd ønsket å distansere seg fra avgjørelsen han hadde truffet. På denne måten kunne han beskytte sitt personlige forhold til USA. At Bandar måtte reise tilbake til Saudi-Arabia for å møte Murphy understreket ytterligere at forhandlingene om Glens forslag var over. Å gi amerikanerne samme informasjon gjennom to troverdige kilder gjorde det også klart at enigheten innad i kongefamilien var reell.

Fahds alternative løsninger var heller ikke ment som reelle forslag. Turkis samtale nyanserte også budskapet Fahd sendte ved å nekte å inngå kompromisser. Fahd sa seg villig til å vente et år for å kunne sikre seg AWACS. At han var villig til å risikere prestisjetapet det ville medføre å få AWACS-delen av salget blokkert tilsier sterkt at å kjøpe fly fra Storbritannia og Frankrike ikke var et fullverdig alternativ. Forholdet til USA var førsteprioritet.¹⁷⁸ Dette speilet at debatten hadde gjort symbolverdien av salget svært høy. Selv om det aldri hadde vært diskutert som et alternativ, i hvert fall ikke i en bevart kilde, åpnet Fahd for muligheten for at salget kunne bli *delvis* mislykket. Saudi-Arabia kunne med andre ord akseptere at USA beholdt kontrollen over flyene, så lenge dette var midlertidig.

---

¹⁷⁷ Det løp to uker fra Murphys telegram ble videreformidlet fra Haig til Allen og så til Reagan, men Reagan var sannsynligvis allerede informert etter møtet den 25. september. Saudi Strategy in Event Congress Vetoes AWACS, Richard Murphy, 30. september 1981, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL; Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, u.d., Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL; Memorandum, Raymond Tanter til Richard Allen, 13. oktober, ID #8106010, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL.

¹⁷⁸ Utviklingen etter at AWACS-salget ble godkjent var at saudiaraberne forsøkte forgjeves å kjøpe amerikanske jagere i fem år, frem til *al-Yamamah*-salget i 1986. Cordesman, *Saudi Arabia*, 154-156.

Problemet for saudiaraberne var ikke bare vilkårene i Glens forslag, men omstendighetene i slutten av september.

Det er vanskelig å skille de sikkerhetspolitiske sidene av avslaget fra de prestisjerelaterte. Saudi-Arabia ville kjøpe AWACS fordi det viste at de hadde et tett forhold til USA. Det var også viktig for amerikanerne at Saudi-Arabia skulle fremstå som troverdige. Derfor var fullstendig kontroll over flyene en målsetning for begge parter, selv om denne bare ville eksistere på papiret. På den annen side var Saudi-Arabia gjenstand for kritikk i debatten. Det gjorde det tenkelig at salget kunne bli en ydmykelse heller enn en kilde til prestisje. Oppfatningen av salget som en konflikt mellom arabiske og jødiske interessegrupper hadde også sammenheng med situasjonen i Midt-Østen. Kompromisser var risikable fordi det kunne se ut som om den jødiske lobbyen hadde tvunget Reagan til å foreslå kompromisset, og Fahd til å akseptere.¹⁷⁹

Fahds motivasjon var todelt. Han ville bevare Saudi-Arabias omdømme og kunne ikke gå med på å bli ydmyket av et kompromiss. Samtidig var han villig til å gjøre nesten hva som helst for å bevare forholdet til USA. Å kjøpe Nimrod-fly om et år var ikke et realistisk alternativ til AWACS som allerede var i Saudi-Arabia. Da må forholdet ha dreid seg om mer enn bare flyene. Fahd hadde avslått kompromisset, men kom så med gjentatte signaler om at andre løsninger kunne være akseptable, selv om de var teknisk underlegne, og at han hadde gjort avgjørelsen fordi kompromisset var uakseptabelt for mange i kongefamilien. Fahd gikk svært langt for å forsøke å beholde et godt forhold til USA, både politisk og personlig.

4.5 Administrasjonens reaksjon

Administrasjonen innså betydningen av Fahds avgjørelse. Ved AWACS-gruppens neste møte stod utviklingen øverst på agendaen. Tiltak for å beskytte Saudi-Arabias omdømme hadde blitt et eget punkt.¹⁸⁰ Endringene i agendaen viser at administrasjonen lærte av tilbakeslaget. Reagan-administrasjonens første alternativ var avhengig av saudiarabernes vilje til å tape prestisje. Da er det en rimelig konklusjon at dette ikke var en målsetning for den endelige strategien, selv om den ivaretok omdømmet til både Reagan og Saudi-Arabia. Fahds avslag førte heller ikke til grunnleggende endringer i strategien. Andre hensyn enn saudiarabisk prestisje ble ikke en del av administrasjonens vurderinger på dette tidspunktet.

---

¹⁷⁹ AWACS Talking Points for Use in Executive Session Appearance Before the Senate Foreign Relations Committee, 1. oktober 1981, AWACS and Air Materials to Saudi Arabia, Vol. I (3 of 8), CFA 611, Edwin Meese Files, RRPL, 9.

¹⁸⁰ Legislative Strategy Agenda, 30. september 1981, AWACS, September 1981 – October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

Administrasjonen hadde ikke valgt kompromisset uten grunn. De politiske kostnadene ved et kompromiss var åpenbare. Det ideelle resultatet ville selvfølgelig ha vært en seier med overbevisende margin for det opprinnelige forslaget. Dette hadde også vært målet for informasjonskampanjen som varte frem til september, under Allens ledelse. Ved åpne for å forandre vilkårene for salget viste Reagan-administrasjonen at usikkerheten rundt resultatet var stor. Bruddet med Allens strategi var nesten fullstendig. Når valget først hadde falt på Glens forslag som den nye strategien ble denne fulgt opp med alle tilgjengelige ressurser.

Det er vanskelig å tolke den helhetlige effekten av kompromissforslaget på Saudi-Arabia. Administrasjonen gjorde heller ikke noe forsøk på det. Det kan være et viktig tegn i seg selv. Reagan-administrasjonen var mer fokusert på å lykkes med AWACS-salget enn å sikre et nært forhold til Saudi-Arabia. Fahd hadde vært svært åpen for å fortsette dette. Samtidig avslo han kompromisset etter press fra resten av kongefamilien. Administrasjonen tolket dette som et faresignal, og tok større hensyn til saudiarabernes omdømme under resten av salget. Bandar var langt mindre synlig i oktober enn han hadde vært i september.

Andre deler av administrasjonens strategi ble ikke berørt av tilbakeslaget. Strategic consensus ble stående som en bærende del av forhandlingsstrategien inntil videre. Forhandlingene med Glenn hadde heller ikke gitt noen grunn til å forkaste strategic consensus. Det støtter at konseptet har fått et ufortjent dårlig rykte.¹⁸¹ Glenn, en innflytelsesrik senator med utenrikspolitisk ekspertise, gikk med på premissene for forhandlingene og var enig i administrasjonens strategiske vurderinger. Ingenting i kildematerialet tyder på at uenigheter om utenrikspolitiske spørsmål var Glens motivasjon.

I Grimmett-rapporten feiret en anonym kilde fra administrasjonen at salget hadde lykkes uten kompromisser. Dette stod i kontrast med Carter, som hadde vært nødt til å garantere for at F-15-flyene han hadde solgt ikke ville bli oppgradert i etterkant, for så å bryte dette løftet. Selv om kilden sa, rundt et år etter salget, at dette hadde vært et mål fra begynnelsen hadde Reagan brutt med denne målsetningen for å kunne nå et kompromiss med Glenn.¹⁸² Det var Fahd og resten av den saudiarabiske kongefamilien som hadde nektet å gi konsesjoner til salgets motstandere, ikke Reagan. Dette betyr ikke at Reagan var likegyldig til salgets vilkår. Avgjørelsen var basert på en misforståelse av saudiarabiske prioriteringer, og på en tro på at et kompromiss gav størst sannsynlighet for å lykkes.

---

¹⁸¹ Se eksempelvis Garthoff, *The Great Transition*, 689. Garthoff bruker ord som "*curiously naive*" og "*unreal*."

¹⁸² Grimmett, "Executive-Legislative Consultation," 35.

5 Reagans personlige innsats, 1. – 28. oktober

Klokken kvart på to, ettermiddagen den 28. oktober 1981, sendte Reagan senator David Pryor ut av sitt private kontor. Det siste av presidentens 44 individuelle møter for å samle støtte til AWACS-salget var over. Tre timer senere ble resultatet av innsatsen talt opp: 52 stemmer var for salget, 48 mot. I løpet av måneden oktober hadde Reagan-administrasjonen tatt i bruk en kompromissløs og aktiv strategi, der hovedmomentet var Reagans personlige prestisje. Reagan hadde investert langt mer av sin tid, og risikert langt mer av sin egen troverdighet, enn det som opprinnelig hadde vært planen.

Reagans deltakelse drev medieoppmerksomheten rundt salget til nye høyder. Hans innsats i oktober er den delen av salget som har fått klart mest oppmerksomhet. AWACS-salget brukes som et eksempel på Reagan som “the Great Persuader,” som overbeviste senatorer én etter én i individuelle møter. Det er gode grunner til å sette spørsmålsteget ved denne fremstillingen. Samtidig som Reagans politiske støttespillere arbeidet for salget forsøkte administrasjonen å skjule mindre pressevennlige sider av innsatsen. Senator Cohen, som hadde stemt for salget, sa at saken hadde blitt ”First mishandled, then manhandled.”¹⁸³

Reagan ble aktiv fordi han måtte, ikke som del av en plan fra før oktober. Fahd hadde gjort reelle kompromissløsninger umulige i slutten av september. Et møte med senator Robert Byrd den 1. oktober ble administrasjonens siste reelle forsøk på å argumentere basert på en utenrikspolitisk vurdering. Etter dette fantes det ingen realistiske alternativer til en mer risikabel strategi.¹⁸⁴ Lobbyvirksomhet, ikke politikk, ble avgjørende. Mens Reagan oppfordret demokrater til å utvise “statesmanship” satset han på republikanernes partiloyalitet. Samtidig samarbeidet administrasjonen med næringslivet, og iverksatte mer direkte tiltak, inkludert hemmelige avtaler og politiske trusler.

Mediekampanjen lyktes i å dreie debatten over på nye premisser etter en pressekonferanse 1. oktober, hvor Reagan erklærte at USA ville garantere Saudi-Arabias interne sikkerhet. Partiloyalitet og viktigheten av gode økonomiske forhold til Saudi-Arabia ble viktige temaer. Presidentens rett til å føre en uavhengig utenrikspolitikk ble enda mer sentral. Reagan brukte dette argumentet mot både demokrater og republikanere, selv om han nektet for dette overfor media.¹⁸⁵ Uforutsette hendelser bidro til å fremme salget da Anwar

---

¹⁸³ Isaacson, “The Man with the Golden Arm.”

¹⁸⁴ Legislative Strategy Agenda, 2. oktober 1981, [AWACS, september 1981 – October 1981], OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

¹⁸⁵ John M. Goshko, “President Scores Dramatic Gain in Fight on AWACS,” *Washington Post*, 28. oktober 1981; Meeting with Senator Howard Baker (R-Tennessee) and Senator Robert Byrd (D-West Virginia), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 1. oktober 1981, ID #043554, Office of the President: Presidential Briefing

Sadat ble drept den 6. oktober. Ustabiliteten i Midtøsten styrket argumentet om at presidenten behøvde frihet i utenrikspolitikken, mens den amerikanske delegasjonen til begravelsen, som blant annet bestod av tre tidligere presidenter, styrket påstandene om at AWACS-salget hadde bred tverrpolitisk støtte.

Det kan diskuteres i hvor stor grad Reagans overtalelsesevner var avgjørende. Mange tidligere omtaler av salget gjentar de imponerende tallene på Reagans innsats: han møtte 75 senatorer for å snakke om salget, 44 av dem alene. Administrasjonen oppgav disse tallene bevisst for å fremstille Reagan som en aktiv leder.¹⁸⁶ Flere senatorer sa imidlertid at de hadde blitt imponert av sine møter med presidenten, og Reagan ble sammenlignet med Lyndon B. Johnson. Samtidig var senatorene under press fra mange sider: fra kolleger, donorer og lobbyister på begge sider av saken. Det er umulig å skille ut nøyaktig hvilke argumenter som førte til at enkeltsenatorer bestemte seg. At Reagan bidro ved å risikere sin personlige prestisje støttes derimot av kildematerialet.

I tråd med skiftet i strategi ble nye personer viktige for salget. Pressen skrev at Reagans stabssjef James Baker og Senatets majoritetsleder Howard Baker var sentrale i den siste fasen.¹⁸⁷ Kildematerialet bekrefter at James Baker var viktig, i hvert fall for noen sentrale initiativer, blant annet et forslag fra senatorene Nunn og Warner.¹⁸⁸ Administrasjonens sjefslobbyist, Max Friedersdorf, forberedte Reagan på de individuelle møtene og deltok i mange. Andre ble delaktige ved å få større ansvar, som Elizabeth Dole og Lyn Nofziger, lederne for OPL og OPA, henholdsvis Reagans sjefsrådgivere for PR og politiske spørsmål.¹⁸⁹ Richard Allens rolle ble mindre, selv om kildematerialet ikke eksplisitt avslører noen avgjørende utviklinger i maktkampen som angivelig forgikk mellom ham og Haig og Weinberger.¹⁹⁰

Papers, RRPL; Meeting with Senator Alfonse D'Amato (R-New York), Max L. Friedersdorf til Ronald Reagan, 26. oktober 1981, ID #046044, FO003-02, RRPL.

¹⁸⁶ Se bl.a. Bronson, *Thicker Than Oil*, 160-161; Press Plan for AWACS Vote, 28. oktober 1981, ukjent forfatter, AWACS 1981 (1/2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

¹⁸⁷ Isaacson, "The Man with the Golden Arm;" Cannon, *President Reagan*, 393.

¹⁸⁸ Further Legislative Developments Re AWACS, Richard Darman til Ronald Reagan, 5. oktober 1981, AWACS, september 1981 – October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

¹⁸⁹ Office of Public Liaison (OPL) hadde ansvar for interessegrupper, organisasjoner og individer, men ikke for pressen. Office of Political Affairs (OPA) hadde ansvar for politisk arbeid, unntatt samarbeid med Kongressen. I praksis var samarbeid med partiet og politikere på delstatsnivå var OPAs viktigste oppgaver.

¹⁹⁰ Cannon, *President Reagan*, 189.

5.1 “Begin or Reagan”

Reagans pressekonferanse lanserte to momenter som skulle bli viktige for resten av AWACS-debatten. Det første var en garanti for Saudi-Arabias interne sikkerhet, som Reagan formulerte slik: ”Saudi Arabia we will not permit to be an Iran.”¹⁹¹ Sammenligningen understreket kontrasten med Carter-doktrinen. Likhetene var allikevel flere enn forskjellene. Reagans garanti bør sees som en forlengelse av, heller enn et brudd med, Carter-doktrinen.¹⁹² Pressekonferansen sammenfalt med en intern endring. Først dagen før hadde de sentrale utenrikspolitiske aktørene blitt enige om salgets endelige vilkår. Allen, James Baker, Haig og Weinberger godkjente at innsatsen kunne fortsette.¹⁹³ Enigheten hjalp lite. Samtidig som Reagan møtte pressen forsvarte Haig og Weinberger salget for hver sin senatskomite. At høringene ikke overbeviste noen senatorer støtter konklusjonen om at Reagans deltakelse var den avgjørende endringen i administrasjonens strategi i oktober.¹⁹⁴ Etter 1. oktober ble strategic consensus ikke lenger brukt som argument.

Reagans pressekonferanse endret selve premissene for debatten. Som en reaksjon på Begins uttalelser mot salget sa Reagan: ”It is not the business of other nations to make American foreign policy.”¹⁹⁵ Ideen var ikke ny, men bygde videre på arbeidet til Frederick Dutton, en profesjonell lobbyist betalt av saudiaraberne. Hensikten var å fremstille motstanderne av salget som en misfornøyd minoritet påvirket av Israel-lobbyen, et skille Dutton hadde oppsummert i det retoriske spørsmålet ”Begin or Reagan?”¹⁹⁶ Reaksjonene på Reagans uttalelse var delte og til dels ekstremt kraftige; senator Cohen mente den negative fremstillingen av Israel kunne bidra til et nytt Holocaust.¹⁹⁷ Administrasjonen fortsatte allikevel å bygge bildet av at en majoritet av amerikanere var for salget. I tråd med dette ble politikere med sikkerhetspolitisk erfaring bedt om å bidra. Resultatet var en støtteerklæring fra både demokrater og republikanere, inkludert Henry Kissinger, Robert McNamara og

---

¹⁹¹ Steven R. Weisman, ”Reagan Says U.S. would Bar a Takeover in Saudi Arabia that Imperiled Flow of Oil,” *New York Times*, 2. oktober 1981.

¹⁹² Palmer, *Guardians of the Gulf*, 118. Palmer setter Reagans uttalelser i sammenheng med iranske angrep mot Kuwaits oljeanlegg i september. Tidspunktet for pressekonferansen og at Reagan lovet å beskytte Saudi-Arabia mot ” anyone that would shut off that oil” gjør det mer sannsynlig at Reagan anså Sovjetunionen som trusselen og at AWACS-salget var den viktigste motivasjonen for garantien.

¹⁹³ Legislative Strategy Agenda, 2. oktober 1981, [AWACS, september 1981 – October 1981], OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

¹⁹⁴ Grimmett, ”Executive-Legislative Consultation,” 27.

¹⁹⁵ Weisman, ”Reagan Says U.S. would Bar a Takeover.”

¹⁹⁶ Begin or Reagan: Who Makes American Foreign Policy?, 15. september 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files, Subject File, 1981-83, RRPL; Bard, ”Interest Groups, the President, and Foreign Policy,” 587.

¹⁹⁷ Isaacson, ”The Man with the Golden Arm.”

Zbigniew Brzezinski.¹⁹⁸ Richard Nixon sendte et innlegg til *New York Times* hvor han skrev at motstanden til Begin og den jødiske lobbyen var den eneste grunnen til at salget ikke ble godkjent.¹⁹⁹ Nixons påstand bidro til kontroversen, men det finnes ingen tegn på at noen i administrasjonen var overrasket eller skuffet over Nixons uttalelser. Tvert imot skrev Allen til Reagan at brevet var ”what we hoped [Nixon] would do.”²⁰⁰

Det viktigste var å synliggjøre at Reagan var for salget og ikke ville godta motargumentene. Det er usikkert hvor stor effekt Reagans pressekonferanse i seg selv hadde på senatorene. Derimot påvirket den hvordan salgets motstandere ble omtalt og behandlet av administrasjonen. Reagan anerkjente ikke kritikken av salget som legitim, selv om han heller ikke nevnte Begin ved navn da han anklaget ham for å blande seg i amerikansk politikk.²⁰¹ Reagans støttespillere, med Nixon som det tydeligste eksempelet, var villige til å gjøre dette for ham. Dette beskyttet Reagan fra å bli kritisert for antisemittisme. Samtidig gav støtte fra tidligere politikere troverdighet til påstanden om at AWACS-salget var velbegrunnet og at Reagans politikk var akseptabel for begge partier.

Utenfor mediesituasjoner var Reagan mer direkte i denne argumentasjonen. Senator D’Amato representerte New York, delstaten med flest jødiske innbyggere. D’Amato, som hadde blitt valgt med minimal margin i valget i 1980, mente det var urimelig av administrasjonen å kreve hans stemme. Reagan insisterte derimot på at ”the Founding Fathers provided for a six year term for Senators in the hope that they would demonstrate some statesmanship.”²⁰² Friedersdorf brukte dette ordet om alle som var villige til å samarbeide med administrasjonen, tidligere også Robert Byrd. ”Statesmanship” var imidlertid en lite meningsfull beskrivelse. I motsetning til Byrd, som hadde samarbeidet på tvers av partiene, ble D’Amato bedt om å hjelpe presidenten på grunn av partitilhørigheten.

---

¹⁹⁸ Bronson, *Thicker Than Oil*, 161; Former National Security Officials in Support of AWACS Sale, 2. oktober 1981, Airborne Warning and Control System (AWACS) (October 1980 – March 1982), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

¹⁹⁹ Statement by Former President Richard Nixon to the New York Times – for Release Sunday 4 October 1981), u.d., AWACS (3), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

²⁰⁰ Memorandum, Richard Allen til Ronald Reagan, 3. oktober 1981, AWACS (3), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

²⁰¹ Cannon har skrevet at Reagan var motivert av det han mente var lobbyvirksomhet fra Begin; Bronson at strategiske vurderinger var viktigst. Cannon, *President Reagan*, 392-393; Bronson, *Thicker Than Oil*, 161. Dagboken tilsier at Begin var viktig, men ikke nødvendigvis avgjørende. Det var uansett klart at Reagan måtte komme på banen dersom salget skulle lykkes. Douglas Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries* (New York, NY: HarperCollins, 2007), 38.

²⁰² Ward Morehouse, III, ”D’Amato win in New York: no more ‘Al Who?’,” *Christian Science Monitor*, 7. november 1980; Meeting with Senator Alfonse D’Amato (R-New York), Max L. Friedersdorf til Ronald Reagan, 26. oktober 1981, ID #046044, FO003-02, RRPL.

Reagans prestisje var den avgjørende delen av ”Begin or Reagan”-strategien. Dette skilte den fra Allens forsøk på å overbevise senatorene om at salget objektivt sett var i USAs interesse. I oktober knyttet administrasjonen salget til Reagans og presidentembetets legitimitet, og anklaget motstanderne for å svekke disse. Denne strategien var mer risikabel enn de tidligere. Som sett hadde administrasjonen forsøkt både en faktabasert tilnærming og et kompromiss før Reagan selv ble en synlig del av kampanjen for salget. Reagans prestisje ble fremdeles beskyttet så langt som mulig, blant annet ved å sikre støtte fra begge partier.

5.2 Reagans møte med senator Robert Byrd

Mye lå til rette for at Robert Byrd, lederen for demokratene i Senatet, kunne ha blitt sentral for salget. Byrd mente at utenrikspolitikken burde bestemmes av presidenten, og protesterte da senator Alan Cranston sa at demokratene burde motarbeide Reagan.²⁰³ Byrd hadde tidligere lovet Reagan å ikke treffe noen beslutning uten å møte ham.²⁰⁴ Utgangspunktet var altså positivt, selv om Byrd stilte seg tvilende til salget. Byrds stemme i seg selv var ikke avgjørende; hensikten med møtet var å gi andre demokrater et påskudd for å skifte side. Byrds støtte ville også vist at strategic consensus var akseptabelt for begge partier.

Reagan møtte Byrd dagen etter Fahds avgjørelse, og denne var et viktig tema under møtet. Byrds innvendinger mot salget angikk utenrikspolitiske spørsmål, særlig Palestina. Strategic consensus hadde ikke ført frem i Midtøsten, men i USA så administrasjonen fremdeles potensiale. Uten flere muligheter i forhandlingene med Saudi-Arabia behøvde Reagan en innenrikspolitisk overenskomst. Presidentens legitimitet og strategiske hensyn i Persiabukta var begge viktige momenter, både for å overbevise Byrd og for å vise Reagans kontroll over utenrikspolitikken. Byrds støtte ville vært nyttig, ettersom han var for samarbeid på tvers av partiene og hadde status som en utenrikspolitisk nestor i Senatet.

Møtet med Byrd fulgte ikke den opprinnelige planen. Allerede 17. september hadde Howard Baker foreslått et møte med seg selv, Byrd og Reagan.²⁰⁵ Dette var også opprinnelig hensikten, men senator Baker, James Baker og Meese dukket ikke opp under Reagans møte

---

²⁰³ Recommended Telephone Call to Senator Robert C. Byrd (D-W.Va.), Max Friedersdorf, Folder 11 (10/7/81-10/23/81), Presidential Telephone Calls, Presidential Handwriting File, RRPL.

²⁰⁴ Meeting with Senator Howard Baker (R-Tennessee) and Senator Robert Byrd (D-West Virginia), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 1. oktober 1981, ID #043554, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁰⁵ Luncheon with Senator Howard (R-Tennessee) and Senator Robert Byrd (D-West Virginia), Max Friedersdorf til Gregory J. Newell, 17. september 1981, ID #079663, SO004, WHORM: Subject File, RRPL.

med Byrd.²⁰⁶ Dette etterlot Friedersdorf og Allen, som allerede hadde briefet Byrd uten hell. Selv om Friedersdorf oppfordret Reagan til å understreke betydningen av Fahds beslutning var det ingen utenrikspolitiske eksperter til stede på møtet.²⁰⁷

Det er umulig å si i hvor stor grad dette påvirket Byrds beslutning, men det finnes indisier på at Byrd ikke fikk informasjonen han etterspurte. Den 21. oktober kunngjorde Byrd sin motstand, og spurte hypotetisk hva saudiaraberne ville gjøre dersom Senatet blokkerte salget. Som sett hadde administrasjonen visst svaret på dette siden september. Byrd hadde vært velvillig overfor Reagan før møtet, og sagt at avgjørelsen burde baseres på sakens fakta, ikke partipolitikk. Derfor virker det lite sannsynlig at han ville sett bort fra informasjon han faktisk kjente til. I etterkant av salget uttrykte Byrd at han var misfornøyd med informasjonen han hadde fått.²⁰⁸

Uansett hva som var avgjørende for Byrd tok det nesten tre uker før han traff en beslutning. Den 21. oktober holdt han en tale mot salget, og forkastet strategic consensus fullstendig:

In attempting to arrive at a prudent decision on this matter, all we are given by the Administration is some vague notion that it is important for the U.S. to forge a “strategic consensus” in that region. It is upon this fragile reed alone that the Administration predicates its foreign policy in the Middle East.²⁰⁹

Det var samsvar mellom Byrds uttalelser før han møtte Reagan og innholdet i talen. Palestinaspørsmålet og fredsprosessen var sentrale i talen. Det tyder på at Reagan ikke hadde klart å forsvare sin politikk på en overbevisende måte. På den annen side ventet Byrd nesten tre uker før han gjorde sin motstand offentlig. Han kunne ha påvirket flere senatorer dersom han hadde gjort dette tidligere. Bare to senatorer, Bumpers og Hollings, fulgte Byrd da han offentliggjorde sin motstand. Bumpers hadde tidligere fortalt Reagan at han ville følge Byrds ledelse, selv om Bumpers selv var for salget.²¹⁰ Administrasjonen visste at Byrds innflytelse var betydelig. Samtidig var ikke Bumpers opptatt av Byrds utenrikspolitiske ekspertise. Den begrensede effekten av Byrds tale viser at strategic consensus hadde blitt uviktig i løpet av

---

²⁰⁶ Meeting with Senator Howard Baker (R-Tennessee) and Senator Robert Byrd (D-West Virginia), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 1. oktober 1981, ID #043554, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL; Suggested Talking Points for Meeting with Senator Howard Baker and Senator Robert Byrd, 1. oktober 1981, ID #043554, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁰⁷ Meeting with Senator Howard Baker (R-Tennessee) and Senator Robert Byrd (D-West Virginia), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 1. oktober 1981, ID #043554, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁰⁸ Grimmett, “Executive-Legislative Consultation,” 33.

²⁰⁹ “Excerpts from Senator Byrd’s Speech Opposing AWACS Sale to Saudis,” *New York Times*, 22. oktober 1981.

²¹⁰ Recommended Phone Call to Senator Dale Bumpers, Presidential Handwriting File, Folder 9, RRPL.

oktober, ellers ville flere senatorer basert sin avgjørelse på hvordan Byrd vurderte Reagans utenrikspolitikk.

Grunnen til at Byrd ventet så lenge kommer ikke frem av kildematerialet. Det er allikevel rimelig å konkludere med at drapet på Sadat den 6. oktober var avgjørende. I talen sin satte Byrd denne hendelsen i sammenheng med Reagans garanti for Saudi-Arabias interne sikkerhet. Attentatet var betydningsfullt både for strategic consensus og fredsprosessen, to viktige temaer i Byrds tale. Dersom Byrd hadde ment at strategic consensus var uakseptabelt allerede før han møtte Reagan ville det vært liten grunn til å vente med kunngjøringen. Da må Byrds vurdering ha vært mer sammensatt. Samarbeid mellom partiene og presidentens rolle i utenrikspolitikken var også viktige for Byrd. Det er mulig at han bestemte seg fordi administrasjonen utnyttet partipolitikk for å få gjennom salget. Dette stred mot det Byrd anså som ansvarlig utenrikspolitikk. Hendelsesforløpet og innholdet i Byrds tale gjør fremdeles attentatet til den mest sannsynlige forklaringen. Uansett om Byrd aksepterte strategic consensus i seg selv tyder den lange ventetiden og kildematerialet på at han var villig til å støtte avgjørelser som ble gjort på bakgrunn av konseptet, slik Glenn hadde vært.²¹¹

At Reagan møtte Byrd uten Baker, Baker og Meese viser at presidentens troverdighet var i ferd med å få stor betydning. Samtidig var strategic consensus på vei ut som argument. Selv Byrd, som var villig til å diskutere på dette grunnlaget, lot seg ikke overbevise. Sadats død bidro også til å gjøre Reagans utenrikspolitikk mindre overbevisende. Etter at møtet med Byrd ikke førte frem var det usannsynlig at Reagan kunne få bred støtte fra begge partier. Dette var åpenbart nok til at en forestående avstemning i Senatets utenrikskomité ble ansett som tapt før den fant sted, basert på partisammensetningen.²¹² Komiteens åtte republikanere ble nedstemt av åtte demokrater og senator Boschwitz, en av salgets mest bestemte motstandere.²¹³ Partiloyalitet var en viktig forutsetning for resten av administrasjonens arbeid for salget.

---

²¹¹ Jewish Telegraphic Agency meldte at Byrd innrømte å ha ombestemt seg gjentatte ganger før avgjørelsen. "Senate Minority Leader Says He Will Vote Against AWACS Deal," *JTA Daily News Bulletin*, 22. oktober 1981.

²¹² Legislative Strategy Agenda, 2. oktober 1981, [AWACS, september 1981 – October 1981], OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

²¹³ Laham, *Selling AWACS to Saudi Arabia*, 190.

5.3 Formaliseringen av den nye strategien

Den 2. oktober oppsummerte Friedersdorf et møte om administrasjonens muligheter. Dette resulterte i planen administrasjonen fulgte frem til avstemningen, i den fasen av salget som har fått størst omtale. Økningen skyldtes delvis at Reagan begynte å delta aktivt, men også et økt fokus på å kontrollere pressedekningen. Friedersdorf la større vekt på troverdighet, både for Reagan og for selskaper som forsøkte å påvirke senatorene, og ville oppnå denne ved å bruke det republikanske partiet, slik han hadde gjort for det økonomiske programmet. Motstanderene ble møtt med en uforsonlig holdning. Da senator Boschwitz ringte Friedersdorf og anklaget Reagan for å fiendtliggjøre amerikanske jøder la Friedersdorf på røret.²¹⁴ Den nye retningen hadde bred støtte internt. Selv om James Baker fremdeles mente Glens forslag var den eneste måten å lykkes på klarte han ikke å samle tilstrekkelig støtte for dette etter Fahds avslag.²¹⁵ Til forskjell fra Allen ville Friedersdorf også følge forslag fra senatorer, som sannsynligvis var avgjørende for en gruppe nyvalgte republikanere.²¹⁶

Administrasjonen beholdt tidligere prioriteringer, særlig å beskytte Reagans omdømme. Senator Baker foreslo at Reagan skulle tale til Senatet i plenum for å be om støtte til salget. Friedersdorf vurderte dette som svært risikabelt, men forslaget ble tatt alvorlig og viderekommunisert. Administrasjonen fulgte ofte Bakers anbefalinger, selv når Friedersdorf mente det var usannsynlig at de ville føre frem.²¹⁷ Det kan også tenkes at forslaget ble vurdert som risikabelt, men fremdeles verdt et forsøk. Det fantes få klare alternativer, og det var tydelig at noe måtte gjøres. Bakers forslag ble allikevel ikke brukt. Selv om den nye strategien risikerte mer enn tidligere var det fremdeles viktig å begrense risikoen.

Friedersdorf mente to andre forslag var særlig verdt oppmerksomhet. Det første var fra senatorene Nunn og Warner, og dreide seg om generisk lovgivning som ville garantere for flyenes sikkerhet samtidig som det beskyttet Saudi-Arabias omdømme. Loven ville gjeldt for

---

²¹⁴ Boschwitz foreslo å invitere flere jøder til en seremoni for å gjøre Raoul Wallenberg til amerikansk æresborger. Wallenberg hadde reddet tusenvis av ungarske jøder under andre verdenskrig, og døde i fangenskap i Sovjetunionen. Det er mulig at Friedersdorf forsøkte å etterkomme Boschwitz' ønske. Friedersdorf bad Jacob Stein, rådgiveren for jødiske spørsmål ved Office of Public Liaison (OPL), om å invitere "10 of his people." Stein inviterte 10 kolleger fra OPL, blant dem Elizabeth Dole og Red Cavaney. Ingen av disse to var jødiske. Uansett hva Friedersdorfs intensjon var er det lite trolig at Boschwitz satte pris på resultatet. Memorandum, Nancy Kennedy til Red Cavaney, 1. oktober 1981, Raoul Wallenberg-Signing Ceremony of Joint Resolution Mon. 10/05/1981, Box 119, Elizabeth Dole Files, RRPL.

²¹⁵ Further Legislative Developments Re AWACS, Richard Darman til Ronald Reagan, 5. oktober 1981, AWACS, september 1981 – October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

²¹⁶ Memorandum, Max Friedersdorf til James Baker, Edwin Meese, Richard Allen, Richard Darman og Craig Fuller, 2. oktober 1981, AWACS, September 1981-October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

²¹⁷ Eksempelvis fulgte Reagan Bakers anbefaling om å møte senator Alan Dixon, selv om Friedersdorf mente dette ikke ville føre til noe. Meeting with Senator Alan Dixon (D – Illinois), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 19. oktober 1981, ID #043573, Box 8, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

alle land som skulle kjøpe AWACS, selv om Saudi-Arabia var den eneste aktuelle kandidaten.²¹⁸ Hensikten var ikke bare å beskytte Saudi-Arabia fra å bli nevnt ved navn i loven. I seg selv ville dette vært lite overbevisende, gitt den enorme oppmerksomheten saken hadde fått. Det var viktigere at loven måtte være generell nok til å dekke hvilken som helst kjøper, slik at den ikke kunne nevne spesifikke saudiarabiske svakheter. Forslaget ville reddet ansikt for saudiaraberne, slik AWACS-gruppen hadde besluttet den 30. september.²¹⁹ Internt anerkjente Friedersdorf at dette var et rent påskudd for å skifte side, og skrev at “It does not really change the substantive terms of the proposed sale.”²²⁰

Senator Quayle kom med et forslag på vegne av en gruppe nyvalgte republikanske senatorer, som var spesielt avhengige av Reagans politiske støtte. Han foreslo at Reagan burde sende Senatet et brev og garantere at flyene ikke ville bli sendt til Saudi-Arabia før han var overbevist om at tilstrekkelige sikkerhetstiltak var innført. Brevet innebar ikke en reell forandring, siden Reagan allerede var for salget. Hensikten var å gi Quayles gruppe et legitimt påskudd til å endre mening om salget. Et brev til Senatet ville ha flere fordeler. Risikoen var relativt begrenset, ettersom Reagan ville være mindre direkte assosiert med et brev enn eksempelvis en tale. Et brev kunne tilpasses til individuelle senatorer, slik administrasjonen gjorde i flere tilfeller i ukene frem mot avstemningen. Quayles og Nunns forslag ble slått sammen for å holde de spesifikke garantiene hemmelige for salgets motstandere; ingen lovforslag ble fremmet, og brevet ble sendt til Senatet bare timer før avstemningen.²²¹

Som ytterligere bevis for at en endring i strategi var nødvendig nevnte Friedersdorf at Haig og Weinbergers møter med senatskomiteene ikke hadde overbevist noen senatorer. Senator Quayle kommenterte ”this is nothing new.”²²² Som nevnt var Quayle for salget; kommentaren hans uttrykte skuffelse over presentasjonen og ikke over innholdet. Haig og Weinberger, som overhoder for departementer, var velinformerte og hadde stor troverdighet. I lukkede møter kunne de også diskutere avtalen fritt. Dette var ideelle forhold for å fremme salget på objektivt grunnlag. Til tross for dette førte ikke høringene til fremskritt.

---

²¹⁸ NATO-landene hadde allerede tilgang til AWACS gjennom amerikansk-opererte fly. Japan og Israel hadde begge større behov for E-2C Hawkeye, og hadde kjøpt disse.

²¹⁹ Legislative Strategy Agenda, 30. september, 1981, AWACS, September 1981-October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

²²⁰ Further Legislative Developments Re AWACS, Richard Darman til Ronald Reagan, 5. oktober 1981, AWACS, september 1981 – October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL; Meeting with All Republican Members of the Senate, Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 6. oktober 1981, ID #043560, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL; Grimmett, “Executive-Legislative Consultation,” 29; Brev, Ronald Reagan til Sam Nunn, 28. oktober 1981, ID #045429, FO003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

²²¹ Ibid.; Grimmett, “Executive-Legislative Consultation,” 31.

²²² Memorandum, Pam Turner til Max Friedersdorf, 1. oktober 1981, ID #043554, Office of the President: Presidential Briefing Papers, WHORM: Subject File, RRPL.

5.4 Samarbeid med næringsliv og interesseorganisasjoner

I tråd med strategiskiftet den 2. oktober var Elizabeth Dole, direktøren for OPL, og hennes stab i kontakt med dusinvis av selskaper med forbindelser til Saudi-Arabia. Dette skjedde parallelt med den politiske kampanjen. Samarbeidet var gjensidig: Dole og hennes assistent Red Cavaney videreformidlet næringslivets råd til administrasjonen, som bidro til næringslivets innsats, blant annet ved å arrangere informasjonsmøter for næringslivsledere og gi dem tilgang til et fungerende AWACS-fly.²²³ Flere selskaper hadde åpenbar interesse av at salget skulle lykkes: Boeing, hovedprodusenten av AWACS, hadde møtt 22 senatorer på eget initiativ og tok ansvaret for å koordinere de andre selskapene.²²⁴

Richard Allen hadde lite eller ingenting med denne innsatsen å gjøre. Selv om samarbeidet med næringslivet holdt en lav profil hadde ikke Allen deltatt, heller ikke før Doles kontor overtok ansvaret. Den 1. juli, mens den offentlige delen av kampanjen fremdeles var satt på vent, ville Geoffrey Kemp fra NSC-staben at Allen skulle ta del i kontakten mellom prins Bandar og flyprodusenten Northrop. Northrop og Kemp antok at Allen ringte ledere for næringslivet på dette tidspunktet, hvilket Allen benektet.²²⁵ Han viste heller ingen interesse for ideen, og i stedet for å begynne å ringe noen poengterte han for Kemp at dette aldri hadde skjedd. Det er rimelig å anta at samarbeidet med næringslivet var en idé som kom fra noen andre. Dette styrker påstandene om at Allen ble mindre viktig i oktober, samtidig som Dole begynte å samarbeide med næringslivet.

Selskapene tok ikke bare direkte kontakt med senatorene, og ikke bare selskaper med direkte interesse i salget tok del. En rekke av Boeings underleverandører og selskaper med tilstedeværelser i Saudi-Arabia bidro også. Oljeselskapet Mobil tok ut en helsides annonse i Washington Post der de listet opp noen av de 700 selskapene med tilstedeværelse i Saudi-Arabia, men uten å henvise til salget. United Technologies (UTC), som lagde motorene til flyene, sendte ut mer enn ti tusen telegrammer til sine amerikanske kunder for å be dem støtte salget.²²⁶ Disse sendte i sin tur brev til sine senatorer og andre politikere. Steven Emerson har anslått at så mye som 70 % av posten som ble sendt til senatorer om AWACS-salget skyldtes press fra Boeing og UTC.²²⁷

---

²²³ Memorandum, Bob Moss til Wayne Valis, 25. september 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²²⁴ Target List, 25. september 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²²⁵ Memorandum, Geoffrey Kemp til Richard Allen, 1. juli 1981, AWACS (1), Box1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

²²⁶ Memorandum, Jack Burgess til Elizabeth Dole, 6. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²²⁷ Emerson, *The American House of Saud*, 196-197.

I tillegg å bidra til mediekampanjen tok selskapene direkte kontakt med senatorer. Alcoa sendte telegrammer til alle senatorer fra stater hvor de hadde anlegg.²²⁸ En uke før salget samlet det republikanske partiets største donorer, *the Inner Circle*, motstanderne til et møte senator Durenberger beskrev slik: "It's not Reagan vs. Begin, it's oil vs. the Jews."²²⁹ Packwood sendte Nalco-sjef og *Inner Circle*-medlem Robert T. Powers et brev hvor han takket ham for støtten og bad ham fortsette å "assure President Reagan the support he needs in Congress." Powers sendte brevet tilbake med denne setningen understreket og påskriften "PROVE IT! SUPPORT AWACS!"²³⁰ Veterangruppene var også mer direkte enn administrasjonen. Etter å ha møtt Dole og blitt informert om at Nord-Dakota var staten hvor de kunne bidra mest til salget lovet Veterans of Foreign Wars of the United States (VFW) at de ville informere alle sine 14 000 medlemmer om hvordan senator Quentin Burdick stemte. Burdicks stab takket dem for "this expression of concern."²³¹

Støtten fra næringslivet og andre grupper var mangfoldig. Få selskaper hadde økonomisk egeninteresse av et dårligere forhold mellom USA og Saudi-Arabia. Dette bidro til å fremstille salgets motstandere som en minoritet. Samarbeidet mellom administrasjonen og forretningsledere og andre grupper var tett. Utad var ikke samarbeidet med næringslivet like tett som det med saudiaraberne hadde vært. Dette hadde to fordeler: for det første gjorde avstanden det mulig for næringslivet og foreninger å være mer direkte enn administrasjonen kunne. En annen fordel var at den private innsatsen fremstod som genuin, og ikke som politisk press fra Det hvite hus. Dette var ikke realiteten. Selv om selskapene handlet ut fra egeninteresse var deres forsøk på å påvirke senatorer tett koordinert med administrasjonen.

Næringslivet etterspurte først og fremst en hardere tilnærming, og foreslo å nekte motstandere politisk støtte og andre fordeler.²³² Å sikre stemmene til flest mulig republikanske senatorer ble sett på som førsteprioritet. Dette stemte godt overens med de

---

²²⁸ Telegram, W. H. Krome George til Jeremiah Denton, 17. september 1981 AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²²⁹ Isaacson, "The Man with the Golden Arm."

²³⁰ Brev, Robert T. Powers til Bob Packwood, 15. september 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL. (Understreking og store bokstaver i originalen.)

²³¹ Telegram, Elizabeth Dole til Arthur Fellwock, u.d., AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL; Memorandum, Jack Burgess til Elizabeth Dole, 6. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL; Brev, Cooper Holt til Morton Blackwell, 26. oktober 1981, Memorandum, Jack Burgess til Elizabeth Dole, 6. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²³² Memorandum, Jack Burgess til Elizabeth Dole, 6. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL; Memorandum, uten forfatter, 15. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

eksisterende planene.²³³ Det er umulig å si i hvor stor grad dette påvirket strategien. Sannsynligvis var effekten begrenset av avstanden mellom Doles møter og beslutningstakerne. Det er allikevel et poeng at næringslivet ikke var en modererende innflytelse, men støttet administrasjonens bruk av kraftige politiske pressmidler.

Administrasjonen tillot også rykter og feilinformasjon for å fremstille Reagan i et bedre lys. Det ble meldt i pressen at flere senatorer hadde lovet Reagan å stemme for salget dersom det skulle bli nødvendig.²³⁴ I minst ett tilfelle, senator Heinz, viser kildematerialet at dette ikke stemte. Ryktet kom sannsynligvis fra Heinz' far,²³⁵ eieren av H. J. Heinz Company, som var for salget. Den 27. oktober, under en *TIME*-sponset tur til Saudi-Arabia sammen med andre forretningsledere, påstod han at sønnen ville gjøre det samme. Dette betrygget resten av gruppen, som sendte et telegram til ubestemte senatorer og bad dem stemme for salget.²³⁶ Enten Heinz' far løy eller hadde misforstått stemte imidlertid Heinz mot. Samme dag som telegrammet ble sendt ringte Reagan senator Heinz for å be ham støtte salget; Heinz svarte bare at han ville tenke på det.²³⁷ Telefonsamtalen utelukker at Reagan hadde en avtale med Heinz. Etter salget insisterte Reagan på at han ikke hadde inngått noen avtaler for å samle stemmer.²³⁸ Det hvite hus korrigerer allikevel aldri ryktet. Oppfatningen om at marginen kunne vært større styrket Reagans omdømme som "the Great Persuader."

Presseplanen etter salget dreide seg nesten utelukkende om å fremheve Reagans personlige innsats. Dagen etter salget var James Baker på *The Today Show*, hvor han gjentok listen over hovedbudskapene: Reagans personlige innsats hadde vært avgjørende, arbeidsmengden hadde vært omfattende og Reagan hadde ikke vært nødt til å inngå avtaler eller kompromisser.²³⁹ Andre støttespillere bidro også til å spre den offisielle versjonen: senator Grassley, som hadde vært for salget allerede før han møtte presidenten, gav Reagans overtalelsesevner utmerkede skussmål.²⁴⁰ Dette hadde vært administrasjonens fremstilling av

---

²³³ Legislative Strategy Agenda, 2. oktober 1981, [AWACS, september 1981 – October 1981], OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL.

²³⁴ Isaacson, "The Man with the Golden Arm."

²³⁵ Både far og sønn het Henry John Heinz.

²³⁶ Emerson, *The American House of Saud*, 205-207. *TIME*'s hovedeier Henry Luce, III var også for salget; Telegram, Henry J. Heinz, II et al. til Lloyd Bentsen et al., 28. oktober 1981, AWACS, OA 10315, David Swanson Files, RRPL.

²³⁷ Recommended Telephone Call, Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 27. oktober 1981, Folder 12 (10/24(81-11/9/81), Presidential Telephone Calls: Presidential Handwriting File, RRPL.

²³⁸ Remarks of the President Following the Senate Vote on AWACS, Office of the Press Secretary, 28. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²³⁹ Press Plan for AWACS Vote, 28. oktober 1981, ukjent forfatter, AWACS 1981 (1/2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

²⁴⁰ Isaacson, "The Man with the Golden Arm;" John Hyde, "How White House Won Jepsen's AWACS Vote," *Des Moines Register*, 29. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files, Subject File, 1981-83,

salget gjennom hele oktober. I tilfelle et tap ville nederlaget blitt fremstilt som et resultat av partipolitikk og egoistisk lobbyvirksomhet fra Israel. Heller ikke utkastet til Reagans tale i tilfelle et nederlag anerkjente at kritikken av salget hadde vært legitim,²⁴¹ og selv etter at salget lyktes så administrasjonen behovet for å understreke at de ikke bar nag mot Israel.²⁴²

5.5 Anwar Sadats død

Den 6. oktober ble Anwar Sadat skutt og drept av islamistiske fundamentalister. Selv om visepresident Hosni Mubarak overtok makten umiddelbart og kunngjorde at Egypt ville overholde alle sine avtaler, blant dem Camp David-avtalen, var Sadats død et tilbakeslag for salget.²⁴³ Sadats død understreket at stabiliteten i Midtøsten først og fremst var truet av interne faktorer, som undergravde strategic consensus. Angrepet skjedde mindre enn en uke etter at Reagan hadde garantert for Saudi-Arabias interne sikkerhet, og forsterket frykten for at Saudi-Arabia var ustabil. At Reagan fortsatte å vinne frem viser at stabilitet i Midtøsten ikke lenger var vesentlig sammenlignet med presidentens selvstendighet. Administrasjonen stod bak dette skiftet.

Selv om administrasjonen var urolige for at attentatet skulle skade AWACS-salget førte ikke nyheten til store utslag for eller mot salget.²⁴⁴ Dagen etter meldte ABC News at stillingen i Senatet var mer eller mindre uforandret, med 56 senatorer mot, 16 for, og 28 ubestemte.²⁴⁵ To republikanske senatorer, Hatch og Simpson, kunngjorde at de støttet Reagan samme dag.²⁴⁶ Som tidligere diskutert påvirket Sadats død sannsynligvis Robert Byrd, men han var en av få som var motivert av utenrikspolitiske forhold. Den fremste reaksjonen på Sadats død var usikkerhet – både i administrasjonen, i næringslivet og blant senatorene.

Sadats død virket både for og mot salget. Derfor ble det totale utslaget lite. I seg selv var tapet av Sadat negativt; Egypt var en viktig alliert for USA og den eneste arabiske staten

---

RRPL; Meeting with Senator Charles E. Grassley (R-Iowa), Max L. Friedersdorf til Ronald Reagan, 23. oktober 1981, ID #046043, FO003-02, RRPL.

²⁴¹ AWACS Draft Presidential Statement (Lose), uten forfatter, u.d., AWACS 1981 (1/2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

²⁴² Reagan understreket at forholdet til Israel fremdeles var godt. Internt ble det omtalt som viktig å gjenopprette, ikke beholde, forholdet. Remarks of the President Following the Senate Vote on AWACS, Office of the Press Secretary, 28. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL; AWACS Talking Points, Geoffrey Kemp et al., 28. oktober 1981, AWACS (4), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

²⁴³ David B. Ottaway, "Sadat Assassinated at Military Show," *Washington Post*, 7. oktober 1981.

²⁴⁴ Meeting with All Republican Members of the Senate, Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 6. oktober 1981, ID #043560, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL; Memorandum, Jack Burgess til Elizabeth Dole, 6. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²⁴⁵ Information on AWACS Vote, uten forfatter, u.d., AWACS 1981 (1/2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

²⁴⁶ Goshko, "President Scores Dramatic Gain".

som hadde anerkjent Israels eksistens. Sadat hadde vært populær både i Egypt og i Vesten for sitt arbeid med å fremme fred i Midtøsten.²⁴⁷ Egypterne hadde også hjulpet administrasjonen direkte med salget, ved å motsi senatorer som påstod at salget var en trussel mot egyptiske interesser.²⁴⁸ Strategic consensus fremstod som mindre troverdig, ettersom radikale krefter innad i Egypt viste seg å være en større trussel enn Sovjetunionen. Alt dette burde gjort Sadats død til et nederlag for administrasjonen. Attentatet styrket derimot deres argumenter. En slik hendelse bare tre uker før den avgjørende avstemningen understreket behovet for AWACS. Presidenten behøvde støtte og enhet i krisetider, og det ble mindre akseptabelt å motarbeide ham. Administrasjonens strategi var å sette denne støtten i sammenheng med salget.

Samtidig som angrepet på Sadat svekket strategic consensus hjalp det også Reagan ved å vise at han hadde bred støtte. Tre tidligere presidenter besøkte begravelsen: Richard Nixon, Gerald Ford og Jimmy Carter. Reagan sørget for å møte alle tre i Det hvite hus før avreise, og Carter igjen noen dager senere.²⁴⁹ Sammen med støtteerklæringen fra utenrikspolitikere noen dager tidligere bidro dette til Reagans legitimitet. Det var også en stor fordel at Sadats død hadde sitt opphav fullstendig utenfor AWACS-debatten. Nixons brev noen dager tidligere fremstod som politisk motivert, og Nixon ble anklaget for å være antisemitt. Dette var selvfølgelig ikke ideelt for administrasjonen. Nixons tilstedeværelse i Sadats begravelse førte også til reaksjoner, men sammenligningsvis var disse begrenset.²⁵⁰

Dagen etter attentatet arrangerte Reagan et møte for samtlige republikanske senatorer. Friedersdorf beskrev administrasjonens nye tilnærming på en eksplisitt måte:

[D]espite the fact that the Administration has made a persuasive case to demonstrate the sale does not pose a serious threat to the security of Israel, many Senators remain susceptible to intense political pressure from the Jewish lobby groups.²⁵¹

Friedersdorf la dermed skylden for kontroversen på den jødiske lobbyen, i tråd med ”Begin or Reagan”-linjen. Reagan argumenterte ut fra partitilhørighet: samtlige republikanerne var

---

²⁴⁷ Det hadde imidlertid også gjort ham svært upopulær blant de andre araberne. Begravelsen hans ble i hovedsak besøkt av vestlige og afrikanske statsoverhoder, samt en israelsk delegasjon. ”Officials from Around the World Attending Sadat’s Funeral,” *New York Times*, 10. oktober 1981. Se også Haig, *Caveat*, 322-328.

²⁴⁸ Memorandum, Geoffrey Kemp til Richard Allen, 5. oktober 1981, ID #8105815, Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON File, RRPL.

²⁴⁹ Brinkley, (red.), *The Reagan Diaries*, 43.

²⁵⁰ Brev, Robert Asher til Ronald Reagan, 5. oktober 1981, ID #045360, SP381, WHORM: Subject File, RRPL. Se også Bard, ”Interest Groups, the President, and Foreign Policy,” 587. Bard mener at Nixons brev virket mot salget, men lite i kildematerialet støtter denne konklusjonen.

²⁵¹ Meeting with All Republican Members of the Senate, Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 6. oktober 1981, ID #043560, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

invitert, enten de var for eller mot. Dette presset motstandere som Packwood og Boschwitz, som måtte forsvare sine standpunkter i plenum. Reagan anklagde dem for å svekke hans utenrikspolitiske program og for å være kontrollert av Israel.²⁵²

Reagan lyktes i å gjøre frontene i debatten steile. Senator Packwood veddet penger på at Sadats etterfølgere ikke ville vare mer enn seks måneder. Boschwitz anklagde Reagan-administrasjonen for å være kjøpt av Saudi-Arabia, og la til: "If the Saudis are moderates, then the rest of the Arabs are real sons of bitches."²⁵³ Packwood og Boschwitz hadde vært mot salget fra begynnelsen, men oppførselen deres er fremdeles bemerkelsesverdig under et møte i Det hvite hus. Under et tidligere møte hadde Packwood sittet stille mens Reagan og andre senatorer diskuterte budsjettet.²⁵⁴ Oppførselen hans den 7. oktober styrket påstanden om at motstanderne var urimelige og ikke kunne overbevises. Administrasjonen fulgte denne antakelsen i resten av oktober, og satset på Reagans legitimitet og Quayle og Nunn's ikke-reelle kompromiss for å skaffe de andre senatorenes stemmer.²⁵⁵

5.6 Politisk og personlig press mot senatorer

Rykter om gjenytelser var vanlige i presseomtalen etter at Senatet godkjente salget. Senatene benektet at disse hadde funnet sted, eller at de hadde hatt noe med salget å gjøre. Ifølge Senator Gorton ville ingen i Kongressen ha vedgått at de hadde gjort en avtale. Senator Bumpers forklarte det slik: "It often works with a wink or nod (...) If you want something very badly for your state, they don't have to say anything."²⁵⁶ Påstander om hemmelige avtaler opptok også administrasjonen. Midt i oktober nektet Det hvite hus for at de hadde lovet senator DeConcini at Reagan ikke ville drive valgkamp mot ham.²⁵⁷ Det ble også ført lister over avtaler som hadde blitt omtalt i media.²⁵⁸ Hensikten med å skjule avtaler fra pressen var å underbygge Reagans rykte som overbevisende. Denne innsatsen var vellykket

---

²⁵² Ronald Reagan, *White House Diary*, <http://bn.reaganfoundation.org/white-house-diary.aspx>, 7. oktober. (Hentet: 10. februar 2017); Walter Isaacson, "Once Again, AWACS On the Line", *TIME*, 19. oktober 1981.

²⁵³ "Republicans: Split and Bitter", Rowland Evans og Robert Novak, u.d., AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File 1981-83, RRPL.

²⁵⁴ Ronald Reagan, *White House Diary*, <http://bn.reaganfoundation.org/white-house-diary.aspx>, 15. september. (Hentet: 10. februar 2017).

²⁵⁵ Friedersdorf skrev at "A compromise would provide the "new evidence" these Senators feel they need to justify supporting the package." Anførselstegn i originalen. Meeting with All Republican Members of the Senate, Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 6. oktober 1981, ID #043560, Box 7, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁵⁶ Bard, "Interest Groups, the President, and Foreign Policy," 594-596.

²⁵⁷ Meeting with Senator Dennis DeConcini (D-Arizona), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 15. oktober 1981, ID #043569, Box 8, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁵⁸ Reported Deals on AWACS, uten forfatter, 28. oktober 1981, AWACS 1981 (1/2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

nok til at *TIME* trykket en artikkel om salget under tittelen ”The Man With the Golden Arm: How the President Kept the Title of Great Persuader.”

Dagen før avstemningen kunngjorde ti senatorer sin støtte.²⁵⁹ Ni hadde tidligere vært ubestemte, mens Roger Jepsen, en uttalt motstander, skiftet side. Etter disse ti var bare én senator, Russell Long, offentlig ubestemt.²⁶⁰ Administrasjonen hadde påvirket samtlige; fem av de ti hadde vært prioriterte mål for næringslivet så sent som en uke tidligere.²⁶¹ Boren og Exon hadde fått sine endringer med i garantibrevet; Murkowski oppgav også dette som en grunn.²⁶² Schmitt kunngjorde sin støtte etter et møte han selv hadde foreslått, der Reagan forsvarte salget i en halvtime for tre av Schmitts viktigste støttespillere, alle jødiske.²⁶³ Melcher begrunnet sin støtte med et telegram fra sin tidligere mentor Michael Mansfield.²⁶⁴ Han benektet at avgjørelsen skyldtes finansieringen av et forskningsprosjekt i Montana; Reagans møte med Melcher hadde imidlertid lite annet på agendaen, og finansieringen ble godkjent til tross for at OMB hadde anbefalt at programmet skulle avsluttes.²⁶⁵

Roger Jepsens kunngjøring var allikevel den mest bemerkelsesverdige. Jepsen hadde vært en offentlig motstander av salget siden april, men var avhengig av Reagans hjelp for å bli kvitt gjeld han hadde pådratt seg under valgkampen.²⁶⁶ Nofziger mente at han kunne bli overbevist av en telefonsamtale fra Reagan.²⁶⁷ Da Grassley gjorde sin støtte avhengig av

---

²⁵⁹ David Boren (D-OK), Pete Domenici (R-NM), Robert Dole (R-KS), James Exon (D-NE), Charles Grassley (R-IO), Dee Huddleston (D-KY), Roger Jepsen (R-IO), John Melcher (D-MT), Frank Murkowski (R-AK) og Harrison Schmitt (R-NM).

²⁶⁰ Charles Mohr, ”9 More Senators Support President on Sale of AWACS,” *New York Times*, 28. oktober 1981; John M. Goshko, ”President Scores Dramatic Gain in Fight on AWACS,” *Washington Post*, 28. oktober 1981. *New York Times* overså Domenici.

²⁶¹ Boren, Dole, Exon, Grassley og Jepsen. Memorandum, Elizabeth Dole til James Baker, 20. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.

²⁶² Isaacson, ”The Man with the Golden Arm;” Meeting with Senator David Boren (D-Oklahoma), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 15. oktober 1981, ID #043569, Box 8, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL; Brev, David Boren til Ronald Reagan, 16. oktober 1981, ID #044000, FO003-02, WHORM: Subject File, RRPL; Brev, Ronald Reagan til Sam Nunn, 28. oktober 1981, ID #045429, FO003-02, WHORM: Subject File, RRPL; Latest Head Count With Annotations, uten forfatter, 23. september 1981, AWACS, OA 2902, Lee Atwater Files, RRPL; Goshko, ”President Scores Dramatic Gain.”

²⁶³ Meeting with Senator Harrison Schmitt, Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 26. oktober 1981, ID #046046, FO003-02, WHORM: Subject File, RRPL; Memorandum, Nancy Kennedy til Greg Newell, 15. oktober 1981, ID #040275, FO003-02, WHORM: Subject File, RRPL; se også Ronald Reagan, *White House Diary*, <http://bn.reaganfoundation.org/white-house-diary.aspx>, 27. oktober. (Hentet: 10. februar 2017).

²⁶⁴ Isaacson, ”The Man with the Golden Arm;” Meeting with Senator John Melcher (D-Montana), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 19. oktober 1981, ID #043573, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL; Telegram, Michael Mansfield til Ronald Reagan, 27. oktober 1981, AWACS (3), Box 1, National Security Council, Executive Secretariat, Subject File, RRPL.

²⁶⁵ Meeting with Senator John Melcher (D-Montana), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 19. oktober 1981, ID #043573, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁶⁶ Goshko, ”President Scores Dramatic Gain”.

²⁶⁷ Memorandum, Lyn Nofziger til staben ved White House Office of Political Affairs, 24. september 1981, AWACS, OA 2902, Lee Atwater Files, RRPL.

Jepsens ble sistnevnte et prioritert mål.²⁶⁸ Media mistrodde begrunnelsen for Jepsens avgjørelse umiddelbart: han påstod at han hadde fått hemmeligstemplet informasjon, men nektet å forklare hva denne var. Ingenting i kildematerialet tyder på at slik informasjon eksisterte. Jepsen sa også at posten han fikk var overveldende for salget.²⁶⁹ En uke tidligere, den 20., hadde Reagan møtt Jepsen med en liste over grunner til å støtte salget, blant annet en penn han hadde sendt Jepsen og et radiointervju Reagan hadde gått med på å gjøre dagen før møtet.²⁷⁰ Denne argumentasjonen overbeviste ikke Jepsen. Dermed gav Reagan opp å overbevise ham personlig, og overlot senatoren til Nofziger, som gav Jepsen et ultimatum: stemme for salget eller miste all støtte fra Det hvite hus. Dagen etter at Jepsen stemte for salget trykte Des Moines Register sitater fra en kilde i Det hvite hus: "we just turned the faucet off (...) we stood him up in front of an open grave and said he could jump in if he wanted to."²⁷¹

Denne avsløringen, sammen med Jepsens langvarige motstand mot salget, gjorde Jepsen til det mest kjente tilfellet av direkte påvirkning. Det er ingen grunn til å tro at han var den eneste som ble utsatt for dette. Som med andre virkemidler var prosessen så diskret som mulig, og Reagan var distansert fra avgjørelsen. Boschwitz, en annen kritiker, fikk vite at en flybase i Minnesota skulle stenges et kvarter etter at han hadde gitt den avgjørende stemmen mot SFRCs rapport.²⁷² Påvirkningen skjedde gjennom flere kanaler: Jepsen hadde også merket seg den store mengden post, skapt av Boeing og UTCs arbeid. Alle disse direkte virkemidlene var fjerne fra Reagan. Selve møtet mellom Jepsen og Reagan hadde virkelig handlet om salget. Dette gav presidenten en viss troverdighet når han påstod at han ikke hadde inngått noen avtaler.²⁷³

Senatorene var på ingen måte ubestemte, slik de hadde fremstått offentlig. Domenici, Dole og Murkowski var så positive til salget at Friedersdorf hadde vurdert å be dem om å

---

²⁶⁸ Meeting with Senator Charles Grassley (R-Iowa), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 13. oktober 1981, ID #043567, Box 8, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁶⁹ Mohr, "9 More Senators."

²⁷⁰ Meeting with Senator Roger Jepsen (R-Iowa), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 19. oktober 1981, ID #043573, Box 8, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

²⁷¹ John Hyde, "How White House Won Jepsen's AWACS Vote," *Des Moines Register*, 29. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (1 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL. Kilden ble senere avslørt som Ed Rollins, Nofzigers assistent som overtok stillingen da Nofziger forlot administrasjonen i november. Det hvite hus nektet da for at sitatene var korrekte. Martin Schram, "White House Officials, Sen. Jepsen Reach Uneasy Truce on AWACS Flap," *Washington Post*, 12. februar 1982.

²⁷² Mitchell Geoffrey Bard, *The Water's Edge and Beyond: Defining the Limits to Domestic Influence on United States Middle East Policy* (New Brunswick: Transaction Publishers, 1991), 57.

²⁷³ Remarks of the President Following the Senate Vote on AWACS, Office of the Press Secretary, 28. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL.; Goshko, "President Scores Dramatic Gain".

offentliggjøre støtten tidlig i oktober.²⁷⁴ Senator Warren Rudman ble spurt i stedet, fordi han var jødisk.²⁷⁵ Ved å vente med å offentliggjøre at de støttet salget beskyttet senatorene seg fra press fra salgets motstandere. Dette danner en kontrast med Allens tidlige kampanje for salget. Administrasjonen kontrollerte sannsynligvis når senatorene kunngjorde sine synspunkter, slik de hadde med Rudman. Den 27. oktober kunngjorde alle de ti sin støtte etter hverandre. Reagan hadde vært i kontakt med samtlige, unntatt Domenici, enten i møter eller per telefon, den 26. og 27. oktober.²⁷⁶

---

²⁷⁴ Schedule Proposal, Max Friedersdorf til Gregory J. Newell, 29. september 1981, ID #079655, FO003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

²⁷⁵ Further Legislative Developments Re AWACS, Richard Darman til Ronald Reagan, 5. oktober 1981, AWACS, september 1981 – October 1981, OA 8978, Craig Fuller Files, Series IV, RRPL; Schedule Proposal, Max Friedersdorf til Gregory J. Newell, 2. oktober 1981, ID #047356, FO003-02, WHORM: Subject File, RRPL.

²⁷⁶ *The Daily Diary of Ronald Reagan, October 1981*. Tilgjengelig fra: <https://reaganlibrary.gov/digitalibrary/dailydiary/1981-10.pdf>. (Hentet: 12. februar 2017) 26. og 27. oktober 1981.

6 Sluttvurderinger

Ti minutter etter avstemningen kunngjorde en smilende Reagan, flankert av James Baker og Richard Allen, at salget hadde lyktes. Reagan gratulerte sine allierte både i USA og Midtøsten: "Because of actions like today's by the Senate, the cause of peace is again on the march in the Middle East."²⁷⁷ Den virkelige situasjonen i Midtøsten levde ikke opp til Reagans entusiasme. I desember ble Golanhøydene annektert av Menachem Begins regjering, og i midten av 1982 invaderte Israel nabolandet Libanon. Også konfliktene i Afghanistan og mellom Iran og Irak vedvarte gjennom mesteparten av Reagans presidentskap.

Salget lå an til å mislykkes før Reagan ble involvert. Slik sett er det riktig at han reddet salget, som blant andre Haig har påstått.²⁷⁸ Samtidig la store deler av administrasjonen ned en enorm innsats i oktober, ikke bare presidenten. Reagan var ikke strategen bak endringene, og hadde støttet både Allens informasjonskampanje og Glens kompromissforslag uten at disse førte frem. På den annen side var hans møter med senatorene vellykkede. Reagans møter kan ikke skilles fra andre faktorer, men det er en rimelig konklusjon at Reagan hadde mindre å si for salget enn det som ofte har blitt påstått. Administrasjonen hadde interesse av å bygge opp Reagans rykte og skjule andre pressmidler.

Reagans ledelse av AWACS-salget var kjennetegnet av fravær. Han deltok lite i planleggingen, og holdt seg unna salget i media så lenge det var mulig. Den nasjonale sikkerhetsrådgiveren fikk ansvaret for salget tidlig i april, en tiltro Reagan bekreftet på nytt i juni. Først fra slutten av september fikk Allen gradvis mindre å si, og Reagan ble stadig viktigere. Med det gikk Reagan bort fra å stole på en koordinerende sikkerhetsrådgiver, en av få klare ideer han hadde hatt om utenrikspolitikken i det første året av sitt presidentskap.

Etter dette var det første forsøket på å redde salget å be saudiaraberne gå med på et kompromiss. Allen hadde allerede argumentert for at de ikke ville gå med på dette, som viste seg å stemme. Det er bemerkelsesverdig at Reagan-administrasjonen bad Saudi-Arabia om en slik avtale uten først å ha forsøkt andre virkemidler. Motivasjonen var en uro for at salget ikke gikk etter planen, som var sterk nok til å føre til en omfattende strategiendring. Den viktigste konsekvensen er signalet Reagan sendte til saudiaraberne om at han ikke var følsom for deres behov og ville ofre deres troverdighet før sine egne ressurser.

---

²⁷⁷ Remarks of the President Following the Senate Vote on AWACS, Office of the Press Secretary, 28. oktober 1981, AWACS 9-11/81 (2 of 2), Box 4, Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83, RRPL; Reagan Library, President Reagan's Remarks to Press on AWACS sale to Saudi Arabia, October 28, 1981 (Hentet 15. april 2017 fra: <https://www.youtube.com/watch?v=fK51tuuVhR0>).

²⁷⁸ Haig, *Caveat*, 190.

Resultatet var en svært knapp seier, selv om administrasjonen forsøkte å fremstille marginen som større. Reagan nektet for at han hadde inngått avtaler for at salget skulle lykkes. Denne fremstillingen har i stor grad blitt stående, selv om arkivmaterialet viser at den er langt fra sannheten.

Reagan-administrasjonen som helhet dro begrenset lærdom av salget. Mange av de som hadde arbeidet mest med salget forlot administrasjonen av diverse grunner. Richard Allen ble innblandet i en skandale og trakk seg fra stillingen sin allerede før han ble kjent uskyldig. Allens erstatter, William Clark, ble valgt i håp om at han kunne samarbeide med Haig, som selv ble sparket i midten av 1982.²⁷⁹ Han ble erstattet av George Shultz, prins Bandar's tennispartner.²⁸⁰

6.1 Epilog

For saudiaraberne var salget en blandet suksess. På den ene siden hadde de fått kjøpe de mest avanserte våpnene i det amerikanske arsenalet, og hadde slått Israels støttespillere. På den annen side hadde marginen for salget vært ekstremt knapp, og det hadde vært nødvendig å bruke alle administrasjonens ressurser for å lykkes. Under debatten ble Saudi-Arabia kritisert offentlig for påståtte og faktisk militære svakheter, upålitelighet og ustabilitet. Medlemmene av kongefamilien som var kritiske til Saudi-Arabias avhengighet av amerikansk støtte fikk nye og troverdige argumenter under AWACS-debatten.

Uønsket oppmerksomhet bidro til å gjøre andre sider ved forholdet viktigere. Gjennom prins Bandar begynte saudiaraberne å bruke pengestøtte til blant annet opprørerne i Nicaragua som et nytt virkemiddel for å skaffe seg amerikanernes velvilje. Våpensalg ble mindre viktige i løpet av 80-tallet. Reagan-administrasjonen utvidet den amerikanske militære tilstedeværelsen, og Saudi-Arabia begynte å kjøpe større mengder våpen fra andre land. I 1986 ble den britiske *Al-Yamamah*-avtalen verdenshistoriens største våpensalg etter at Kongressen forhindret et nytt F-15-salg.²⁸¹

Det ekte utbyttet av salget, for begge parter, kom i 1991. Da Saudi-Arabia følte seg truet av Saddam Husseins invasjon av Kuwait fikk amerikanske styrker for første gang tilgang til kongedømmet. Hundretusenvise av amerikanske soldater tok i bruk ferdigbygde militærbaser og forhåndslagret utstyr. Amerikanernes luftmakt var overveldende. Den irakiske hæren, på det tidspunktet den sterkeste i Midtøsten, ble slått på fire dager.

---

²⁷⁹ Cannon, *President Reagan, 189-192*.

²⁸⁰ Bard, "Interest Groups, the President, and Foreign Policy," 587.

²⁸¹ Phythian, *British Arms Sales*, 218-223.

7 Kildeliste

7.1 Arkivmateriale

7.1.1 WHORM: Subject Files

7.1.1.1 FO 003-02

ID #025362

ID #026470

ID #027818

ID #038675

ID #039538

ID #040162

ID #040275

ID #044000

ID #046043

ID #046044

ID #046046

ID #045429

ID #047356

ID #079655

ID #079656

7.1.1.2 ND 001

ID #041600

7.1.1.3 SO 004

ID #79663

7.1.1.4 SP 381

ID #045360

7.1.2 Staff and Office Files

7.1.2.1 Assistant to the President for National Security Affairs: CHRON Files

ID #8105028

ID #8105118

ID #8105815

ID #8106010

7.1.2.2 Lee Atwater Files

OA2902

AWACS

7.1.2.3 Elizabeth Dole Files: Subject File, 1981-83

Box 4

AWACS 9-11/81 (1 of 2)

AWACS 9-11/81 (2 of 2)

Box 119

Raoul Wallenberg-Signing Ceremony of Joint Resolution Mon. 10/05/1981

7.1.2.4 Craig Fuller Files: Series IV

OA 8978

AWACS, September 1981-October 1981

7.1.2.5 David Gergen Files

OA 7887

AWACS (2)

AWACS 1981 (1/2)

AWACS Legislative Strategy (2)

AWACS Legislative Strategy (5)

7.1.2.6 Robert Kimmitt Files

Box 90083

Congressional Briefings, September 81 (2)

7.1.2.7 National Security Council, Executive Secretariat, Subject File

Box 1

AWACS (1)

AWACS (2)

AWACS (3)

AWACS (4)

Airborne Warning and Control System (AWACS) (October 1980 – March 1982)

7.1.2.8 Edwin Meese Files

CFOA 611

AWACS and Air Materials to Saudi Arabia Vol. I (3 of 8)

AWACS and Air Materials to Saudi Arabia Vol. I (5 of 8)

AWACS and Air Materials to Saudi Arabia Vol. I (7 of 8)

7.1.2.8 Office of the President: Presidential Briefing Papers

Box 6

ID #043534

Box 7

ID #043554

ID #043559

ID #043560

Box 8

ID #043567

ID #043569

ID #043573

7.1.2.9 John Poindexter Files

Box 11

AWACS for Saudi Arabia

7.1.2.10 David Swanson Files

OA 10315

AWACS

7.1.3 Presidential Handwriting File

7.1.3.1 Presidential Telephone Calls

Folder 9 (8/11/81-9/21/81)

Folder 11 (10/7/81-10/23/81)

Folder 12 (10/24(81-11/9/81)

7.2 Trykte primærkilder

Anderson, Martin. *Revolution: The Reagan Legacy*. Stanford, CA: Hoover Institution Press, 1990.

Brzezinski, Zbigniew. *Power and Principle: Memoirs of the National Security Adviser 1977-1981*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1983.

Brinkley, Douglas (red.). *The Reagan Diaries*. New York: HarperCollins, 2007.

Carter, Jimmy. *Keeping Faith: Memoirs of a President*. New York, NY: Bantam, 1982.

Carter, Jimmy. *White House Diary*. New York, NY: Farrar, Straus and Giroux, 2010.

Deaver, Michael K. med Mickey Herskowitz. *Behind the Scenes*. New York, NY: William Morrow, 1987.

Haig, Alexander M. med Charles McCarry. *Inner Circles: How America Changed the World: A Memoir*. New York, NY: Warner Books, 1992.

Haig, Alexander M. *Caveat: Realism, Reagan, and Foreign Policy*. London, Weidenfeld and Nicolson: 1984.

Meese, Edwin III. *With Reagan: The Inside Story*. Washington, D.C.: Regnery Gateway, 1992.

Weinberger, Caspar. *Fighting For Peace: Seven Critical Years in the Pentagon*. New York, NY: Warner Books, 1990.

Reagan, Ronald. *An American Life: The Autobiography*. New York, NY: Simon & Schuster, 1990.

Secord, Richard, med Jay Wurts. *Honored and Betrayed: Irangate, Covert Affairs, and the Secret War in Laos*. New York: John Wiley & Sons, 1992.

7.3 Bøger

Al-Rasheed, Madawi. *A History of Saudi Arabia*, 2. utg. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Bard, Mitchell Geoffrey. *The Water's Edge and Beyond: Defining the Limits to Domestic Influence on United States Middle East Policy*. New Brunswick, NJ: Transaction, 1991.

Bronson, Rachel. *Thicker than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. New York, NY: Oxford University Press, 2006.

Cannon, Lou. *President Reagan: The Role of a Lifetime*. New York: Simon & Schuster, 1991.

Cleveland, William L. og Martin Bunton. *A History of the Modern Middle East*, 4 utg. Boulder, CO: Westview, 2009.

Cordesman, Anthony H. *Saudi Arabia: Guarding the Desert Kingdom*. Boulder: CO, Westview, 1995.

Cordesman, Anthony H. *The Gulf and the Search for Strategic Stability: Saudi Arabia, the Military Balance in the Gulf, and Trends in the Arab-Israeli Military Balance*. Boulder, CO: Westview, 1984.

- Dumbrell, John. *The Carter Presidency: A Re-evaluation, Second edition*. Manchester: Manchester University Press, 1995.
- Emerson, Steven. *The American House of Saud: The Secret Petrodollar Connection*. New York: Franklin Watts, 1985.
- Florén, Anders og Henrik Ågren. *Historiska undersökningar: Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, 2. utg. Lund: Studentlitteratur, 2006.
- Fürtig, Henner. *Iran's Rivalry with Saudi Arabia between the Gulf Wars*. Reading: Ithaca, 2002.
- Garthoff, Raymond L. *Détente and Confrontation: American-Soviet Relations from Nixon to Reagan*, rev. utg. Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1994.
- Garthoff, Raymond L. *The Great Transition: American-Soviet Relations and the End of the Cold War*. Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1994.
- Gause, F. Gregory III. *Oil Monarchies: Domestic and Security Challenges in the Arab Gulf States*. New York, NY: Council on Foreign Relations Press, 1994.
- Gause, F. Gregory III. *The International Relations of the Persian Gulf*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Golub, David B. *When Oil and Politics Mix: Saudi Oil Policy, 1973-1985*. Harvard Middle East Papers: Modern Series #4. Cambridge, MA: Center for Middle Eastern Studies, Harvard University, 1985.
- Grose, Peter. *Israel in the Mind of America*. New York: Schocken, 1984.
- Hahn, Peter L. *Crisis and Crossfire: The United States and the Middle East Since 1945*. Dulles, VA: Potomac, 2005.
- Hinnebusch, Raymond og Anoushiravan Ehteshami. *The Foreign Policies of Middle East States*. Boulder, CO: Lynne Rienner, 2002.
- Kemp, Geoffrey. *Forever Enemies? American Policy & the Islamic Republic of Iran*. Washington, D.C.: The Carnegie Endowment for International Peace, 1994.

- Kemp, Geoffrey og Jeremy Pressman. *Point of No Return: The Deadly Struggle for Middle East Peace*. Washington, D.C.: The Carnegie Endowment for International Peace, 1997.
- Kemp, Geoffrey med Shelley A. Stahl. *The Control of the Middle East Arms Race*. Washington, D.C.: The Carnegie Endowment for International Peace, 1991.
- Kemp, Geoffrey (red.) og Janice Gross Stein (red.) *Powder Keg in the Middle East: The Struggle for Gulf Security*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1995.
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*, 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.
- Lagon, Mark P. *The Reagan Doctrine: Sources of American Conduct in the Cold War's Last Chapter*. Westport, CT: Praeger, 1994.
- Laham, Nicholas. *Selling AWACS to Saudi Arabia: The Reagan Administration and the Balancing of America's Competing Interests in the Middle East*. Westport, CT: Praeger, 2002.
- Lesch, David W. *1979: The Year that Shaped the Middle East*. Boulder, CO: Westview, 2001.
- Little, Douglas. *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*. University of North Carolina Press, 2002.
- Lippmann, Thomas W. *Inside the Mirage: America's Fragile Partnership with Saudi Arabia*. Boulder, CO: Westview, 2004.
- Mearsheimer, John J. og Stephen M. Walt. *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. London: Penguin, 2008.
- Njølstad, Olav (red.) *The Last Decade of the Cold War: From Conflict Escalation to Conflict Transformation*. London: Frank Cass: 2004.
- Organski, A.F.K. *The \$36 Billion Bargain: Strategy and Politics in U.S. Assistance to Israel*. New York, NY: Columbia University Press, 1990.
- Palmer, Michael A. *Guardians of the Gulf: A History of America's Expanding Role in the Persian Gulf, 1833-1992*. New York: The Free Press, 1992.

- Peleg, Ilan. *Begin's Foreign Policy, 1977-1983: Israel's Move to the Right*. New York: Greenwood, 1987.
- Petersen, Tore T. *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985: Power, Influence and Restraint*. Brighton: Sussex Academic Press, 2015.
- Phythian, Mark. *The Politics of British Arms Sales since 1964: "To Secure Our Rightful Share"*. Manchester: Manchester University Press, 2000.
- Safran, Nadav. *Saudi Arabia: The Ceaseless Quest for Security*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1985.
- Scott, James M. *Deciding to Intervene: The Reagan Doctrine and American Foreign Policy*. Durham: Duke University Press, 1996.
- Stein, Kenneth W. *Heroic Diplomacy: Sadat, Kissinger, Carter, Begin and the Quest for Arab-Israeli Peace*. New York: Routledge, 1999.
- Teicher, H. og G.R. Teicher. *Twin Pillars to Desert Storm: America's Flawed Vision in the Middle East from Nixon to Bush*. New York: William Morrow, 1995.
- Trofimov, Yaroslav. *The Siege of Mecca: The Forgotten Uprising in Islam's Holiest Shrine*. London: Penguin, 2007.
- Vasiliev, Alexei. *The History of Saudi Arabia*. London: Saqi, 2000.

7.4 Artikler

- Anthony, John D. "The U.S.-GCC Relationship: Is It a Glass Leaking or a Glass Filling?" i *The Middle East and the United States: A Historical and Political Reassessment*, 3. utg., redigert av David W. Lesch, 406-427. Boulder, CO: Westview Press, 2003.
- Avineri, Schlomo. "Beyond Camp David", *Foreign Policy*, no. 46 (Spring, 1982): 19-36.
- Bard, Mitchell Geoffrey. "Interest Groups, the President, and Foreign Policy: How Reagan Snatched Victory from the Jaws of Defeat On AWACS," *Presidential Studies Quarterly*, (Vol. 18, No. 3, SUMMER 1988): 583-600.
- Beinart, Peter. "Think Again: Ronald Reagan", *Foreign Policy*, no. 180 (July/August 2010): 28-32.

- Campbell, Jason H. "The Ties That Bind: The Events of 1979 and the Escalation of U.S.-Saudi Security Relations during the Carter and Reagan Administrations" i *Imperial Crossroads: The Great Powers and the Persian Gulf*, redigert av Jeffrey R. Macris og Saul Kelly, 129-146. Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2012.
- Deibel, Terry L. "Hidden Commitments", *Foreign Policy*, No. 67 (Summer, 1987): 46-63.
- Deibel, Terry L. "Why Reagan Is Strong", *Foreign Policy*, no. 62 (Spring 1986): 108-125.
- Destler, I. M. "Dateline Washington: Congress as Boss?", *Foreign Policy*, no. 42, (Spring 1981): 167-180.
- Garthoff, Raymond L. "The US role in Winding Down the Cold War, 1980-90" i *The last decade of the Cold War: from conflict escalation to conflict transformation*, redigert av Olav Njølstad, 149-162. London: Frank Cass, 2004.
- Gause, F. Gregory, III, "The Foreign Policy of Saudi Arabia," i *The Foreign Policies of Middle East States*, redigert av Raymond Hinnebusch og Anoushiravan Ehteshami, 193-212. Boulder, CO: Lynne Rienner, 2002.
- Gause, F. Gregory, III. "From 'Over the Horizon' to 'Into the Backyard': The U.S.-Saudi Relationship and the Gulf War" i *The Middle East and the United States: A Historical and Political Reassessment*, 3. utg., redigert av David W. Lesch, 357-370. Boulder, CO: Westview Press, 2003.
- Heiss, Mary Ann, "Oil, Allies, Anti-communism, and Nationalism: U.S. Interests in the Middle East since 1945" i *Controlling the Uncontrollable?: The Great Powers in the Middle East*, redigert av Tore T. Petersen, 77-95. Trondheim: Tapir Academic Press, 2006.
- Hooglund, Eric. "Reagan's Iran: Factions Behind US Policy in the Gulf", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 151, (March-April 1988): 28-31.
- Kemp, Geoffrey. "The Continuing debate over U.S. Arms Sales: Strategic Needs and the Quest for Arms Limitations", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 535 (September 1994): 146-157.
- Kemp, Geoffrey. "Review: Israel On Trial", *Foreign Policy*, no. 92 (Autumn 1993): 168-173.

- Klare, Michael T. "Conventional Arms Sales: Stoking the Nuclear Fire", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 112, (February 1983): 3-4.
- Lawson, Fred. "The Reagan Administration in the Middle East", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 128, (November-December 1984): 27-34.
- Marshall, Jonathan. "Saudi Arabia and the Reagan Doctrine", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 155, (November-December 1988): 12-17.
- McManus, Doyle. "Dateline Washington: Gipperdämmerung", *Foreign Policy*, no. 66 (Spring, 1987): 156-172.
- MccGwire, Michael. "The Middle East and Soviet Military Strategy", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 151, (March-April 1988): 11-17.
- Njølstad, Olav. "The Carter Legacy: Entering the Second Era of the Cold War" i *The last decade of the Cold War: from conflict escalation to conflict transformation*, redigert av Olav Njølstad, 149-162. London: Frank Cass, 2004.
- Nye, Joseph. S., Jr. "Energy Nightmares", *Foreign Policy*, no. 40 (Autumn 1980): 132-154.
- Paine, Christopher. "The Rapid Deployment Force and the Nuclear Arms Race", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 111, (January 1983): 3-11, 30.
- Phillips, James A. "The AWACS Sale: Prospects for U.S. Policy", *The Heritage Foundation: Backgrounder #153* (October 1981)
- Quandt, William B. "Riyadh between the Superpowers", *Foreign Policy*, no. 44 (Autumn 1981): 37-56.
- "Saudi Arabia and the War in Lebanon." *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 111, (January 1983): 24-25.
- Sick, Gary. "The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment" i *The Middle East and the United States: A Historical and Political Reassessment*, 3. utg., redigert av David W. Lesch, 357-370. Boulder, CO: Westview Press, 2003.
- Stork, Joe. "AWACS in the Gulf", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 148, (September-October 1987): 38.

Stork, Joe, og Jim Paul. "Arms Sales and the Militarization of the Middle East", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 112, (February 1983): 5-15.

Stork, Joe og Martha Wenger. "The US in the Persian Gulf: From Rapid Deployment to Massive Deployment", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 168, (January-February 1991): 22-26.

Stork, Joe og Martha Wenger. "US Ready to Intervene in the Gulf War", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 125/126, (July-September 1984): 44-48.

Szulc, Tad. "Dateline Washington: The Vicar Vanquished", *Foreign Policy*, no. 43 (Summer, 1981): 173-186.

Wenger, Martha. "AirLand Battle Doctrine", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 111, (January 1983): 12-16, 30.

Wenger, Martha. "The Central Command: Getting to the War on Time", *Middle East Report* (Middle East Research and Information Project) no. 128, (November-December 1984): 19-23.

Wingerter, Rex. "AWACS and US Strategy", *Journal of Palestine Studies* (Institute of Palestine Studies) Vol. 11, No. 2 (Winter, 1982): 189-191.

7.5 Rappporter

Grimmett, Richard F. "Executive-Legislative Consultation on U.S. Arms Sales." Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1982

United States Committee on Foreign Relations Staff. "The Proposed AWACS/F-15 Enhancement Sale to Saudi Arabia: a staff report prepared for the Committee on Foreign Relations, United States Senate." Washington, D.C.: US Government Printing Office, september 1981.

United States General Accounting Office. "Statement for the Record by the U.S. General Accounting Office Submitted to the Committee on Foreign Relations U.S. Senate on U.S. Facility Access Initiatives in Southwest Asia and the Proposed Sale of E-3A Airborne Warning and Control System (AWACS) Aircraft to Saudi Arabia." Washington, D.C.: United States General Accounting Office, 5. oktober 1981.

7.6 Nettressurser

Church, George J. "AWACS: He Does It Again." *Time* 118, no. 19 (November 9, 1981).

Hentet 1. april 2017. *Academic Search Complete*, EBSCOhost.

The Daily Diary of Ronald Reagan, March 1981. Hentet 12. mars 2017.

<https://reaganlibrary.gov/digitallibrary/dailydiary/1981-03.pdf>.

The Daily Diary of Ronald Reagan, September 1981. Hentet 12. mars 2017.

<https://reaganlibrary.gov/digitallibrary/dailydiary/1981-09.pdf>.

The Daily Diary of Ronald Reagan, October 1981. Hentet 12. mars 2017.

<https://reaganlibrary.gov/digitallibrary/dailydiary/1981-10.pdf>.

"Excerpts from Senator Byrd's Speech Opposing AWACS Sale to Saudis," *New York Times*, 22. oktober 1981. Hentet 7. februar 2017.

<http://www.nytimes.com/1981/10/22/world/excerpts-from-senator-byrd-s-speech-opposing-awacs-sale-to-saudis.html?pagewanted=all>.

Goshko, John M. "President Scores Dramatic Gain in Fight on AWACS," *Washington Post*, 28. oktober 1981. Hentet 16. februar 2017. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/28/president-scores-dramatic-gain-in-fight-on-awacs/57719b0a-b4a3-4688-98e4-f1fb374d7a15/?utm_term=.2cfaa1c1f1b9.

Goshko, John M. "Reagan's Grand Strategy on Block in AWACS Debate," *Washington Post*, 20. September 1981. Hentet 20. januar 2017.

https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/09/20/reagans-grand-strategy-on-block-in-awacs-debate/d00cecea-e062-4076-a559-86471f48d12b/?utm_term=.fe61b9a8b19d.

- Goshko, John M. "Saudis Told U.S. Must Crew AWACS," *Washington Post*, 25. september 1981. Hentet 20. januar 2017.
https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/09/25/saudis-told-us-must-crew-awacs/dfccc740-1c7d-4aac-b1aa-237f63a46967/?utm_term=.3cf1871ac18f.
- Halloran, Richard. "Weinberger Asserts U.S. Will Help Saudis to Buttress Forces," *New York Times*, 4. februar 1981. Hentet 3. mars 2017.
<http://www.nytimes.com/1981/02/04/world/weinberger-asserts-us-will-help-saudis-to-buttress-forces.html>.
- Isaacson, Walter. "The Man with the Golden Arm." *Time* 118, no. 19 (November 9, 1981). Hentet 1. april 2017. *Academic Search Complete*, EBSCOhost.
- Kaufman, Michael T. "R. G. Neumann, 83, Diplomat Fired by Haig From Saudi Post," *New York Times*, 25. juni 1999. Hentet 10. mars 2017.
<http://www.nytimes.com/1999/06/25/world/r-g-neumann-83-diplomat-fired-by-haig-from-saudi-post.html>
- Miller, Judith. "U.S. to Offer Israel Jets on Easy Terms," *New York Times*, 26. februar 1981. Hentet 8. mars 2017. <http://www.nytimes.com/1981/02/26/world/us-to-offer-israel-jets-on-easy-terms.html>.
- Mohr, Charles. "9 More Senators Support President on Sale of AWACS," *New York Times*, 28. oktober 1981. Hentet 16. februar 2017.
<http://www.nytimes.com/1981/10/28/world/9-more-senators-support-president-on-sale-of-awacs.html?pagewanted=all>.
- Mohr, Charles. "Saudis are Said to Reject Sharing AWACS Control with U.S. Into 90's." 26. september 1981. Hentet 20. januar 2017.
<http://www.nytimes.com/1981/09/26/world/saudis-are-said-to-reject-sharing-awacs-control-with-us-into-90-s.html>.
- Morehouse, Ward III. "D'Amato win in New York: no more 'Al Who?'" *Christian Science Monitor*, 7. november 1980. Hentet 18. februar 2017.
<http://www.csmonitor.com/1980/1107/110746.html>.

- Murphy, Richard. "Saudi Strategy in Event Congress Vetoes AWACS." 1. oktober 1981. Hentet 22. januar 2017. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R001002560012-0.pdf>.
- Murphy, Richard. "U.S.-Saudi AWACS Consultations." 30. september 1981. Hentet 22. januar 2017. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R001002560010-2.pdf>.
- "Officials from Around the World Attending Sadat's Funeral," *New York Times*, 10. oktober 1981. Hentet 12. februar 2017. <http://www.nytimes.com/1981/10/10/world/officials-from-around-the-world-attending-sadat-s-funeral.html>.
- Ottaway, David B. "Sadat Assassinated at Military Show," *Washington Post*, 7. oktober 1981. Hentet 14. februar 2017. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/07/sadat-assassinated-at-military-show/604a2b32-408f-4e99-972d-ad6379c880c2/?utm_term=.d26b6f7cc030.
- "President Reagan's Remarks to Press on AWACS sale to Saudi Arabia, October 28, 1981." Hentet 14. april 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=fK51tuuVhR0>.
- "Presidential Records Act (PRA) of 1978." Hentet 10. april 2017. <https://www.archives.gov/presidential-libraries/laws/1978-act.html>.
- "Rightward Surplus Votes," *Haaretz*, 5. desember 2012. Hentet 15. mars 2017. <http://www.haaretz.com/opinion/rightward-surplus-votes-1.482492>.
- Schram, Martin. "White House Officials, Sen. Jepsen Reach Uneasy Truce on AWACS Flap," *Washington Post*, 12. februar 1982. Hentet 18. februar 2017. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1982/02/12/white-house-officials-sen-jepsen-reach-uneasy-truce-on-awacs-flap/b312efbd-68bd-48ba-809c-7ea2ec789a38/?utm_term=.ccde707977a0.
- "Senate Minority Leader Says He Will Vote Against AWACS Deal," *JTA Daily News Bulletin*, 22. oktober 1981. Hentet 18. februar 2017. <http://www.jta.org/1981/10/22/archive/senate-minority-leader-says-he-will-vote-against-awacs-deal>.

Weisman, Steven R. "Reagan Says U.S. would Bar a Takeover in Saudi Arabia that Imperiled Flow of Oil," *New York Times*, 2. oktober 1981.

<http://www.nytimes.com/1981/10/02/world/reagan-says-us-would-bar-a-takeover-in-saudi-arabia-that-imperiled-flow-of-oil.html>.

Radcliffe, Donnie. "Dee Jepsen: The Faith of a Senator's Wife." *New York Times*, 20.

desember 1981. https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/1981/12/20/dee-jepsen-the-faith-of-a-senators-wife/6b42d7e0-6fc7-4c0e-a5bd-11f972d3d4cf/?utm_term=.b13a83ee5b0a

Reagan, Ronald. *White House Diary*. Hentet 10. februar 2017.

<http://bn.reaganfoundation.org/white-house-diary.aspx>

Utdanningsdirektoratet. "Læreplan i historie - fellesfag i studieforberevende

utdanningsprogram: Etter Vg3 studieforberevende utdanningsprogram." Hentet 28. april 2017. <https://www.udir.no/k106/HIS1-02/Hele/Kompetansemaal/etter-vg3-studieforberevende-utdanningsprogram>.

Utdanningsdirektoratet. "Læreplan i samfunnsfag: Kompetansemål etter 10. årssteget." Hentet

28. april 2017. <https://www.udir.no/k106/SAF1-03/Hele/Kompetansemaal/kompetansemal-etter-10.-arssteget>.

Vedlegg: Robert Packwoods brev og resultatet av avstemningen 28. oktober

De følgende senatorene skrev under på et brev Robert Packwood sendte Reagan i juni.²⁸² Hensikten var å forhindre at administrasjonen satte i gang den formelle prosessen som førte til salget ved å vise at mer enn halvparten av Senatet ville stemme mot. Den samme taktikken hadde blitt brukt mot Carter-administrasjonen. Brevet kunngjorde at senatorene var mot salget, men utgjorde bare en relativt svak forpliktelse sammenlignet med en offentlig kunngjøring. Av plasshensyn er fornavn, partitilhørighet og delstat ikke tatt med her. Senatorene som skrev under på brevet men fremdeles stemte for salget er uthevet.

Deretter følger resultatene av avstemningen den 28. oktober. Det fulle navnet på forslaget var "To Adopt H[ouse] Con[current] Res[olution] 194 To Disapprove the Proposed Sales to Saudi Arabia of the Airborne Warning and Control System (AWACS) Aircraft, Conformal Fuel Tanks For F-15 Aircraft, AIM-9L Sidewinder Missiles and Boeing 707 Aerial Refueling Aircraft."²⁸³ Representantenes hus hadde godkjent Res. 194 med overveldende margin i oktober, og administrasjonen prøvde aldri å forhindre dette på grunn av overvekten av demokratiske kongressrepresentanter. I tråd med Arms Export Control Act hadde Kongressen mandat til å stoppe salget, ikke godkjenne det. En stemme mot vedtaket (*nay*) var følgelig en stemme for å godkjenne salget, og en stemme for vedtaket (*yea*) en stemme for å stoppe det.

Stemmene fordelte seg først og fremst etter partitilhørighet. 41 av 53 republikanere stemte for salget, mens 36 av 46 demokrater stemte mot. Den siste senatoren, Harry Byrd fra Virginia, var valgt som uavhengig, samarbeidet med demokratene og vurderte å skifte partitilhørighet til republikanerne i midten av oktober. Han stemte for salget.²⁸⁴ Mange av republikanerne som stemte mot representerte stater med stor jødisk befolkning, som New York, Florida og Pennsylvania. Demokratene som stemte for salget representerte hovedsakelig sørstater. Jødisk identitet hadde ikke synlig betydning: enkelte jødiske senatorer, som Rudy Boschwitz, stemte mot salget, mens andre, som Edward Zorinsky, stemte for. Fordelingen av stemmer tilsier at geografi og befolkningsgrunnlag var viktige faktorer. Ingen demokrater stemte for i en stat der en republikaner stemte mot. Det var bare tre stater der begge senatorene representerte samme parti og ikke stemte det samme: Kentucky, Montana og Vest-Virginia.

---

²⁸² Brev, Robert Packwood til Ronald Reagan, 24. juni 1981, AWACS 1981 (2/2), OA 7887, David Gergen Files, RRPL.

²⁸³ "TO ADOPT H.CON.RES.194," (u.d.), hentet 26. januar 2017, <https://www.govtrack.us/congress/votes/97-1981/s338>.

²⁸⁴ Meeting with Senator Harry Byrd, (Independent – Virginia), Max Friedersdorf til Ronald Reagan, 14. oktober 1981, ID #043567, box 8, Office of the President: Presidential Briefing Papers, RRPL.

Senatorer som signerte Packwoods brev:

Republikanere:

1. **Andrews**
2. Boschwitz
3. **Cohen**
4. Danforth
5. D'Amato
6. Durenberger
7. **Gorton**
8. **Grassley**
9. **Hatch**
10. Hawkins
11. **Hayakawa**
12. Heinz
13. **Jepsen**
14. Kasten
15. Packwood
16. **Pressler**
17. Roth
18. **Simpson**
19. Specter
20. Weicker

Demokrater:

1. Baucus
2. Biden
3. Boren
4. Bradley
5. Burdick
6. Cannon
7. Chiles
8. Cranston
9. DeConcini
10. Dixon
11. Dodd
12. Eagleton
13. **Exon**
14. Ford
15. Glenn
16. Hart
17. Heflin
18. Huddleston
19. Inouye
20. Jackson
21. Kennedy
22. Levin
23. Matsunaga
24. Metzenbaum
25. Mitchell
26. Moynihan
27. Proxmire
28. Pryor
29. Riegle
30. Sarbanes
31. Sasser
32. Tsongas
33. Williams
34. **Zorinsky**

Stemmer for H. Con . Res. 194:

Nay	Denton, Jeremiah	R-AL	Nay	Grassley, Chuck	R-IA
Yea	Heflin, Howell	D-AL	Nay	Jepsen, Roger	R-IA
Nay	Murkowski, Frank	R-AK	Nay	Dole, Robert	R-KS
Nay	Stevens, Ted	R-AK	Nay	Kassebaum, Nancy	R-KS
Yea	DeConcini, Dennis	D-AZ	Yea	Ford, Wendell	D-KY
Nay	Goldwater, Barry	R-AZ	Nay	Huddleston, Dee	D-KY
Yea	Bumpers, Dale	D-AR	Nay	Johnston, John	D-LA
Yea	Pryor, David	D-AR	Nay	Long, Russell	D-LA
Yea	Cranston, Alan	D-CA	Nay	Cohen, William	R-ME
Nay	Hayakawa, Samuel	R-CA	Yea	Mitchell, George	D-ME
Nay	Armstrong, William	R-CO	Nay	Mathias, Charles	R-MD
Yea	Hart, Gary	D-CO	Yea	Sarbanes, Paul	D-MD
Yea	Dodd, Christopher	D-CT	Yea	Kennedy, Ted	D-MA
Yea	Weicker, Lowell	R-CT	Yea	Tsongas, Paul	D-MA
Yea	Biden, Joseph	D-DE	Yea	Levin, Carl	D-MI
Yea	Roth, William	R-DE	Yea	Riegle, Donald	D-MI
Yea	Chiles, Lawton	D-FL	Yea	Boschwitz, Rudy	R-MN
Yea	Hawkins, Paula	R-FL	Yea	Durenberger, David	R-MN
Nay	Mattingly, Mack	R-GA	Nay	Cochran, Thad	R-MS
Nay	Nunn, Samuel	D-GA	Nay	Stennis, John	D-MS
Yea	Inouye, Daniel	D-HI	Yea	Danforth, John	R-MO
Yea	Matsunaga, Spark	D-HI	Yea	Eagleton, Thomas	D-MO
Nay	McClure, James	R-ID	Yea	Baucus, Max	D-MT
Nay	Symms, Steven	R-ID	Nay	Melcher, John	D-MT
Yea	Dixon, Alan	D-IL	Nay	Exon, James	D-NE
Nay	Percy, Charles	R-IL	Nay	Zorinsky, Edward	D-NE
Nay	Lugar, Richard	R-IN	Yea	Cannon, Howard	D-NV
Nay	Quayle, Dan	R-IN	Nay	Laxalt, Paul	R-NV

Nay	Humphrey, Gordon	R-NH	Yea	Hollings, Fritz	D-SC
Nay	Rudman, Warren	R-NH	Nay	Thurmond, Strom	R-SC
Yea	Bradley, Bill	D-NJ	Nay	Abdnor, James	R-SD
Yea	Williams, Harrison	D-NJ	Nay	Pressler, Larry	R-SD
Nay	Domenici, Pete	R-NM	Nay	Baker, Howard	R-TN
Nay	Schmitt, Harrison	R-NM	Yea	Sasser, James	D-TN
Yea	D'Amato, Alfonse	R-NY	Yea	Bentsen, Lloyd	D-TX
Yea	Moynihan, Daniel	D-NY	Nay	Tower, John	R-TX
Nay	East, John	R-NC	Nay	Garn, Jake	R-UT
Nay	Helms, Jesse	R-NC	Nay	Hatch, Orrin	R-UT
Nay	Andrews, Mark	R-ND	Yea	Leahy, Patrick	D-VT
Yea	Burdick, Quentin	D-ND	Nay	Stafford, Robert	R-VT
Yea	Glenn, John	D-OH	Nay	Byrd, Harry	I-VA
Yea	Metzenbaum, Howard	D-OH	Nay	Warner, John	R-VA
Nay	Boren, David	D-OK	Nay	Gorton, Slade	R-WA
Nay	Nickles, Don	R-OK	Yea	Jackson, Henry	D-WA
Yea	Hatfield, Mark	R-OR	Yea	Byrd, Robert	D-WV
Yea	Packwood, Robert	R-OR	Nay	Randolph, Jennings	D-WV
Yea	Heinz, Henry	R-PA	Yea	Kasten, Robert	R-WI
Yea	Specter, Arlen	R-PA	Yea	Proxmire, William	D-WI
Nay	Chafee, John	R-RI	Nay	Simpson, Alan	R-WY
Yea	Pell, Claiborne	D-RI	Nay	Wallop, Malcolm	R-WY